

שמעתא עמיקתא

גליון תי"ח | פרשת תזריע - החדש | תשפ"ב | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

הלכות מצויות לפסח

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

- * הכשר כלים * הכשרת המטבח * כשרות המוצרים לפסח * בדיקת חמץ * מכירת חמץ * כיעור חמץ * אכילת קטניות * חמץ וקטניות לצורך חולים וקטנים
- * תענית בכורות * קביעות מעודה ערב פסח * מלאכה ערב פסח * ליל הסדר * דיני השיעורים * מצה עשירה / שרויה * מוצאי פסח

הכשר כלים

כלים חדשים

א. הכשרת כלים חדשים טרם שימושם

כלים חדשים אף שיש חוש שמושחים אותם בשעת יצורם בדבר איסור, י"א שאינם צריכים הכשר כי האיסור הוא פגום לגמרי ואינו ראוי אף לאכילת כלב. ועי' בצ"א (ח"ב סי' תנ"ג). וברפת זמנינו משתמשים בעיקר בחומרים סינטטיים. [עי' מומחי כשרות]. וי"א שיש להגעילם לחומרא, שמוא לא נפגם האיסור. [הגר"ש ואור זצ"ל מבית לוי חדש ניסוח]. וי"א שמ"מ מועיל להגעילם מבפנים על ידי מילוי הכלי במים, ואין צריכים להגעילם על ידי הכנסה בכלי אחר. [הבד"ץ העד"ח (מדריך הכשרות). ועי' משי"כ בזה בס"ד בשמעתא עמקתא גליון סי"ב].

ב. כלי טפלון/קרמי, או כלים בצפי"ו אמאיל חדשים

מחבתות, סירי, תבניות אפיה וכדומה בצפי"ו טפלון/קרמי, או בצפי"ו אמאיל, אינם צריכים הגעלה אף לדעת המחמירים לעיל. [הבד"ץ העדה החרדית (מדריך הכשרות)].

ג. להגעיל כלים חדשים ביוזמה נפרדת

המכשיר כלים חדשים בתוך כלי אחר, כגון בהגעלה הכללית, ראוי לעשות כן ביוזמה שלא הגעילו בה כלים בלועים במחץ. [שאל"כ הכלי יבלע בלעוה של חמץ, ואעי"פ שאין הכלי נאסר משום דהוי נייט בר נייט, מ"מ הכי עדיף טפח].

הכשרת כלים לפני הטבלתם

א. קדימת הכשרת הכלי להטבלתו

כלים הצריכים הכשר (שנטרפו), וטעונים גם טבילה, מגעילם ואחר כך מטבילים. ואם הטבילה ואחר כך הגעילם י"א שמותרים בשימוש. [שו"ע (סי' קכ"א סעי' ג)]. וי"א שצריכים לחזור ולהטבילם. [ש"ד (סי' קכ"א)]. ולמעשה יש להחמיר לחזור ולהטבילם לאחר ההכשר ללא ברכה. [חכ"א (כלל ע"ס א) וכן איש חי (שנה שניה מטות אות יח)].

ב. כשהכלי אינו בן יומו

י"א שאם הכלים הצריכים הכשר אינם בני יומם, אינו צריך להכשירם לפני הטבילה. [דגמ"ר (שם) והביאו הפת"ש (סי' קכ"א)]. ויש מחמירים אף באופן זה. וכן עיקר. [בית שלמה (יו"ד מ"ת סי' קמ"ח) הובא בדעת תורה (סי' קכ"א ד"ה ועי' בדג"מ) וכן משמע מהחכ"א (כלל ע"ס א) ומהבן איש חי (שנה ב' מטות אות יח)].

ג. טבילת כלי לפני הכשר

אף לדעת המחמירים שיש להכשיר כלים חדשים טרם שימושם, אפשר להקל להטבילם לפני הכשרתם. [הגר"ש זצ"ל (גלאט שנת תשע"א) משום שחובת הכשרתם אינו אלא מחומרא. ועי' משי"כ בזה בשמעתא עמקתא גליון קכ"ט].

דין הכשר כלים

פתיחה

כלים שנשתמש בהם בחמין, כפי תשמישן הכשרן. אם תשמישן בכלי ראשון, צריך להכשירן ע"י הגעלה בכלי ראשון. אם תשמישן בכלי שני, הכשרן בכלי שני. כלי משתמשין בו בעירוי שמערה מכלי ראשון, צריך לערוה עליו מכ"ר. [שו"ע (סי' תנ"ג סעי' ה)]. כמו כן ניתן להכשירם ע"י ליבון קל שהוא לחמם הכלי ע"י האש עד שיתחמם כל כך עד שקש נשרף עליו מבחוץ. [הגהמ"י (מא"י פי"ז אות ה) והרמ"א (סעי' ד)]. ודבר שתשמישו ע"י האש ללא משקה, הכשרו בליבון חמור. שהוא חימום הכלי עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהכלי. [שו"ע (סעי' ד)]. כלים המצוים בזמנינו אין נתזין מהם ניצוצות. [עי' בית אבי (פמ"פ סי' כ) ובספר הגעלת כלים (עמ' תמה) הטעם לזה]. ומ"מ אם הגיע הכלי ל-375 דרגות צלזיוס נחשב ליבון חמור. [בעל האג"מ (ספר הגעלת כלים עמ' תמה)]. וזה אם הכלי בלע איסור, כגון נבלה. אבל אם בלע טעם היתר, כגון כלי שבלע בשר או חלב ורוצים להכשירו להשתמש במין השני, די לו בהגעלה. [מ"מ מעיקר הדין נחשב כבלעית איסור אפי' שנבלע לפני הגעת זמן איסורו. [שו"ע (רמ"א סעי' ה)]. ופעמים שבצירוף עוד נדמים מקילים חז"שי התירה בלע כמ"ש המ"ב (שם סי' כח)].

א. כלי בן יומו

כלי הבלוע באיסור כגון חמץ וי"א הכשירו מהתורה אם הוא בן יומו (כלומר אם לא עברו כ"ד שעות מבלעית האיסור). [שו"ע (סי' קכ"א סעי' ז)]. ומשי"כ שהוא נתבטא שלא עבר מעליע, כן מבואר בשו"ע (יו"ד סי' קג סעי' ה). ועי' ברמ"א (שם סעי' ז) שמ"מ מצרפים להתירה דעת ר"ת הסובר שאם עבר הליילה הטעם נפגם. ועי' בחכ"א (כלל נה אות ה) ורע"א (שם על סעי' ז) וסי' קג אות ד) שמצרפים צד זה אפי' לסי' ס].

ב. כלי שאינו בן יומו (נתן טעם לפגם) בפסח

כלי שאינו בן יומו, אעי"פ שטעמו נפגם ואינו אוסר, מ"מ גזרו רבנן אינו בן יומו אטו בן יומו, שמוא טעמו ויחשוב שהקדרה אינה בת יומא, ועל כן חיב להכשירה. ובדיעבד אם בישל בה אין המאכל נאסר משום שנתון טעם לפגם בדיעבד אינו אוסר. [שו"ע (סי' קכ"ב סעי' ג)]. וכל זה לענין שאר איסורים, אבל לענין חמץ בפסח נחלקו הפוסקים אם נתון טעם לפגם אוסר או מותר. דעת השו"ע (סי' תמו סעי' ט) שדינו כשאר איסורים שבדיעבד אינו אוסר. אולם הרמ"א (שם) מחמיר אף בדיעבד. [עי"ש שכתב שכן נוהגים].

ג. קניית כלים חדשים לפסח

יש נוהגים משום חומרא דפסח לייחד כלים מיוחדים ולא להכשיר את כלי החמץ. [נכוי"ב מצניו במ"ב (סי' תנ"ג סי' ק) לענין סיכנין מחמת שהיה קשה להכשירם. ועי' ירושת פליטה (בריסק סי' כ)].

סוגי כלים שמועיל להם הכשר

א. כלי חרס

כלי חרס שהשתמש בהם באיסור או חמץ חס, אין מועיל להם הכשר. [שו"ע (רס"י תנ"א). והנה דעת בעל העיטור (הובא בטור י"ד סי' קכ"א) שכלי חרס שבלוע בהם איסור דרבנן מועיל להם הגעלה ג' פעמים (כל פעם עם מים אחרים). והשו"ע (סי' ק"ג) פסק כדבריו באיסורים דרבנן שאין להם עיקר מתי"ת. דעת הפוסקים לצרף דעת בעל העיטור לעוד צדדים. ועיין עוד בחזו"ח (או"ח סי' קכ"ב סי' ק) שכתב שבעל העיטור מודה שבאיסור חמץ לא מהני הגעלת גי"כ כי חמץ אוסר בשושה, והרי אחר הגעלת גי"כ משהו יעי"פ שאר, ע"כ. וכסברא זו כתבו המהר"ם שיק (יו"ד סי' קמ ד"ה וכן מוכרח) והדבר מלכילא (ח"ג סי' נו ד"ה והנה). אולם בפני משה (ירושלמי תרומות פי"א הי"ד ד"ה א"ל) מבואר שע"י הגעלה זו יוצא הכל].

ב. כלי חרס שהוא כלי שני

אם השתמשו בהם בחמץ בכלי שני (או צונן לגמרי), דעת השו"ע (רס"י תנ"א) שמותר להשתמש בהם בפסח (ע"י הגעלה). [ועי' בנושאי כליו של השו"ע (שם)]. אבל לדעת הרמ"א (שם) אסור. ואף הספרדים נהגו כהרמ"א שלא להשתמש בהם אף לצורך דברים צוננים. [אור לציון (ח"ג רפ"א)].

ג. גדר כלי חרס

כלי חרס הוא כלי הנושאה מאדמה וחול וצורף בכבשן. אבל אם צורף בחמה מועיל לו הגעלה. [מ"א (שם סי' ק"ד), מ"ב (סי' יח) ואור לציון (ח"ג פי"ג נה"ג א)]. ועי' בסמוך לענין כלי אדמה].

ד. כלי פורצלן (לא מצופים)

כלי פורצלן דינן ככלי חרס ולא ככלי זכוכית, ועל כן אין להם הכשר. [פמ"י (סי' קג ש"ד סי' ק) מ"ב (סי' תנ"ג סי' ק) ואור לציון (פ"י אות א)]. דלא כהעי"פ המובא ביד אפרים (רס"י ק) דסי"ל שלא בולעים. ועי' באג"מ (יו"ד ח"ב סי' מו) שצירף דעת המקילים. ועי' בספר הלכות פסח (פ"י"ג נה"ג ט) שגם בעל האג"מ דלענין פסח יש להחמיר בכל אופן].

ה. כלים עשויים מאדמה

כלים העשויים מאדמה שנתבשו בחמה, אין דינם ככלי חרס ועל כן מועיל להם הגעלה. [מ"א (סי' תנ"ג סי' ק), פמ"ג (ס"ה תנ"א), גר"ז (אות כה), מ"ב (סי' יח) ואור לציון (ח"ג פי"ג נה"ג א)]. ויש מי שאומר שדינם ככלי חרס ולא מועיל להם הכשר. [חזו"ח (סי' קכ"ב סי' ב) שכלי אדמה דינם ככלי חרס]. והמהנה כסברא הראשונה. [הגר"ש זצ"ל (הליכ"ש פסח פי"ג אות ד)]. ועי' בחשב האפוד (ח"א סי' צט)].

ו. כלי זכוכית

דעת השו"ע (סי' תנ"ג סעי' כח) שכלי זכוכית שהשתמשו בהם אפילו בחמץ חס במשך השנה, ואפילו שימושם בכלי ראשון על גבי האש (כגון כלי פיירקס, ועי' בערכו לקמך), מותרים לפסח אחר ניקוי יסודי (ולא צריכים הכשר בחמנים). [אור לציון (ח"ג פי"ג אות יב בהגה ד"ה ואף)]. אולם דעת הרמ"א (שם) שדינם ככלי חרס ואין להם הכשר. וכן נוהגים בני אשכנז אם לא בדיעבד אחר מעליע במקום הפסד מרובה. [מ"ב (סי' קנ"ח). ועי"ש שאם רוב שתמישו צלזיון בדיעבד שרי אף בלא הפס"מ]. ויש אף מבני ספרד שמחמירים בזה. [אור לציון (שם)]. ויש מבני ספרד שנוהגים להכשירם על ידי עירוי במילוי שלש פעמים (דהיינו שממלאים אותם במים מעליע ושוב מחליפים את המים ונותנים מעליע וכן שלש פעמים). [רב פעלים (או"ח ח"ג סי' כט)]. ועי' במ"ב (שם סי' קנ"ח) שכתב ע"פ החי"א שכתבם שאין בהישג ידי כלי זכוכית ואין לו כוונת ושא"ר כלים, יכול לסמוך להקל לנקותן יפה יפה ולהכשירם ע"י עירוי ג' ימים, ע"כ].

ז. הכשר לכלי זכוכית לשאר ימות השנה

י"א שכוונת הרמ"א הנ"ל להחמיר דוקא לענין פסח, אבל בשאר איסורים אין צריך הכשר ודין ללקותם כראוי. [פמ"ג (ס"ה תנ"ג מ"ז ד"ה אעתיק, ויו"ד סי' קה מ"ז סי' א ד"ה ואם)]. וי"א שיש להכשירם על ידי הגעלה. [מנח"י (ח"א סי' פו אות ד)]. ועי' בירושת פליטה (למהר"ם בריסק סי' כ) שמותר לתת לכתחלה שומן בשר חס בכוס זכוכית לאחר ששהה בה חלב מעליע. דעת הגר"ש זצ"ל (הליכ"ש פי"ג נה"ג ט) שמותר להשתמש לסעודה בשירת בכוסות שהשתמשו בהם לחלב חס באותו היום].

ח. כלי דורלקס ופיירקס

כלי דורלקס ופיירקס, הם כלים מזכוכית שעוברים תהליך סינון וזיכוך המוציא חלק מחומר המכתי של הזכוכית המונע שישברו ומשפיע שלא יפקעו מחום האש. [עי' בדברי השואל בצ"א (ח"ט סי' כח), באור לציון (ח"ג פי"ג אות יב ד"ה ואף) ובסודר פסח כהלכות (פי"ט נה"ג ט)]. ואף כלים אלו אם נאסרו מותרים על ידי הגעלה. [מנח"י (ח"א סי' פח) המוסיף זצ"ל (שבות יצחק ח"ו פי"ה עמ' ג)]. ולצורך פסח יש אומרים שיש להגעילם שלש פעמים (כי דינם קל מכלי זכוכית רגילים). [בעל ההר נב"י (צ"א ח"ט סי' כו ד"ה מיהא)]. ויש אומרים שאין להקל להגעילם לפסח אלא בשעת הדחק. [המנח"י (שם)].

ט. כלי מצופה חרס או זכוכית (כלי אמאיל)

כלי מתכת המצופה חרס, נהגו להחמיר שלא מועיל לו הכשר ע"י הגעלה, וכי"ז לענין להכשירו לפסח, אבל בכל השנה הקילו להגעילו אחר מעת לעת. [מ"ב (סי' תנ"ג על סעי' כ בהוספה במהדורה נוספת) ובבבית לוי (יו"ד בב"ח עמ' מב סוף בהגה ג). והפוסקים כתבו שכלי מצופה אמאיל דינו כני"ל כי בזמנם היה חשש שחבלי מצופה חרס. אולם בזמננו חומר זה הוא מורכב מזכוכית המותכת בחום גבוה שמעריבם בה מעט חרס (בין חמשה לעשרה אחוז), עי' באורחות הבית (שטרנבוך פי"ה ג)]. מיהו ליבון קל מועיל אף לפסח (אם החמץ לא נבלע ע"י האור, אבל אם נבלע ע"י האור צריך ליבון חמור). [תה"ש (יו"ד סי' ק"ג)]. עיי"ש שכתב שע"י שימאל הכלי נבחלים די להכשירו אפילו אם החומר שבפנים אינו נכשר אלא על ידי חום של ליבון קל. ועי' בשד"ח (מע' חו"מ סי' ז), בדעת תורה (ש"ה תנ"ב על סעי' ו) ובדרכי"ת (סי' קכ"א סי' כ). ועי' עוד באור לציון (ח"ג פי"ג אות יד) שיש להמנע מלהשתמש בכלי אמאיל בפסח. ולפני המחמירים שזכוכית דינה כחרס (ע"י לעיל), ה"ה אם הכלי מצופה בזכוכית.

י. כלי חרס וכלי מצופים בזמנינו

כלי חרס וכלי המצופים בזמנינו עשויים מאדמת חרסית (ומעריבם בהם חומרים שונים, וביניהם זכוכית, ומ"מ הרוב הוא מאדמה, ודינה חרס), וברוב המפעלים לאחר גמר עשיית הכלי מצפים אותם בזכוכית דקה מאוד הנקראת גלזורה (ומטרתה לטתום את החומר לגמרי שלא יבלע, ולנו). ויש מיעוט שצובעים אותם בצבע סינטטי. ועל כן, אם הוא מצופה זכוכית, לדעת הסוברים (לעיל) שזכוכית אינה בולעת ע"ש מקום לומר שהוא הדיון בכלים אלו. (אלא שלפעמים הבסיס שלהם אינו מצופה, ומכל מקום בדרך כלל אינו בולע דרך שם). [נא"י דומה למה שמוזכר בשו"ע (סי' תנ"ג סעי' כג) שכלי חרס המצופין בתוך זכוכית, דינם ככלי חרס, שחרר כבר ביאר המ"ב (סי' ק"ל) שם שאעי"פ דלדעת השו"ע כלי זכוכית אינו בולע כלל, הא כיון דמוחפה על חרס עמו כבבשן בלע טפי, ע"כ. ובני"ד אינו כן שהרי צובעים אותם אחר שנצטרפו בתנור. ועיי"ש בבאיור הלכה בשם ביאור הגר"א, ומ"מ מבואר במ"ב הנ"ל שלא נקט כדבריו. ועי' משי"כ בשד"ח (ח"ח סי' ז) סי' קכ"א]. אולם לפי הסוברים שזכוכית דינה כחרס, אין להם הכשר לפסח. ואילו שמצופים בצבע סינטטי דינם ככלי חרס לכל הדעות.

יא. כלי מצופה בפורצלן

כלים של מתכות המצופים בפורצלן אין מועיל להם הגעלה. [אג"מ (אה"ע ח"ד סי' ז) דהא פורצלן דינו כחרס, וכן פסקו רוב האחרונים דלא כחכ"א]. והמוצפון פארצלעין שהוא רע צופי דק י"ל שגם חכ"כ יודה, ע"כ].

יב. ליבון כלי פורצלן

כלים המצופים בפורצלן אין יכולין גם ללבנם, כי ע"י אור מתקלקל הצפוי, ויש לחוש שלא ללבנו היטב. [אג"מ (אה"ע ח"ד סי' ז)].

יז. כלי פלסטיק

כלי פלסטיק יי"א שמועילה להם הגעלה. [מנח"י (חי'ג סי' סז), צי"א (חי"ט סי' כז) ואור לציון (חי"ג פיי' אות יג). ועיי' בהורות נתן (חי"ו סי' טט)]. ויקפיד להגעילים כשאינם בני יומם. [אג"מ (אה"ע חי"ד ססי' ז) וחלקת פקח (שם)].
יש שמואש שלא ברור לנו אם הגעלה מועילה להוציא כל הטעם הבלוע בהם, לכן אין להתירם בהגעלה מבליעת איסור כגון נבלה או מחמץ לפסח. אבל אם נאסר על ידי בליעות של בשר ואח"כ של חלב, כיון שהתירא בלע (כגון שהחלב נבלע אחר מעת לעת), אפשר להגעילים כשאינם בני יומם, במים רותחים שעל האש ויגעילם ג' פעמים. [הגר"ש"א זצ"ל (שבות יצחק חי'ו פ"ה עמ' נג). דעת הגר"ני"ק זצ"ל (הבית בכשרותו עמ' קג) שדינם ככלי חרס].

יז. הגעלה לכלי טפולן

כלי טפולן, שהוא כלי ממתכת מצופה חומר פלסטי, אין להגעילו מחמץ לפסח. [מבית לוי (חי"ז עמ' כג אות ב). ועי' בסידור פסח כחלכתו (פ"ט חורג 49 ופ"ח הגה 53) בשם הגר"ש"א זצ"ל. ועי' עוד בזה בהגעלת כלי פלסטיק לעיל לבן ארת (י"ג). מיהו מועיל לו להיפך מועיל לו הגעלה ברוותחין אחר מעת לעת. [אג"מ (אה"ע חי"ד ססי' ז) וכן נראה לפי המבואר במי"ב (ססי' תנא בהגה) בשם החת"ס].

טז. ליבון חמור לכלי טפולן

כלי טפולן החייב ליבון חמור, לא ניתן להכשירו, כי מתקלקל על ידי כך. [מבית לוי (חי"ז עמ' כג אות ב), יסודי ישרון (חי"ו עמ' קנב) ורבבות אפרים (או"ח חי"ב סי' קעב אות ז)].

טז. כלי מגומי

כלי העשוי מגומי, יש אומרים שאם הוא עשוי מחומר כימי שהוא חומר חדש שלא נמצא בדברי הקדמונים, אין היתר להגעילו, אך אם עשוי מגומי טבעי (מעץ), מועיל להכשירו על ידי הגעלה, ואם יש ספק שאם מעורב בו חומר כימי, אפשר להגעילו. [אג"מ (או"ח חי"ב סי' צב)].
וי"א שבכל אופן ניתן להכשירו. [אור לציון (חי"ג פיי' אות יג) משום שאף שלא מצינו חומרים אלו בדברי חז"ל, מ"מ לא מצינו שלא מועיל הגעלה רק לכלי חרס שהתורה הגידה שאין לו תקנה].

זמן הכשרת כלים

א. זמן הגעלת כלים

יש לזוהר להגעיל הכלים במחץ קודם שעה חמישית. ואם לא הגעיל קודם זמן זה יכול להגעיל עד הפסח. אלא שצריך לזוהר בכל הדברים הזכרים להקן, שאין צריך לזוהר בהן קודם שעה חמישית. [שו"ע (רס"י תנב)]. וי"א שמה שמצריכין שלא יהיו הכלים בני יומן או שיהיה במים ששים לבטלן הוא מדינא אפי' קודם זמן איסור חמץ. [מי"ב (סי"ק יג)].

ב. כשמגעיל אחר זמן האיסור

כשמגעיל אחר זמן האיסור צריך להקפיד : [א'] שלא יהיה הכלי שמגעיל וגם היותר הגדולה שמגעיל בתוכה בני יומן. [ב'] אם הכלי שמגעיל הוא בן יומו צריך שיהיה במים ששים נגד כל אותו הכלי לבטלו [ואם מגעיל הרבה כלים זה אחר זה צריך שיהיה במים ס' נגד כולם דהאיסור של חמץ שיש בתוך הפליטה חוזר ויעירו ומצטרף יחד], אבל אם הגירה הגדולה היא יומא אין שום תקנה להגעיל בה אא"כ יכשירה מקודם כדן. [מי"ב (סי"ק יג)]. [א'] איסור להשהות הכלים לאחר שניהו המים מרתיתתן דאז חוזרין ובלועין כלי המגעלה. [ד'] לא יכניס הכלים עד שירתחו המים. [ה'] צריך להגעיל היותר הגדולה שמגעילים בה, תחלה (שלת יאסור כלים שמכשיר בה) וסוף (אם רוצה להתמש בה לאחר מכן). [עי' שו"ע (שם) ומי"ב (סי"ק ז)]. ועי' באת הקודמת שיש סוברים שיש להחמיר בשתי התנאים הראשונים אף לפני זמן איסור.

ג. איך נזהרים

כל הני"ל הוא לפי הדין, אבל כבר נהגו לכתחלה להחמיר בכל החומרות הני"ל באת הקודמת, ואפילו אם מגעיל בשעה ז' או קודם. [מי"ב (סי"ק יג)].

הכשרת כלים בפסח

אין להגעיל כלים טעם אש, שאז חמץ אסור במשורו ואין מועילה בו הגעלה משום שחוזר ובלוע. [אג"מ (סי' תנב סעי' א)]. ואף שהכלי אינו בן יומו מעת שנתמשלו בה חמץ, וגם החוזר הגדול אינו בן יומן, אסור. [מי"ב (סי"ק ז)]. וכל זה לענין חתימה, אבל ביו"ט בלא הכי אסור להגעיל כמבואר בסמ"ק קט"ט סעי' ט"ז]. ומי"מ מותר ללבן כלי בליבון חמור תוך הפסח. [רמ"א (סי' תנב סעי' א)]. אבל לביבון קל אסור. [כן צידד הפמ"ג (סי' תנב מ"ז סי' ד) כי לביבון קל מפליט ואינו שורף הבלוע כמו לביבון חמור].

הכשרת המטבח

א. הכשרת השיש

[א'] **מנהג בני אשכנז**:
להכשיר השיש שבמטבח על יד עירוי רותחין על אבן מלובנת. ויגב השיש תחלה כדי שלא יצטננו המים הרותחין ששופך. [מי"ב (סי' תנא סי"ק ז)]. וי"א שעירוי מקומקום חשמלי שבזמננו מועיל לענין זה אבן בעירוי על אבן מלובנת, כי הברול המלובן מונח בתוכו, ממילא נחשב כעירוי מכלי ראשון שעל גבי האש. [הגר"ש"א זצ"ל (שם הגה יח ד"ה ומי"מ)].
וזה מועיל אל כשהוא מנותק מהחשמל. כל זמן שגוף החימום רותח. [וכן שמענו מהגרי"י ננס שליט"א. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון רני"ט]. ונהגו לכסותו לאחר ההכשר. [הגר"ש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ג ארת ט והגה יח)].
ובמקום שלא ניתן להכשיר השיש על ידי מים רותחים [ועי' בסמוך בסוגי השיש], יש להמתין מעת לעת משימוש האחרון בחמים, ולאחר מכן יש לנקותו היטב ולכסותו כסיוו עבה. [ועי' הלכן האם מותר לערות מכלי פסח לכלי חמץ ע"מ להכשירם].
[ב'] **מנהג בני ספרד**: מעיקר הדין די לשיש נקיוון יסודי בלבד. ומי"מ נוהגים להכשיר השיש על ידי עירוי מים רותחים מכלי ראשון. ואם חושש שהשיש יתקלקל יש להמתין מעת לעת משימוש האחרון בחמים, ולאחר מכן יש לנקותו היטב ולכסותו כסיוו עבה. [אור לציון (חי"ג פיי' אות יא). והארבנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון רני"ט].

שיש סוגי שיש

שיש גרניט: מורכב מאבן גרניט. (הוא הנפוץ ביותר בזמנינו). ועי"פ המשווקים סובל עד כ-300 מעלות חום. ועל כן שיש זה ניתן להגעילו עי"י עירוי רותחים. והמכשיר עי"י אבן מלובנת עליו להזוהר שחומה לא יהיה גבוה יותר מהחום הני"ל. [והאבן תהיה חמה בחום גבוה יותר מחום המים (דהיינו קצת יותר מנקאה מעלות). וכ"כ בספר הגעלת כלים (פיי"א הגה ל עמ' רט)].

שיש קיסר (עשוי מקורן ומגא אבן קיסר). אע"פ שבדרך כלל היצרנים אינם מקבלים אחריות על עירוי חמים, מ"מ לפי ניסיונות שנעשו עי"י יצרנים, השיש עמד בעירוי של מים רותחים. ולפ"ז ניתן להכשירו עי"י עירוי מכ"ר (ויש לכסותו לאחר מכן כני"ל). ומי"מ יש לערות מים פוורים על כל השיש לפני עירוי הרותחין למנוע כל חשש נזק [ויגב השיש לפני עירוי הרותחים כדי שלא יצטננו המים הרותחין ששופך]. ואין להכשירו עי"י אבן מלובנת כי עלול להתקלקל. ואם חושש מבקיעת השיש, יש לנקות את השיש ולאחר מכן לכסותו בכסיוו עבה. [וכן פסק הגר"ש"א זצ"ל (שם פ"ג אות ד) שמועיל להם הכשר עי"י עירון].

שיש חדרון: עשוי מאבן חדרון, והוא אבן חלשה בהרבה מהגרניט, ועלולים להיווצר בה סדקים בקלות עי"י מים רותחים או סיר חם. ועי"כ יש לנקותו היטב ולאחר מכן יכסה אותו ובכסיוו עבה.

ג. ביוור

[א'] **לבני אשכנז**: יש לנקותו היטב, ולאחר המתנת מעת לעת מהשימוש האחרון בחמים יש להכשירו עי"י עירוי מכלי ראשון (כי מצוי ששמתמשים בו חמץ בחמין, כגון עי"י שפיכת תבשיל אטריות שעמד עי"ג האש וכדו'). ואם הוא עשוי מחומר שלא מועיל לו הכשר (כגון חרסיהנ), יש לכסותו. ולמעשה אין כביוור שמועיל לו הכשר להגעת כלים מחמיר לכסותו.

[הגר"פ"ש זצ"ל (ליקוט ה"ל לפסח להר"מ פינקלשטיין) והגר"ש"א זאנר זצ"ל (ספר הגעלת כלים חת"ס אות קכ)].

[ב'] **לבני ספרד**: די לטוטפו ולנקותו היטב. ויש נוהגים לערות עליו מים רותחים (ואם הוא מחרסיהנ יערה עליו ג' פעמים) ולכסותו בפלסטיק. [אור לציון (חי"ג פיי' אות יא)].

ד. ברזים

הברזים יש לנקותם היטב. [הגרח"פ"ש זצ"ל (שם עמ' ב)]. וי"א שראוי לערות עליהם ועל הידיות רותחין, ובעת שבא לערות הרותחין יפתח תחילה את ברז המים החמים שיצאו ממנו מים רותחים כדי להגעילו מבפנים ומבחוץ יחד. [מדרך הכשרות (שם עמ' 148 אות ח)]. ויש נוהגין להניח בד נקי לסינון המים בפסח.

ה. אריחי החרסיהנ

אריחי החרסיהנ מעל השיש לפעמים נבלע בהם חמץ מחמת שנשפך עליהם רוטב חמץ מקדירות רותחות המונחות על השיש, או מזיעת אדים העולה אליהם מקדרות חמץ רותחות הסמוכות להם, לכן רצוי להגעילם על ידי ניקוי ועירוי רותחים מכלי ראשון. [מדרך הכשרות (שם אות ט)].

ו. מקום יציאת מי הכוור

ראוי לשפוך חומרי נקוי במקום יציאת מי הכוור, כי לפעמים שאר שם חמץ ויש להפסידו מאכילה, לחשוש לדעת הסוברים שבעת שיערה שם בפסח תבשיל רותח יאסר התבשיל על ידי "ניצוק חיבור". [מדרך הכשרות (שם עמ' 149 אות פ). ועי' בספר הגעלת כלים (אות קכ) בשם הגר"ש"א זאנר זצ"ל].

ז. תנור (אף מציפה אמאיל)

התנור ניתן להכשירו על ידי ניקוי יסודי, ולאחר המתנת כ"ד שעות ללא שימוש, יש לעשות ליבון קל על ידי חימום התנור בחום הכי גבוה. (ואם ניתן להדליק גם הגריל עדיף, כי גוף החימום שלו מגולה. וכן בתנורים המגוניים ל- 375 דרגות צלזיוס שהוא לביבן חמור (כמבואר לעיל), יש להכשירם בדרגת חום זו). [עי' מנח"י (חי"ג סי' סו אות ג וח"ד סי' יב אות א), מנח"ש (מ' ת' סי' נא), הגר"ני"ק זצ"ל (חוט שני פיי' סי"ק ב), קשו"ע (פפירפ בבי"ח ביאורים סי' ה) ועוד. ועי' בחת"ס (יו"ד ססי' ק"ג) שכ"ל אמאיל אפשר להכשירם עי"י ליבון קל או ליבון חמור].
ואף אם הדלת עשויה מזכוכית מועיל לכש"ל זה. [הגר"ני"ק זצ"ל (שם סי"ק ב)]. וי"א שראוי לכסות הזכוכית בנייר אלומניום. [הגר"פ"ש זצ"ל (שם עמ' 2 אות 9)]. ומי"מ אף אחר ההכשר, לכתחלה יש לכסות התנור או המאכל המתבשל בתוכו. [הר"ש"א זצ"ל והגר"ני"ק זצ"ל (סידור פסח כחלכתו פ"ח הגה 2). דעת האור לציון (שם אות ב) בהגה ד"ה והנה כל זה] דכך יש לעשות מעיקר הדין, כי לדעתו אין מועיל הכשר לתנור לצורך פסח]. אלא שיש צדדים שלא לסמוך על ההכשר לענין פסח, ועל כן מי שיכול לייחד תנור אפייה עבור פסח תבא עליו ברכה. [הגר"ש"א זצ"ל (שם פ"ג הגה 8) והגר"ש זאנר זצ"ל (מבית לוי חי"א עמ' ט)].

ח. רשתות ותבניות התנור

תבניות ורשתות שהשתמשו בהם לצורך חמץ צריכות ליבון חמור. [שו"ע (סי' תנא סעי' ד)]. והמציאות בזמנינו לרוב אי אפשר ללבנם מחמש שיתקלקלו, ועל כן יש לרכוש חדשות לפסח. ומי"מ לפעמים ניתן ללבנם בתוך תנור המגיע ל-375 דרגות צלזיוס שבאופן זה נחשב ליבון חמור כמבואר לקמן). ואם לא השתמשו בהם ישירות בחמץ אלא על ידי הפסק כלי אחר (או נייר אלומניום), בשעת הדחק ניתן להכשירם כשאר התנור ולהשתמש בהם עי"י הפסק כלל. [ועי' בדברי הגר"פ"ש זצ"ל בליקוט ה"ל לפסח (לגרי"מ פינקלשטיין עמ' 2 אות 9)].

ט. תנור פיירוליטי (תנור מתנקה מי עצמו)

ניתן להכשיר תנור פיירוליטי לפסח עי"י חימום התנור במידת הטמפרטורה המקסימלית, משום שבאופן זה נחשב לליבון חמור כי התנור מגיע לטמפרטורה של כ- 500 מעלות צלזיוס. [בעל האג"מ (ספר תלכות פסח פט"ז והגה קפ)]. ומי"מ לפני שארין במדת האפשר יש להסיר את מסגרת הגומי שסיבב דלת התנור (אמנם יש סוגים שארין גומי אלא חוטי ברזל). [משום שבדבקות שערכו עי"י מומחים הגעלה שבפינות של צדדי דלת התנור ושל חלקי המתכת של התנור שסיבבות הדלת, מגיעה הטמפרטורה רק ל- 250 מעלות צלזיוס, בשל מסגרת גומי המתוקנת סביב הדלת שלסביב בידוד התנור מסביבות החיצונית. ורמת חום זו בכלל ליבון קל בלבד ולא ליבון חמור]. ובמדת האפשר יש לרכוש גומי חדש לפסח, או עכ"פ להגעיל את הגומי הישן גי"פ. ולענין רשתות כיוון שברדך כלל א"א לא ללבנם לביבון חמור דינם כמבואר בסמוך. והתבניות, אם אפשר להכניסם לתוך התנור בחום המקסמלי ניתן להכשירם באופן זה, ומי"מ ראוי להדר לקנות תבניות חדשות לפסח. [עי' לעיל לענין כלי אמאיל. ועי' עוד בסמוך].

י. כיריים (הצובות העומדות על הגז)

החצובות יש לנקותם (כולל משטח הגז, וצדדיו והכפתורים), ולאחר מעת לעת מהשימוש האחרון יש ללבנן לביבון קל, על ידי הצדקת האש כ- 30 דקות. [כיון שהחצובות שלנו יש חשש שיתקלקלו אם ילבנו אותם לביבון חמור עד שיהו ניצוצות ניתיון, סומכים על ליבון קל בצירוף דעת הפוסקים שחמץ הוא היתירא בלע, ועוד ששמתשפים בהם על ידי הפסק כלל, ועוד דאף כשהחמץ נשפך עליו מיד נשרף. עי' מי"ב (סי' תנא סי"ק לד), אג"מ (יו"ד חי"א סי' נט) ואור לציון (חי"ג פיי' אות ג). וכן פסק הגר"פ"ש שייברג זצ"ל (שם אות 9). ועי' עוד משי"כ בשמעתא עמיקתא גליון קל"ט]. ונוהגים גם לכסותם בפח או ברד"י אלומיניום. [הגר"פ"ש שייברג זצ"ל (שם) ואור לציון (שם)]. והמבערים א"צ הכשר ודי להם בניקוי, ומי"מ משום חומרא של פסח ראוי לעוטפם באלומיניום. [שארן רגילות כ"כ שישפך עליהם חמץ, ועוד דהאש שולטת בהם יותר, כני"ל]. ולשימוש של בשר וחלב א"צ הכשר כלל. [מי"ב (שם), אג"מ (שם) ואור לציון (שם)].

יא. כירה חשמלית (קרמיות)

כירה חשמלית שזכוכית קבועה עליה, י"א שאין ההיסק מועיל להכשירה לפסח, הואיל ורגילות הוא שנשפך מהתבשיליון על גבי הזכוכית ולבני אשכנז דינם בליבון גמור, והיסק כזה מסתבר שאינו כליבון גמור. [הגר"ש"א זצ"ל (שם אות א)]. ועל כן יש לנקותה היטב ולהדליקם כמשך חצי שעה, וישים עליה רשת ממתכת שפיסק בינה לבין הסירים. [ועי' להזהר של מקום לכסותם למנוי על ידי נייר אלומניום כי הזכוכית עלולה להתפוצץ]. ולשימוש של בשר וחלב יש להקל להשתמש בה ללא הכשר. [כי אינו דומה לאינדוקציה דלהלן כי בכירה זו המשטח מתחמם ובד"כ שורף הבעון].

יב. אינדוקציה

כירה חשמלית הנקראת "אינדוקציה" פועל בחזונית לכירה חשמלית גרילה, אלא בעתה עי"י שדה מגנטאי אלקטרוני המגדול סומה המיצר שדה מגנטי בתדירות גבוהה, השדה החשמלי חודר למתכת של סיר הבישול ויוצר זום חשמלי היוצר חום, החום מועבר לתכולת הסיר בלבד, שטח שמוחץ לסיר לא מושפע מהשדה המגנטי ועל כן אינו מתחמם, [מדרך כשרות בלאט (כו"פ' שנת תשע"ג עמ' 94)] המשטח שעליו מניחים חסירים עשוי מזכוכית או קרמיקה (שגם היא עשויה ביסודה ממרכיבי זכוכית). [הגרי"י הילרין זצ"ל (מוריה ניסן עי"ט)]. ויש להחמיר שלא להכשירה לפסח. וכן יש להשתמש בכירה מיוחדת לבשר ולחלב בפנרד או יעשה העצה שבסמוך. [דהנה במי"ב (סי' תנא סי"ק לד) מבואר ב' טעמים להתיר בכל השנה השימוש בטעם הראשון פעמים שאינו קיים כי כשנשפך מהסיר לחוץ המוקוק קר (הפעמים הסיר קטן ואח"כ משתמש בסיר גדול יותר וכדו' וכו') וכן יש לחוש שיטח שם חם על מקום המלוכלך ויתכן שיתחמם בעין וכדו']. וכמ"כ המשתמש עשוי מזכוכית או של קרמיקה כני"ל, ולבני אשכנז לא מועיל להכשר עליו (פרט לבעיה"ח שדי"ל שיש הכשר לחרס עי"י הגעלה גי"פ, וי"א שלדעתו הדין כן אף לפסח, ולמחמירים הוא משום חשש "מישהו", עי' בזה לעיל בדין כלי חרס). וכן וי"מ הגר"מ"ש קליין שליט"א].

אם מי"מ **לבני אשכנז** מותר להשתמש בהם אחר ניקוי יסודי והנחת דבר החוץ בין הסיר למשטח האינדוקציה כגון מדבקות מגנטיות המיוחדות לתאם הכלים לאינדוקציה או משטח סיליקון דק (המאפשר חיבור מגנטי). [דהוי מכלי ככלי שלא עובר בלא רוטב, ואע"פ שהמרמ"א (סי' צב סעי' ח) שמעו עיש לחוש לכה' שעובר בלא רוטב, מי"מ מבואר במי"ב (סי' תנא סי"ק קל) ודבה"ג אין חשש]. ובכל אופן אם נפל אוכל ישירות על האינדוקציה, אם הוא מבני אשכנז (המחמירים לענין זכוכית ונטל"פ בפסח), לא יאכלנו. [ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קל"ט]. **ולבני ספרד** הנוהגים להקל (לענין זכוכית שא"צ הכשר) מותר להשתמש בהם אחר ניקוי יסודי בלבד.

יז. פלטה השמלית

פלטה השמלית יש לנקותה היטב, ולאחר מעת לעת מהשימוש האחרון יש להדליקה כחצי שעה, ויכנסה על נייר אלומיניום. נעי בשפר סדור פסח כהלכתו (פי"ח אות ה), ויעייש שאם לא מוגיע לחום הנצרך לליבוץ קל, וילקנה וישפוך עליה מים חמים (ויש להזהר שלא יגרסם לקצר שמללו). וכ"כ במבית לוי (ח"א עמי ט'). והאור לציון (ח"ג פי"י אות ז), כתב שיש לנקותה ולכסותה על נייר אלומינים.

יד. מוקדוגל

יש סוברים שניתן להכשיר מוקדוגל אחר ניקוי יסודי והמתנה מעת לעת מהשימוש האחרון, על ידי שיתחמם בו מים (ועדף שיהיו מעורבים עם חומר פוגם - אקונומיקה וכדומה שאינם מעבים את המים) עד שהוא מתמלא באדים. אלא שהכשר זה אינו מוסכם לכל השיטות, ועל כן יש להמנע מלהכשירו לפסח. וצלחת הזכוכית, לבני אשכנז לא מועיל לה הכשר (כי דינה ככלי חרס) וצריך צלחת מיוחדת לפסח. וכן הגלגלים המעמדיים את הצלחת כיון שהם מפלסטיק יש להחמיר שלא לסמוך על הצלחת להכשירם לפסח. ומי"מ בשעת הדחק הוסיפו להכשיר תנור זה, יכסה המאכל על ידי שני כיסויים. נעי בזה בתשובות והנהגות (חי"ב סי' רג), בחשם האפוד (ח"ג פי' פח), בסידור פסח כהלכתו (שם אות 8) ובשמעתא עמיקתא גליון קמ"ב.

טז. מויהם מים שלא מניחים עליו המץ

מיחם המשמש לחימום מים או לא מניחים עליו כלל חמץ, צריך רק ניקוי יסודי. נאור לציון (ח"ג פי"א אות ה). ועייש שאף אם יש בו אבנית אי"צ להסירה. וכ"כ הגרשו"א והגר"ש ואורן זצ"ל (הגלגל כלים פי"ג הגה שפה)). ובאופן שמניח חמץ על ידי הפסק כלל, לכתחלה ראוי להגעילו. ומי"מ אם אפרש עדיף לקנות מיוחד לפסח. (מבית לוי (ח"א עמי לה)).

טז. כשמשפכים ממנו מים על דויהם (או על שאר מיני המץ)

מיחם המשמש לחימום מים יש לנקותו היטב. ואם שמים על גבי המכסה (ללא הפסק כלי וכדו') חמץ, יש להגעילו לפסח, על ידי שירתיה בתוכו מים עד גדותיו, אחר מעת לעת משימוש האחרון. והמכסה עצמו יגעילנו תוך כלי אחר. (נאור לציון (ח"ג פי"י אות ה). ומי"מ אם אפשר עדיף לקנות מיוחד לפסח. (מבית לוי (ח"א עמי לה)).

יז. כשמשפכים ממנו מים על דויהם (או על שאר מיני המץ)

מיחם המשמש לחימום מים, אם שופכים ממנו מים חמים על דייסא ושאר מיני חמץ, יש להגעילו כמבואר לעיל, אף אם לא מניחים עליו חמץ כלל. (משום דניצוק חיבור נעי בזמ"א סי' ק סעי ג.) ועיין ביד יהודה (סי' קה פה"ק ס"ק"ק לב) שבאיסורי משהו יש לחוש שניצוק אוסר אפילו בדיעבד. ועיי עוד בשמעתא עמיקתא גליון ר"טש ובהאנו מגדולי הפוסקים דיש להחמיר בניצוק אף בתתאה קר אפי' בערב פסח]. ויערה על הברו רותחין, ולפני העירוי יפתח את הברז על מנת שיצאו המים החמים מהמיחם. (ויש להכשיר את הברז משום שפעמים עולה זיהת מחמץ. ואע"פ שבדרך כלל אין הויהת כמה בשיעור של יד סולדת, מ"מ הכי עדיף טפי לצאת ידי כל ספק. ובני"ד יש לסמוך ע"ז אע"פ שהברז הוא מפלסטיק). ומי"מ אם לא אפשר עדיף לקנות מיחם מיוחד לפסח. (מבית לוי (ח"א עמי לה)).

יח. מיני ברים

יש לנקות ניקוי יסודי סביב הברזים והפיות, ואת כל האזור החיצוני של המכשיר כולל קצת העמדת הכוס והמקערת וסביב כל הלחצנים. אם היינו צוורך ניקוי מכל חשש חמץ.
יש לרוקן כל המים של המכשיר ולא שיתחמם בו כחם כ"ד שעות (במכשירי מיני בר המאושרים לשימוש בשבת, יש להעביר את המכשיר תחילה למצב "שבת" ולאחר מכן לרוקן אותו), לאחר מכן יש להכניס מים חדשים תוך המיכל ולהרתיה המים (במכשירים המאושרים לשימוש בשבת יש להחזיר את המכשיר למצב חול ע"ימ שיתמלא המיכל מחדש). ושוב לרוקן את כל המיכל (במכשירים הנ"ל יש להעביר שוב למצב "שבת").
לאחר מכן ניתן להתחמם בו. [הכשר הנ"ל הוא משום שבשימוש במיני בר לפעמים יש משום ניצוק חיבור ע"י קילוח המים החמים שעירו אותם לתוך כלי חמץ או חמץ גמור (כגון דייסה) כמו כן האדים החמים עולים מכלי החמץ ועלוללים להבלע בפיות המכשיר (ואולם אין זה אלא חומריא כי ב"ד האדים העולים אינם מוגיעים ליס"ב כמבואר לעיל)].

יח. מדיח כלים

מדיח כלים העשוי מאלומיניום (ולא מפורצלן), ניתן להכשירו על ידי נקיון יסודי ואחר המתנת כ"ד שעות משימוש האחרון יש להדליקו על חום הכי גבוה (כדי שהמים יהיו חמים יותר מכפי הרגילות שהשתמש להדחת הכלים), ולפי המנהג (שלא מוגעילים כלים שאינם רותחים) צריך שיהיו המים רותחים בחום של כ – 100 מעלות. אלא המים לא מגיעים קרוב למאה מעלות יש לחמם המים ולתת בנפים אבן מלובנת. [נא"מ (או"ח ח"ג סי' טו, וי"ד ח"ג סי' נה, ח"ב סי' כח – כט וח"ג סי' יג) וספר הגעלת כלים (פי"ג אות רכה)]. ומי"מ יש להמנע מלהכשירם לפסח, כי יש בהם חלקי פלסטיק (ויש סוברים שלא מועיל להם הכשר), וחריצים שקשה לנקותם. (מבית לוי (ח"א עמי ל ובהגה אות ה)).

יט. מפות

מפות ומגבות שמשתמשים בהם בחמץ, ניתן להכשירם על ידי כיבוס במים חמים (מעל 40 מעלות) עם חומרי ניקוי. (ענין בזמ"א סי' תנא סעי יח). וכן פסק הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פי"ג אות יח). מפות "טרלין" שאי אפשר להרתחים ישתמש בהם על ידי הפסק של כיסוי. ומי"מ נוהגים ליחד מגבות מיוחדות עבור כלים של פסח. (הגרחפ"ש זצ"ל (שם עמי ט').

כ. ארזנות אוכל

יש לרוחצם במטלית ספוגה בחומר ניקוי. ונוהגים לצפותם בנייר עטיפה. (הגרחפ"ש זצ"ל (שם)).

כא. מוקר ומקפיא

המקרר יש לרוקנו ולנקותו עם מטלית ספוגה בחומר נקוי. ויש נוהגים לכסות המזפדים (כדאי להשאיר חורים לאוורור). (הגרחפ"ש זצ"ל (שם)). ויש לנקות היטב בקפלי הגומי, ואם ישארו לכלוכים שקשה להוציאם כיון שהם מטונפים אין חיוב להוציאם. ואי"צ לפרק את המקרר על מנת להגיע למקומות שעלול להיות שם חמץ. (הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ב עמי שטז)).

כב. שולחנות שמניחים עליהם המץ ורתח

שולחן שמשתמשים בו ללא מפה, כיון שלפעמים נשפך או מניחים עליו חמץ חס, דעת השו"ע (סי' תנא סעי ט) שאחר ניקוי יסודי יש לשפוך עליו רותחים. והכרעת המי"ב (סי"ק קיד) שבאופן זה צריך לשפוך מים רותחים על אבן מלובנת. ועל כן במקום שאין חשש שהשולחן יתקלקל ע"י עירוי רותחים יש לעשות כן (ולדעת המי"ב שמחמיר צריכים אבן מלובנת, ישוף רותחים מקומקום שממלי, כמבואר לעיל אות א'). וינבג השולחן תחלה כדי שלא יטבטנו המים הרותחים ששופך. [מי"ב (סי' תנא ס"ק"ק)]. והמנהג להחמיר ולכסותו אע"פ שעירה עליו רותחים. ואם יש חשש לקלוק ע"י עירוי רותחים, יש לנקותו היטב ולאחר מכן לכסותו.

כג. שולחנות שבדרך כלל אינן מעליהם חמץ בלי הפסק מפה או כלי, די לנקותם על ידי שולחנות שבדרך כלל אין מניחים עליהם חמץ בלי הפסק מפה או כלי, די לנקותם על ידי ניקוי יסודי ואין צריך להגעילם. ונהגו לכסות השולחנות על ידי מפה או נייר אלומיניום.

(הגרחפ"ש זצ"ל (שם אות 6) והוראת הבד"ץ העי"ח (שם עמי 149 אות יא). וכן הוא בכה"ח (אות רלב) שא"צ הכשר].

כד. גביע קודש

גביע שמשתמשים לקידוש כל השנה צריכה ניקוי יסודי, ומעיקר הדין אינה צריכה הגעלה. [שו"ע (סי' תנא סעי כה). ואף לרמ"א שם שמעריך לכתחלה הגעלה או מילוי ועירוי לכסות, היינו כי חושש למיעוט תשמיש (כמבואר בדבריו שם). וגביה כיון שאר דרך התשמיש בו בחמין כלל (ולא לכבוש בה חמץ) אי"צ הגעלה דלמעטא דלמיטא אל חיי' כמיש החתי"ס (בהנהגותיו על פי' טנא על פי' ג, וי"ד תשובה קיד). וכן מבואר בב"ח (וי"ד סי' קאב אות טו). ושי"ט שם לציון שמי שדרכו לנקות כלי כזה הוא אחר במדיח כלים עם שאר כלי חמץ יש להגעילו, מחמת החמץ של שאר הכלים הנבלו בו ע"י המים רותחים].

כה. רצפות

בזמנני אין לנו רצפות עפר (אדמה) בעלי סדקים עמוקים. ולכן די לטאטא ולנקות בחומר ניקוי את רצפת הבית המרוצפת. ואין צורך לבדוק הסדקים הקטנים. (הגרחפ"ש זצ"ל (לקיט הלכות לפסח להרי"מ פינקלשטיין עמי 2 אות 1)).

כו. כלי האשפה

פה האשפה וכן כף האשפה יש לנקות היטב, וישפוך עליהם חומר פוגם את החמץ הדבוק. והמטאטא יש לנקותו היטב מחמץ, ועדיף לנקותו בחומר ניקוי הפוגם פירורי חמץ שעליו. ויש נוהגים להשתמש במטאטא חדש לפסח.

כז. צעצועים

צעצועים שדבוק בהם חמץ הראוי לאכילה, צריך לנקותם ע"מ להסיר החמץ, ואם לא ניתן לעשות כן יש לפסול אותו מלהיות ראוי לאכילה (דהיינו שאדם נמנע לאכול) ואין צורך לקרצף הצעצועים. (הגרחפ"ש זצ"ל (שם עמי 3)).

כח. שיניים תותבות מושטלות או מכסים שעל השניים

מי שיש בשיניו חותמות (בלומבס), או מכסים של זהב וכסף שמכסים בהם את השיניים (כתת), ואי אפשר להסירם ולהגעילם, אם לא אכל חמץ חס או חריף מעת לעת קודם הפסח, אפשר שיותר באיחלת דברים חמים או חריפים בפסח כמו חריין (מלבד קורט של חלתית וצנון), וככון שישתלה קודם הפסח מעט מים שוחמוו בחום רגיל בכל ימות השנה. (הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א אות ז)).

כט. שיניים תותבות

שיניים תותבות מעיקר הדין אין צריכים הגעלה אלא ינקם היטב ודי בכך. [נאור לציון (ח"ג פי"י אות טו). והגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ג אות ו) נהג לנקותן היטב ולהגעילן בערב פסח בכלי ראשון ע"ימ שלא ליה צורך להמתין מעת לעת פגם תחלה את המים (בנפט, סבון או אקונומיקה) לפני החימום].

ל. טבעות

טבעות שעל ידי הנשים שמתעסקות בהן כל ימות השנה בתבשילין וכדומה, יש שנהגו לשרותן זמן קצר בדבר הפוסל מאכילת כלב (אקונומיקה וכדו'). [כך נהגו בביתו של הגרשו"א זצ"ל (שם פי"ג הגה 51)]. וי"א ש אין בהם חשש, ואין צריך לחטט בחריציהן במחט או להגעילם, ואפשר להשתמש בהם בפסח. (נאור לציון (ח"ג פי"י אות טו)).

לא. עירוי מבלי פסח לבלי המץ (הכשרת השיש עם קומקום של פסח)

אין לערות מבלי ראשון (עירוי שהי"ד סולדת בו) מבלי המיועד לפסח על גבי כלי חמץ (כגון על השיש) כדי להכשירו. (שער הציון סי' תמד ס"ק ד) בשם הפמ"ג (סי' תמד א"א סי' ד) משום ניצוק. דלא כט"ז (ססי' נבנ) שתמה על הנוהגים כן. ועיי בפמ"ג (שם א"א סי' ד) שדוקא מבלי ראשון שהיסי"ב חיי'. וכן הביא בכה"ח (שם אות כה). וכל זה בעירוי שלא נפסק הקלות. (גר"ז סי' תנא אות נט). ואם עבר והשתמש הפסח בקדירה שעירו ממהנ על כלי חמץ, התבשיל מותר אפילו באכילה. (גר"ז (שם) והמפמ"ג (שם) משמע שאף אם כבר עירה מהכלי אין הכלי נאסר ומותר בשימוש אף לכתחלה).

לב. עירוי מבלי של פסח על כלי חמץ שאינו בן יומן
קדרות שמבשלים בהם חמץ, ואפילו קערות שמשתמשים בהם על ידי עירוי או כלי שני, משפפן היטב בענין שלא יהא חמץ ניכר בהם, ומותר להשהותן לאחר הפסח להשתמש בהם. [שו"ע (רסי' תנא) ומי"ב (שם)]. ומצינעין בפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך שם, כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח, וטוב לסוורם בחדר ולהצניע המתפת. [שם]. וכלי חמץ שנתנם לקישוט בארון זכוכית שבביתו, צריך לשנות מקומם בפסח ולהצניעם. [נאור לציון

לג. הצנעת כלי חמץ

קדרות שמבשלים בהם חמץ, ואפילו קערות שמשתמשים בהם על ידי עירוי או כלי שני, משפפן היטב בענין שלא יהא חמץ ניכר בהם, ומותר להשהותן לאחר הפסח להשתמש בהם. [שו"ע (רסי' תנא) ומי"ב (שם)]. ומצינעין בפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך שם, כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח, וטוב לסוורם בחדר ולהצניע המתפת. [שם]. וכלי חמץ שנתנם לקישוט בארון זכוכית שבביתו, צריך לשנות מקומם בפסח ולהצניעם. [נאור לציון (ח"ג פי"י אות א הגה ד"ה ואמנם)].

לד. ברכונים וזמירות שבת

אין להשתמש בברכונים וזמירות שבת של כל ימות השנה, כיון שמצוי בהם פירורי חמץ, ועל כן יש להצניעם בפסח. (הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פי"ח אות ג)).

כ ש ר ו ת ה מ ו צ ר י מ ל פ ס ח

מוצרי מזון

הרשימה היא של מוצרי מזון בסיסים (בעיקר לאלו שמוצרים בא"י) אם יש בהם חמץ או חשש שאין ע"מ לברר באיזה מהם ניתן לסמוך על המכירה אף למחמירים על עצמם.

א. עוף שאין לו כשרות מיוחדת לפסח

עופות טריים ללא כשרות לפסח, מותרים באכילה אף בפסח, אף על פי שבעבר מצאו בזפק העופות חיטה גם לאחר שהעופות עברו שטיפה. כיום ההוראה (מההכשרים המהודרים) למגדלי העופות היא שחודש לפני פסח מאכילים אותם בתערובת שאין בה חמץ. נעי"פ מומחי כשרות]. ומי"מ לכתחלה יש לקנות עם הכשר מיוחד לפסח.

ב. אלכוהול

האלכוהול שמוצאו מגרעיני דגנים הינו חמץ גמור. ומי"מ האלכוהול המשווק בעיקר בארץ ישראל אינו חמץ. נעי"פ מומחי כשרות. ועיי באג"מ (או"ח ח"ג סי' סב ד"ה אבל) שכתב דאלכוהול עצמו כשהוא בעין או נחשב בפסל מאכילה, שיש כברים ששותין אותו ע"י תערובות ותיקון קצת].

ג. ביצים

הביצים עלול להיות דבוק עליהן חשש חמץ, שלפעמים המקום שמטילות הביצים אינו נקי, ולכן נהגו המדקדקים לטווף הביצים מערב פסח ולזרוק התבניות מחשש פירורים. כמו כן יש חשש תערובת חמץ בחותמות של הביצים, ועל כן ראוי לקנות ביצים שיש כשרות מיוחדת לפסח. [מדריך הכשרות (העדה חרדית עמי 163)].

ד. מוצרים שיש בהם עמילן

עמילן חיטה - גלוטן, הוא חמץ גמור. אם יש במוצר קמח חיטה, עמילן חיטה או חלבון חיטה, מוטל על היצרן לציון שהמוצר מכיל גלוטן. ועל כן אם כתוב על גב האריזה שיש בו "עמילן" ולא כתוב שיש בו גלוטן אינו חמץ (ללא הוא מעילן טריס). ואם כתוב "יעלול" להכיל גלוטן החשש הוא רחוק. ומי"מ אין לאכול אלא אלו שיש להם הכשר מיוחד לפסח.

ה. גלוקוז

חומר הגלוקוז, יש שמיוצר מקטניות, ויש שמיוצר מחיטה. כל מוצר שיש בו מרכיב זה יש להיזהר מחשש חמץ. [מדריך הכשרות (תעד"ח עמי 130)].

ו. מבאכלי תינוקות

מאכלי תינוקות יש לחוש להם משום חמץ משום שמינום גמור, ואם הרופא מורה שצריך לקחתם, יבואר הדין לקמן לענין האכלת תינוק חמץ בפסח. נעי"פ מומחי כשרות].

ז. קמח

קמח המצוי בזמננו (בין קמח רגיל בין קמח מלא) אינו חמץ, ועל כל אע בר עיו הפסח מותר באכילה (ומכל מקום אין להשתמש בו בפסח). נעי' במי"ב (סי' תננ ס"ק כז). וכן פסקו החו"מ"א, הגרשי"א זצ"ל (אורי' פסח אות ט). והגרשו"א זצ"ל (גלאט תשני"ט עמי 87). ושעמנו מומחיי כשרות שבלתייה שעובר הקמח בזמננו אין חשש חימוץ. וכן הביא הגר"מ ויא שליט"א (גלאט עמי 73) בשם הבד"ץ העדה חרדית). וכל זה בקמח ממפעלים שתחת השגחות המהודרות, אבל קמח ממפעלים שאינן תחת השגחות אלו, יש לחוש בהם משום חמץ. נעי"פ מומחי כשרות. והטעם לזה כי בלתייה שעוברים יש חשש חימוץ].

ח. בורגול

בורגול הוא חמץ גמור. [מדריך הכשרות (שם)].

ט. בירה

בירה היא חמץ גמור. [שם (עמי 131)].

י. גלוקוז

חומר הגלוקוז, יש שמיוצר מקטניות, ויש שמיוצר מחיטה. משמש מרכיב חשוב בהרבה מוצרי מזון, וכל מוצר שיש בו מרכיב זה יש להיזהר מחשש חמץ. [שם (עמי 130)].

יא. גריסים

גריסים הם מיני דגן ועלולים להיות במגע במים ועל ידי זה להגיע לידי חימוץ. ומכל מקום גריסים בהכשר הבד"ץ העדה חרדית אין עוברים רחיצה במים. [שם (עמי 130)].

יב. גרנולה

גרנולה היא חמץ גמור. [שם].

יג. וודקה ויסקי

וודקה יש בה חשש חמץ (אלו שבהשגחת הבד"ץ העד"ח אינם מכילים חמץ). [שם (עמי 131)]. ויסקי הוא חמץ גמור. [שם (עמי 131)].

טו. היטת תפוחה – שלוח

חיטת תפוחה הוא חמץ. [שם (עמ' 131)].

טז. כוסמת

הכוסמת המוכרת היא קטניות, ואין זה "כוסמין" מחמשת מיני דגן. [שם]. ועי' לקמן בהלכות קטניות שאין איסור להשהותם בפסח.

יז. ליקר

ליקר מכיל בדרך כלל גם תמצית שיש בה חשש אלוהול חמץ ועוד חששות. [שם].

יח. לתת

לתת הוא חמץ גמור. [שם (עמ' 132)].

יט. מאלט

מאלט הוא חמץ גמור. [שם].

כ. מלביץ קפה

מלביץ קפה מעובד עם חומרים שונים, ובמקרים רבים הם חמץ גמור. [שם].

כא. נבט היטה

נבט היטה יש בו חשש חמץ. [שם].

כב. עמילן

עמילן חיטה - גלוטן, הוא חמץ גמור. אם יש במוצר קמח חיטה, עמילן חיטה או חלבון חיטה, מוטל על היצרן לציין שהמוצר מכיל גלוטן. ועל כן אם כתוב על גב האריזה שיש בו "עמילן" ולא כתוב שיש בו גלוטן אינו חמץ (אלא הוא עמילן תירס). ואם כתוב "עולז" להכיל גלוטן החשש הוא רחוק. ומי"מ אין לאכול אלא אלו שיש להם הכשר מיוחד לפסח.

כג. קווקאר

קווקאר הוא חמץ. [שם (עמ' 133)].

כד. קורנפלוור

קורנפלוור הוא קטניות. [שם]. ועי' לקמן בהל' קטניות שאין איסור להשהות קטניות בפסח.

כה. שיפון

שיפון הוא מין דגן, והוא עלול להיות במגע במים ועי"ז עלול להגיע לדי חימוץ. [שם].

כו. שמרים

שמרים חלים (טריים) המוצרים בארץ ישראל אין בהם חשש חמץ, שמרים היבשים מחו"ל קיים בהם חשש תערובת חמץ. [שם (עמ' 134)].

כז. חמץ שמוותר להשהות בפסח

[א'] חמץ גמור שעל ידי שנתערב אינו ראוי למאכל אדם (אבל ראוי לאכילת כלב), מותר לקיימו ולהנות ממנו כיון שאינו ראוי לאכילה, אבל אסור לאוכלו. [שו"ע (סי' תמב סעי' ד) ומי"ב (שם)]. לדעת השו"ע דן זה הוא אף כשתערב לפני פסח. עיי"ש במי"ב (סי' כב). ועי' עוד ברמ"א (שם וסי' תמז סעי' ד), במי"ב (סי' תמב ס"ק כג) ובחזו"א (או"ח סי' קיז סי' ה' ד"ה ואמנם)... [ב'] חמץ שנפסל מאכילת כלב מותר לקיימו בפסח. [שו"ע (סי' תמב סעי' ט)]. והוא הדין שמוותר בהנאה, אבל באכילה אסור מדרבנן עד אחר הפסח. [מי"ב (סי"ק מג). ועי' ב"ש"ת לבושי מרדכי (או"ח סי' פו) לענין דר אינו ראוי לכלב].

שאר מוצרים

א. השש עמילן במוצרים שאינם מאכל

מוצרים שאינם מאכל, אם רשום עליהם שיש בהם גלוטן, כי אפשר שהוא מעמילן חיטה.

ב. השתמשו במוצר שיש בו השש עמילן

העמילן המצוי במוצרים הנ"ל בלוע בתוכם (ולא מרוח עליהם) [עי"פ מומחי כשרות], וכיון שעבר כ"ד שעות משעה שנבלע הוא נותן טעם לפגם. ועל כן בדיעבד אם השתמש בהם עם אוכל חם, לדעת השו"ע (סי' תמז סעי' ה) הסובר שנותן טעם לפגם מותר (בדיעבד) אף בפסח המאכל אינו נאסר. אולם לדעת הרמ"א (שם) החולק על השו"ע אין לאכול המאכל. אולם באופן שאין ידוע שיש בו עמילן אין לאסור המאכל לכל הדעות, כי אין כאן רק חשש בלעמל, והוא רק נותן טעם לפגם.

ג. כלי פלסטיק חד פעמיים (כסו"מ, שקיות אוכל, מפות שולחן וכדו')

כלי פלסטיק חד פעמיים אין בהם חמץ או איסור אחר. ועל כן אין צריכים אישור מיוחד.

[עי"פ מומחי כשרות. וכן הוא במדרך הכשרות (שם עמ' 50)].

ד. מוצרי קרטון ונייר (כוסות, תכניות לאפייה עם ציפוי פנימי וכדו')

מוצרי קרטון ונייר (משמשתמשים בהם במגע באוכל), יש לחוש בהם משום עמילן חיטה, ועי"כ צריכים אישור לפסח. [הגר"נין זצ"ל (חוט שני ע"מ ע"ב שיח אות יז). וכ"כ הבד"ץ העי"ח (שם)].

ה. אלומיניום (רידיום ותכניות)

תכניות ורדיוי אלומיניום חד פעמיים, ראוי להשתמש באלו שיש להם אישור (לשאר ימות השנה ולפסח) משום חשש מריחת שומן מן החי. [מדרך הכשרות (שם עמ' 50). ולענין מכסה קרטון של התכניות עי' לעיל לענין מוצרי קרטון].

ו. כלימ חד – פעמיים העשויים מחומר קלקר (פולי סטירין)

כלים חד - פעמיים העשויים מחומר קלקר (פולי סטירין), ראוי לקנות עם אישור. [שם].

ז. כפפות ניילון, לטקס

כפפות ניילון ולטקס, רובם עם עמילן ויש לחשוש על עמילן שאינו כשר לפסח. ואם רואים בבירור שאין בהם עמילן אין חשש להשתמש בפסח. [שם (עמ' 51)].

ח. כפפות רב פעמיות

כפפות רב פעמיות ללא ציפוי פנימי (אלוורה וכדומה), ניתן לשטוף את הצד הפנימי ולהשתמש בהם ללא חשש. [שם].

ט. מגובונים לחים

מגובונים לחים, יש בהם מרכיבי חמץ (אמולסיפיירים - טיין), ועל כן יש להזהר לא להשתמש בהם בפסח בדברים הנבאים במגע במזון או כלי אוכל, אא"כ יש להם אישור לפסח. [שם].

י. פוליוגל (PVC)

פוליוגל (PVC) אין בו חששות חמץ. [שם].

יא. מפות

המהדרין נוהגים לכבס לפני הפסח אף מפות חדשות. [שם].

יב. טלך

טלך נקי ללא תוספות וללא ריח, אין בו חשש חמץ. [שם].

יג. אציטון

חומרי אציטון נקי ואציטון 90%, אין בהם חשש חמץ. [שם].

יד. שפתון (המיועד ליושב בשפתים)

שפתונים שיש בהם טעם ערב, פעמים שמים חומר האסור הנקרא "גליצרין", וחומר זה בחלק מהחברות מיוצר עם תערובת של איסור ובחלק מהחברות מיוצר ללא תערובת איסור. [עי' באר"ת (סי' קג ס"ק ט). וכן דעת המנח"י (ח"א סי' נב אות ט) לאסור. ובצי"א (ח"י ססי' טז) מתיר, עיי"ש בסו"ח גונא. והיום יש מיצרים אותו ללא תערובת איסור. אלא שמצו שהגליצרין נפסל מאכילת כלב. וכיון שיש כמה צדדים זה, והחשש העיקרי הוא טעמיות לשון בלבד מאכילת מדרבנן, יש מקום להיתר בשעת הצורך להשתמש בהם אף ללא הכשר. כ"ז שאינו מכוון ללקק ליהנות מהטעם. והארכנו בזה בס"ד בש. עמיקתא גליון קל"א]. ובפסח יש להחמיר יותר. (משום חשש רחוק של חמץ). ומי"מ מעיקר הדין מותר. [כ"י אף על הצד שיש בו תערובת חמץ הוא נפסל מאכילה. עיי"פ מומחי כשרות].

טו. משהת שנינים

משחות שיניים מעיקר הדין מותרות אף ללא אישור מיוחד לפסח, כיון שברך כלל אין בהם תערובת איסור ואף אם יהיה מעורב בהם איסור מי"מ הוא נפגם ואין כאן אלא טעימת פה ללא בליעה. [הר צבי (וי"ד סי' צה ד"ה אולם) ובעל האגני"מ (ח"ח סי' סב), וכ"כ הקנה בשם (ח"א סי' כה אות ב) והאר"ל לציון (ח"י פ"ח אות ז)]. ומי"מ במקום שאפשר ראוי לקנות עם אישור מיוחד, בפרט לימי פסח. [עי' בתשובות והנהיגות (ח"ה סי' קב אות יא). ועי' משי"כ לעיל לענין שפתון].

טז. תמרוקים (קרמוב, בושם וכדומה)

מעיקר הדין מותר להשהות ואף להשתמש בקרמים, סבונים, בושם וכדו', כי לא מצוי בהם אלוהול שהוא חמץ, ואף באופן שמוערב בהם אלוהול שהוא חמץ מותר, כיון שהוא נפסל מאכילה לגמרי. ומי"מ משום חומרא של פסח יש מקום להמנע מלהשתמש בהם (משום חשש סיכה כשתיה), ויש מורים אף למוכרם לגוי. [עי' בחזון נחום (סי' מו), באשרי האיש (פסח פסי"ב אות ה) בשם הגריש"א זצ"ל ובקובץ תשובות (ח"א סי' מט ד"ה עכ"פ), דלא כהדברי מלכיאל (ח"ד סי' כב ס"ק ו). וכן פסק הגרי"צ ובר שליט"א (גלאט גליון כז עמ' 68). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קט"ט].

יז. איפור (מייקאפ, רימל, תחמום וכדו')

איפור, אין בהם חשש חמץ. [עי"פ מומחי כשרות. ואף אם ניחוש לחמץ הרי הם פגומים מאכילת כלב, ושמענו מגדולי הוראה שבאיפור אין משום סיכה כשתיה ועל כן מותרים אף לכתחלה].

יח. שפתונים (ליפסטיק)

מעיקר הדין מותר להשתמש בשפתונים בפסח מכל החברות (גיד, לוריאל, קרליין, וולף, רבלון וכו'). [שמענו ממומחי כשרות שלאחר בדיקה על ידי כימאי התקבלה תשובה כי מתוך מאה ועשרים הרכיבים של כל מוצר כזה יש 5-6 רכיבים שהם ספק חמץ או ספק קטניות. האחוז שהופיע היה בפרופילים. כשכל רכיב בעייתי היה בין 3-6 פרומיל. וכמו כן הוא חומר שנפגם. והורה הגרי"ש ואזנר זצ"ל שמותר להשתמש בהם לכתחלה].

יט. סבון

סבון עשוי מתערובת חמץ (או איסור אחר) שנפסל מאכילת כלב, י"א שמותר להשהות ולהשתמש בו בפסח. [הגרשו"א זצ"ל (הלכ"ש פסח פי"ד אות יא), אור לציון (ח"ג פ"ח אות ו)]. ויש מחמירים משום חומרא דפסח שאין ראוי להשתמש בו. [הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פני"ח אות טו). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא - גליונות קל"א וקע"ט]. ומי"מ בזמינו לא מצוי בהם תערובת חמץ. [עי"פ מומחי כשרות].

כ. אוכל לבעלי חיים

המטפל בדגי נוי או שאר בעלי חיים, מותר לאכילם מזון שיש בו תערובת חמץ, אם הוא אינו חמץ בעין וגם נפסל מאכילת אדם. [עי' בשו"ע (סי' תמב סעי' ד) ובמי"ב (שם וסי' תמב ס"ק כב) שחמץ שאינו ראוי לאדם בתערובת מותר בהנאה. ולפי"ז ה"ה ב"יד. וכ"כ באור לציון (ח"ג פ"ח אות ה)].

תרופות וויטמינים

א. תרופות שאינן מופיעות במדריכי הכשרות

תרופות, אף אלו שאינם מופיעות במדריכי הכשרות, מותר לקחתם, כי בזמינו לא שכח בהם חמץ. ועוד אילו היה מעורב בהם חמץ אינו ראוי אף לאכילת כלב, ועל כן יש לסמוך להקל במקום הצורך (כגון חולי וכדו'). [הגרי"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי חודש ניסן ע"מ ח' חודש ניסן, אייר, סיון ע"מ כז אות א). ועי' בנשמת אברהם (ח"א סי' תסו עמ' רסה ד"ה ובזמינו). וכן שמענו מגדולי המורים הממומחי כשרות. ועי' בסמוך. ועי' עוד בזה באורך בשמעתא עמיקתא גליון קי"פ].

ב. שיש בהם טעם ערב

אף תרופות שיש בהם טעם ערב שאינם מופיעות במדריכי הכשרות, מותר לקחתם, כי אף אם נחוש שיש בהם חמץ ברוב הפעמים החמץ שבהם פסול מאכילה והטעם הערב אינו מהחמץ. ועל כן יש לסמוך להקל במקום הצורך (כגון חולי וכדו'). [עי"פ מומחי כשרות מהשכרים המהודרים. וכן פסק הגרי"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי חודש ניסן עמ' ח' חודש ניסן, אייר, סיון עמ' כז אות א) אלא שהוסיף שכדאי לרעם עם דברים מותרים כדי שיהיה דאי ששים. ועי' בנשמת אברהם (ח"א סי' תסו עמ' רסה ד"ה ובזמינו). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קי"פ].

ג. ויטמינים

ויטמינים עלולים להכיל מיני דגן וקטניות, ועל כן יש לרכוש עם הכשר לפסח. [עי"פ מומחי כשרות. וכן הוא במדרך הכשרות של העי"ח (שם עמ' 99). וכ"כ באור לציון (ח"ג פ"ח אות ג בהגה ד"ה ויש)]. ומי"מ אלו שיש בהם תערובת קטניות בפסח באופן שבטלות ברוב, אם יש בהם צורך מותרים בפסח אף לגדולים, אבל ללא צורך יש להימנע. [עי' ברמ"א (סי' תננ טע א) ובחק יעקב (אות ו). ועי' עוד בכל זה בשמעתא עמיקתא גליונות ש' ותס"ט].

ד. ויטמינים למעוברות

לדעת הרופאים הם מעוברות הנוטלות פרנטל, ברזל ותחליפי ברזל, מסיבת חוסר דם, בדרך כלל יכולות בפסח לדלג על תוספי הברזל, משום שבחג מרובות הסיעודות הבשריות והעשירות, ולא ייגרם נזק אם בימות הפסח לא ייקחו ויטמינים וברזל. אלא שיש מקרים ויצאים מן הכלל בהם הרופא מחייב לקחתם. ויש להתיעץ עם הרופא בטרם מועד.

ה. תרופות שכלן דרך הפה

משאפים, טיפות עינים ואזניים, פתילות, זריקות ומשחות רפואיות לשימוש חיצוני על העור, מותר להשתמש בהם בפסח ובכל השנה בכל אופן. [הוראת הבד"ץ העי"ח (מדרך הכשרות פסח שנת עמ' 125). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קי"פ].

ו. שימוש בתרופות שנמכרו במכירת המץ

מעיקר הדין אין חובה למכור תרופות הנמצאות בשרותו. ומי"מ המנהג להחמיר למוכרם במכירת החמץ, ואם לא בדק המוכר החמץ לעכו"ם משתנה עם העכו"ם שאם יהיה צורך לקחת מהם שלא יקפיד על כך. [הטעם שאין חובה למוכרם, כי בדרך כלל אפי' תרופה שיש בה חמץ, החמץ נפסל מאכילה, ובכה"ג אין משום בל יראה ובל ימצא כמבואר במי"ב (סי' שמב ס"ק מד). ועוד שאף אם יש בהם חמץ מי"מ אין בו אלא פחות מכשיעור, דעת החכם צבי (ססי' פח), הדגמ"ר (סי' תמב על המי"א ס"ק ו) ועוד, דלכ"א איסור ח"ש מהי"ת בבי"י ובי"י. ויש בזה עוד טעמים כמבואר לעיל אות א). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קי"פ].

בדיקת חמץ

א. חובתה בליל י"ד

תקנו הז"ל שקדימת בתחלת ליל י"ד בניסן בודקים החמץ לאור הנר, בחורין ובסדקין, בכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ. [שו"ע (סי' תלא סעי' א)].

ב. זמן הבדיקה

ראוי להתחיל ולבדוק בתחילת הלילה (שיש עדיין קצת אור מאור היום), כדי שלא יתרשל או ישכח. ואם לא בדק בצאת הכוכבים הולך ובודק כל הלילה. [שו"ע (סי' תלא סעי' א)

ומי"ב (ס"ק א). ועי' עוד במי"ב (סי' תלב ס"ק יא) שכתב בדעת הרמ"א שצריך לבדוק מיד, כי עיקר המצוה לכתחלה קבעו חכמים בתחלת הלילה].

ג. לא ברך בלילה

אם לא בדק בלילה בודק ביום י"ד בברכה. ואם לא בדק ביום י"ד בודק בתוך הפסח בברכה. [שו"ע (סי' תלה סעי' א) ומי"ב (ס"ק ה)]. ואם לא בדק אף תוך הפסח יבדוק לאחר הפסח ללא ברכה. [שו"ע (שם) ומי"ב (שם)].

ד. בדיקה לפני י"ד

אם בא להקדים לבדוק ביום י"ג לאור הנר, אינו רשאי. ואם עבר ובדק צריך לחזור ולבדוק. [נטשו"ע (סי' תלג)]. אם בדק ב"לילי" י"ג, י"א שלא יצא ידי חובתו. [בי"ח (שם), טי"ז (ס"ק א) ועיי"ש בפמ"ג]. וי"א שיצא. [חק יעקב (סי' תלג), פ"ח (שם סי' ק) אף על בדיקה זו ונמצא מקיים, השניה, אלא שיש להנמנע מלעשות כן, כי אינו רשאי לברך על בדיקה זו ונמצא מקיים מצוה ללא ברכה. [חק יוסף (שם סי' ק) הובא במי"ב (סי' תלג סי' א ושע"ח אות ה) וסיים דמי"מ הוראה להחמיר ע"ע לחזור ולבדוק עכ"פ לא יברך אז]. ואם משאיר חדר אחד ללא בדיקה מותר לעשות כן לכתחלה, שהרי יברך על בדיקת אותו חדר. [חק יוסף (שם המונב במי"ב שם) וגרי"ז (אות ז)]. ועיין לקמן הדינים השייכים למי שעוזב ביתו לפני זמן הבדיקה.

ה. מקומות שניקן לצורך פסח

עי' משי"כ בזה להלן בדיני מקומות החייבים בדיקה.

מנהג להניח פתיתים

א. מנהג הנהת פתיתים לפני הבדיקה

נוהגים להניח פתיתי חמץ שימצאם הבודק, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה. ומיהו אם לא הניח, תאמר לברך על הבדיקה אף אם יש חשש שלא ימצא שום חמץ, כי עיקר החיוב הוא לבדוק ראוי חמץ, כדי שאם ימצא יבערנו. [רמ"א (סי' תלב סעי ב)]. ודעת הגר"ש"א זצ"ל (הלכות חג בחג פיב הגה 7 ושבות יצחק פיז) שבזמננו שנוהגים לקנות כל הבית לפני זמן הבדיקה, הנהת הפתיתים היו חיוב מדינא. ועי' בשע"צ (סי' תלב אות יב)]. ולדעת האר"י ז"ל יש להניח עשרה פתיתים. [מ"ב (ס"ס"ק יג)].

ב. גודל הפתיתים

יש להזהר הרבה שלא יאבד אחד מן הפתיתים. [מ"ב (ס"ס"ק יג)]. ועל כן נכון לדקדק שיהיו קטנים מכזית שאם יאבד א' לא יצטרך לחזור ולבדוק את הבית. [שע"ת (אות 2) וציון לדבריו המ"ב (סס).] אלא דעי' לקמן שיש סוברים שיש חיוב לבדוק אפילו על פחות מכזית. [ועדף שהמניח אותם ירשום לעצמו המקומות ששם שם הפתיתים שמא ישכח.

עשיית מלאכה ואכילה לפני הבדיקה

א. עשיית מלאכה לפני הבדיקה

יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה עד שיבדוק. [שו"ע (סי' תלא סעי ב)]. ויזהר אפילו בחצי שעה שלפני זמן הבדיקה. [מ"ב (ס"ק ה)]. ואם התחיל במלאכה מבעוד יום, דעת השו"ע שאין צריך להפסיק. אולם דעת הרמ"א שצריך להפסיק. [מ"ב (ס"ק ט)].

ב. ללמוד לפני הבדיקה

אפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד, לא ילמד עד שיבדוק. [שו"ע (סס)]. ויש אוסרין ללמוד אף בחצי שעה שלפני זמן הבדיקה, אם לא שביקש מאחר שיוכיזנו כשיבוא הזמן. ויש מתירין לענין לימוד אף בחצי שעה שקודם זמן הבדיקה, ורק בהגיע זמן הבדיקה דהיינו צאת הכוכבים אוסרים. [מ"ב (ס"ק י)]. ואם כבר התחיל ללמוד מבעוד יום בהיתר, דעת השו"ע (סי' תלא סעי ב) שאין צריך להפסיק. אולם דעת הרמ"א (סס) שצריך להפסיק.

ג. לומד כבית הכנסת

אף להאוסרין ללמוד חצי שעה לפני הבדיקה, אינו אלא בלומד בביתו, אבל הלומדים שיעור בביהמ"ד אחר התפלה מותר, דהלא יהא מוכרח בודאי לבא לביתו. ומ"מ אף זה אינו מותר אלא בלומד בלא פלפול, אבל הלומד בפרסל חוששים בכל אופן דלמא אתי לאמשוכי. [מ"ב (ס"ק י)]. וכן הדין ללומדים בבית המדרש (כגון בין מנחה למערב), שודאי יפסיקו לתפילת ערבית.

ד. אכילה לפני הבדיקה

יזהר שלא יאכל עד שיבדוק. [שו"ע (סס)]. וטעימה בעלמא מותרת, והיינו פת כביצה ולא יותר, ואו פירות ומשקים (שאינם משכרים) אפי' הרבה. [מ"ב (ס"ק ו ספי רלב ס"ק לה)]. ומי"מ פירות ושתיה הרבה אינם מותרים רק בחצי שעה שקודם הבדיקה, אבל משהגיע זמן הבדיקה אין נכון לשהות הרבה אף באכילת פירות. [מ"ב (סי' תלא ס"ק י)].

ה. לא ברך בלילה

מי ששכח לבדוק בלילה, אסור ביום בכל הדברים הנ"ל עד שיבדוק. [מ"ב (ס"ק ה)].

ו. מעעריב לפני בדיקת המץ

אותם המתפללים מעריב בזמנו בצבור, יתפללו קודם הבדיקה דטורח לקבצן אחר כך. והמתפלל בביתו יתן לאחר לבדוק והוא יתפלל, שעל ידי זה יקיים שניהם בזמנם, ואי ליכא אחר יתפלל תחלה. אכן אם הוא רגיל להתפלל לעולם ביחודי, יבדוק תחלה, דכיון שרגיל בכך לא חוששים כל כך שישכח. וי"א שלעולם יתפלל תחלה, תדדיר ושאינו תדיר

תדיר קודם. [מ"ב (ס"ק ח)].

ז. דרכו להתפלל מעריב מאוחר

אם דרכו להתפלל מעריב בשעה מאוחרת, לכולי עלמא אין צריך להתפלל בצאת הכוכבים לפני בדיקת חמץ (אם בידו להתפלל בצבור לאחר מכן). [הגרש"א (שלמי מועד)]. ותשו"ה (ח"ה סי' רטז)]. ועי' משי"כ בזה בש. עמיקתא גליון ל"ח]].

ח. נטילת ידים לפני הבדיקה

י"א שטוב שיטול ידיו קודם הבדיקה, והוא רק משום נקיות. [מ"ב (ס"ק ב)]. ועי' בפמ"ג (א"א ס"ק א) ובגר"ז (אות יב) משי"כ לתת טעם לנטי"ז. [וי"א שאם נטל ידים קודם תפלת ערבית אינו צריך לחזור וליטול. [גרוה"ש (אות א)]. ודעת הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פ"ה אות כט) שבבדיקה שאין מברכים עליה אי"צ ליטול]].

דיני הברכה

א. ברכה על הבדיקה

קודם שיתחיל לבדוק יברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ". [שו"ע (סי' תלב סעי א)]. ואם התחיל לבדוק בלא ברכה, יברך כל זמן שלא סיים בדיקתו. [רמ"א (סס)]. ואם לא בירך עד שסיים בדיקתו, אם רצונו לברך בשעת שריפת חמץ אין מוחין בידו. [מ"ב (ס"ק ד)].

ב. הבודק כמה בתים

ברכה אחת יכול לבדוק כמה בתים (כגון ביתו, משרדו, רכבו וכדו'). [שו"ע (סי' תלב סעי ב) ומ"ב (ס"ק י)]. ויזהר שלא להפסיק בדבור כמבואר לקמן.

ג. אחרים עוזרים לו לבדוק

אם בעל הבית רוצה שיעזרו לו אחרים לבדוק, יכול להעמידם אצלו בשעה שהוא מברך כדי שיצאו בברכתו ועשו אמון על ברכתו, ויתפזרו לבדוק איש איש במקומו על סמך הברכה שבירך. [שו"ע (בם) ומ"ב (ס"ק ז וס"ק ט)]. ואם לא שמעו ברכתו, לכתחלה אין לשלחם לבדוק, ומי"מ אם קשה לו לגמור הבדיקה בעצמו יכול לבקש לאחר שסייענו, ואותו אחר אין צריך לברך שכל הבדיקה מצוה אחת היא וכבר בירך הבעה"ב עליה. [מ"ב (ס"ק א)].

ד. מ מנחה שלוח

אם בעל הבית אינו בודק כלל ומצוה לאחר לבדוק בשליחותו, אותו אחר מברך, דהוי כשלוחו גם לענין הברכה. [מ"ב (ס"ק י)]. ומי"מ משום מצוה בו יותר מבשלוחו על כל פנים על בעל הבית לסייע קצת בבדיקה (ובאופן זה יברך בעל הבית). [מ"ב (ס"ק ח)].

ה. דיבור בשעת הבדיקה

יזהר שלא ידבר בין הברכה לתחלת הבדיקה. וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבדיקה. [שו"ע (סי' תלב סעי א) ומ"ב (ס"ק ה)]. ומי"מ אחר שהתחיל לבדוק רשאי לברך ברכת "אשר יצר", ולענות אמן וברוך הוא ברוך שמו על ברכות של אחרים, וכן יכול לברך על רעמים וברקים. [הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"א עמי כב)].

אופן הבדיקה

א. כהורים ופדקים ולאור הנר

בודקים את החמץ כהורין ובסדקין ולאור הנר. [שו"ע (סי' תלא)].

ב. אור החשמל דולק

אם אור החשמל דולק בבית בשעת הבדיקה אין צריך לכבותו. [הגרש"א זצ"ל (פי' שה היה יט) ואור לציון (ח"ב פ"ז אות ז)]. ומי"מ המנהג לבדוק לאור הנר ולא להדליק את אור החשמל, ואם יש צורך צדל"קו. [מבית לוי (ח"א עמי כא)].

ג. בדיקה עם פנס

אם אי אפשר לבדוק בנר יבדוק על ידי פנס חשמלי. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פ"ה אות א ואות יב) והאור לציון (שם אות ח) כתב דאם אין לו נר שיתמש בפנס ולא יברך על הבדיקה].

מקומות החייבים בדיקה

א. מקומות החייבים

כל מקום שמכניסים בו חמץ חייב בבדיקה. ואף מקומות שאין רגילים להכניס בהם חמץ אלא שיש לחוש שמא הכניס לשם חמץ באקראי, צריכים בדיקה. [שו"ע (סי' תגל סעי ג, מ"ב (ס"ק יג) וכה"ח (סי' תלא אות י)].

ב. ארונות בגדים

ארונות בגדים שמכניסים לשם רק בגדים מכובסים מחמץ, אינם צריכים בדיקה, שאין הדרך להתלבש באמצע סעודה. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ב עמי שזי אות ד)].

ג. ארונות של בגדי תינוקות

ארונות של בגדי תינוקות נחשבים מקום שמכניסים בו חמץ, כיון שהדרך שגם באמצע הסעודה מחליפותם בגדי התינוקות כשיש צורך בכך. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ב עמי שזי אות ד)]. והכל לפי הענין.

ד. פירוק מכשירים

אין חיוב לפרק מכשירים, כגון מקרר, תנור, מיקסר וכדומה כדי לברר אם יש חמץ. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ב עמי שטז אות ג)]. ואף אם ידוע שיש שם חמץ, אם אין יכול להגיע אליו רק על ידי פירוק הכלי, מספיק לבטלו ואין צריך להוציאו. [ע"י שו"ע (סי' תגל סעי ח) ומ"ב (ס"ק כט)].

ה. מחסן

מחסן שלפעמים מכניסים לתוכו חמץ, חייב בדיקה, אפילו אם אינו יודע אם יש בו עתה חמץ. [מ"ב (ס"ב תלו ס"ק יא)]. ואף אם אין רגילים להשתמש בו בחמץ אלא שפעמים נכנס לתוכו באמצע סעודתו כדי לקחת דבר מה, חייב בדיקה. [שו"ע (סי' תגל סעי ג) ומ"ב (ס"ק יד וטו)].

ו. בדיקת כיסי הבגדים

כיסי הבגדים שלפעמים נותנים בהם חמץ (או שפעמים נופל בהם חמץ, כגון כיס של החולצה וכדו), צריכים בדיקה. [רמ"א (סי' תלג סעי יא) ומ"ב (ס"ק מח)]. ואם אין לו בית, אע"פ שחייב לבדוק בכיסים מי"מ אינו מברך על בדיקה זו, כמבואר בתק יעקב (סי' תלו ס"ק יז) וכן פסק הכה"ח (סי' תגל אות צא)]. ומי"מ מספיק לבדקם על ידי מישוש. [הגרש"א זצ"ל (ספר הערות פסחים ח: ו)שבת הלוי (ח"א סי' קלו)]. ואם נכבסו הבגדים עם חומרים שנוגמים החמץ מאכלת כלב, אי"צ בדיקה. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ב עמי שזי אות ז)]. והכל לפי הענין שהרי פעמים על ידי כביסה רגילה אין החמץ נפגם.

ז. הצר פתוחה

מקום שמשופק אם יש בו חמץ, אם מצויים במקום זה ציפורים או שאר בעלי חיים שאוכלים חמץ, כגון בחצרות פתוחות, אינו צריך לבדוק, כי תולים שאכלהו. אולם במקום שיודע בוודאי שהיה בו חמץ, אף אם מצויים שם בעלי חיים חייב לבדוק, לפי שאין ספק מוציא מידי ודאי. [שו"ע (סי' תגל סעי ד) ומ"ב (ס"ק כו)]. ועי' בכה"ח (אות 8) שאם כבדו אותו מקום הוי ס"ס, ספק אכלהו ספק הלך ע"י כביבד וא"צ בדיקה. [וי"א שאם בתוך ל' יום קודם החג ודאי היה שם חמץ, אף שעתה הוא ספק הרי הוא חייב בבדיקה. [מ"ב (ס"ק כז) בשם המג"א]. וי"א שדוקא אם יודע שהיה שם חמץ בליל י"ד, אז אינו יכול לסמוך על אכילת בעלי החיים, אבל אם יודע שהיה חמץ קודם לכן אין צריך לבדוק. [מ"ב (ס"ק כז) בשם מקור חיים]].

ח. מרפסת שאינה מקורה

דין מרפסת שאינה מקורה כדן חצר הנ"ל. [הגרש"א זצ"ל (הליכות והנהגות על הלכות פסח)].

ט. מכונית

לכתחלה יש לבדוק המכונית שברשותו אור לי"ד על ידי פנס. ומספק אין מברכים על בדיקתה כדן בדיקת כיסים הנ"ל. (ויכוון לפטור בדיקתה בברכת הבדיקה שבבית). ובדיעבד בברכת ביום י"ד לאור היום. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ה אות ח)].

י. משרדים ומקומות עבודה

משרדים ומקומות עבודה, יש להזהר לבודקם בלילה לאור הנר, כדן בדיקת הבית. אלא אם כן כוללם במכירה לנכ"ר. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ה אות ד)]. ואם המשרד הוא מקום משותף חל על כולם חובה לבדוקו כמבואר בסמוך, ויש לדאוג שעכ"פ א' יבדוק עבור כולם. **יא. מקום משותף**

רשות המשותפת לכמה אנשים (כגון חדרי מדרגות, מקלטים וכו'), חל על כולם חובה לבדוקה. [ט"ו (סי' תמה ס"ס"ק ה) ומ"ב (סי' תגל ס"ק ח)].

יב. כהורי ישיבה בבדיקת הדרם

כהורים הדרים בישיבה חייבים בבדיקת חדרם, ואם בודקים אור לי"ד יברכו על הבדיקה. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ה אות י)]. ואם אינם נמצאים שם בלילה זה, יבדקו בלילה האחרון טרם שובם לבתיהם לקראת חג הפסח ללא ברכה. [גם (הגה כט)]. ואם שוהים תוך העיר (שממנה בא הישיבה) לכתחלה צריכים לבדוק בליל י"ד ניסן לאור הנר בברכה (ולא לפני כן ללא ברכה). ומי"מ אם מוכרים חמצם ממכירת חמץ אינם חייבים לבדוק (ועי' התנאים בזה לקמן). ובאופן זה עדיף להתחייב בבדיקה במקום אחר (כגון בביתו).

יג. בתי כנסיות

בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה מפני שמכניסים בהם חמץ. [שו"ע (סי' תגל סעי י) ומ"ב (שם ס"ק ח)]. ומברכים על בדיקה זו. אלא שמחמת שיש חולקים בזה, הממונה לבדוק שם יכוון לכתחלה כשבודק ביתו לפטור גם בדיקה זו. [עי' במ"ב (סי' תלב ס"ק ז). וכן נקטו הדעת תרה (סי' תגל סעי ז) והאור לציון (ח"ב פ"ז אות יד)]. ויזהר שלא להפסיק בדבור כמבואר לעיל.

יד. מקומות שניקו לצורך פסח

מקומות החייבים בדיקה שניקום היטב לפני זמן בדיקת חמץ, מנהג העולם לבדוקם בשעת הבדיקה דרך העברה בלי חיפוש. [מחז"ב (שם אות ו) הובא בשערי תשובה (שם) והמ"ב הזכיר סב"א זו בסי' תל"ב (שע"ח"צ אות יב) בשם הפתיש בשם עמק הלכה (להנ"ר זאב וולפא אבי"ד זעטל אוי"ח סי' ככח)]. ובזמננו שאין שכוחים חורים וסדקים ניתן לסמוך על מנהג זה. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פ"ה אות א ואות יב), והגר"ח"פ שיינברג זצ"ל (חוקת הפסח אות א בהגה עמי א)]. וכן דעת הגר"ש"א זצ"ל (הלכות חג בחג פיב הגה 7 שבות יצחק פי"ו), וע"כ נקט דהנחת הפתיתים הוי חיוב מדינא (עי' בזה לעיל). ובאור לציון (ח"ב פי"ז אות טו) מחמיר בזה. והארכנו בזה בשמעתא עמיקתא גליון רט"ו]].

טז. הגר עם שכנים העלולים לזרוק חמץ במקומות המשותפים
הדר בבני ע"ש בו שכנים העלולים לזרוק חמץ במקומות המשותפים (חדר מדרגות, חצר וכדו), לכתחלה ימכור וכותנו במקומות אלו לעכו"ם (אם אין דרכו להשתמש בהם, או יתנה במכירה שיהיה רשאי להשתמש בהם בשעת הצורך). [וכמו"כ ניתן להפקיר מקומות אלו לפני ג' כמ"ש בתשובות והנהגות (ח"א סי' רפט וח"ב סי' ר"א אות יא)].

חמץ שאין צריך לבדוק אחריו

א. פירוורים שאין בהם כזית (בדיקת ספרים)

י"א שאין חובת הבדיקה אלא לחפש פירוורים שיש בהם כזית, אבל פירוורים שאין בהם כזית אינם חשובים וממילא בטלים. [פ"ח"ח (סי' תמד ס"ק ד וסי' תמב ס"ק ז-ח). וכן מבואר במ"א (סי' תס ס"ק ב וסי' תמד ס"ק ו וס"ק יח)]. ויש מחמירים בזה. [ח"י"א (כלל קיט אות ו), מחנה ישראל (פ"ד אות ח) והזו"א (סי' קטו ס"ק יח)]. ולפי דעה זו יש לבדוק הספרים משום חשש פירוורין (או למכרם לעכו"ם)]. והעיקר כדעה הראשונה. [כן נראה מהמ"ב (סי' תגל שע"ח"צ לג). וכן דקדק מדבריו הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פי' הגה ה)]. ועי' לקמן לענין ביעור פירוורי חמץ שגם מוכח כן. ועי' עוד באור לציון (ח"א סי' לב) שהמנהג דלא כהחזו"א. והארכנו בזה בשמעתא עמיקתא גליון רט"ו]].

ב. פירוורים הנמצאים בסדקי הרצפה (למחמירים לעיל)

אף לדעת המחמירים שיש חובת בדיקה על פירוורים פחות מכזית, מ"מ אם יש פירוורין בסדקי הרצפה, כל שאין בחמץ ציזית שלם אינו חייב לבערם, דהרי עשויים להדרס. [חזו"א (סי' קכב ס"ק ח)].

דינים השייכים לאחר הבדיקה

א. מצא המין לאחר הבדיקה

מצא חמץ בביתו לאחר הבדיקה, אף על פי שידוע בבירור שלא היה חמץ זה בביתו בשעת הבדיקה, אינו חייב לבדוק שנית את כל הבית, ואין לחוש שמא נכנס חמץ נוסף. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ה אות כב)].

ב. נכנס תינוק עם המין במקום בודק

אם תינוק נכנס לבית בודק ולחם בידו, אם מצא אחריו פירורים, חזקתו שאכלו, ואלו פירורים שנפלו ממנו בשעת אכילה. [שו"ע (סי תלח סעי א) ומי"ב (סי"ק א)]. ודוקא אם מצא פירורים אינו צריך לחזור ולבדוק, אבל אם לא מצא פירורים צריך לחזור ולבדוק, שאין הספק שאפשר שאכלו מוציא מחובת ודאי בדיקה. [מי"ב (סי"ק ז)].

ג. נכנס עם לחם פחות מנזית

לדעת הסוברים שאין חובת בדיקה על פחות מכזית (עיי לעיל שכן דעת רוב הפוסקים), אם ראה את התינוק נכנס עם לחם פחות מכזית א"צ לחזור ולבדוק בכל אופן.

ד. לא ראה שהתינוק נכנס עם המין

אם לא ראה שהתינוק נכנס עם חמץ, א"צ לחשוש שמא נכנס עם חמץ. [עיי בשו"ע שם ובני"כ].

ה. ילד שנכנס עם המין במקום בודק

דין הני"ל הוא דוקא בתינוק שאין בו דעת, אבל אם יש בו דעת, נאמן לומר שאכלו כולו ואין צריך לחזור ולבדוק. [מי"ב (ס"ק ז)]. ותינוק שיש בו דעת הוא כבן תשע שנים, ואם הוא חריף אפילו הוא בן שש. [עיי בתורת חטאת (כלל פא אות ח), בשי"ד (סי קטו סי"ב) ובחכ"א (כלל סז אות ד)]. והכל לפי חריפותו של הקטן.

ו. לא מצא כל החמץ ששמר בצד

הניח תשע חתיכות לחם ומצא שמונה וכדומה, אינו צריך לחזור ולבדוק (אלא אם כן היו קשורים יחד), ובתנאי שביטל או יבטל החמץ. [מי"ב (סי תלט סי"ק טז - יז)].

הוצא מביתו לימי הפסח

א. יוצא מביתו יותר משלשים יום לפני הפסח

העוזב ביתו יותר מלי יום קודם הפסח למקום רחוק, אינו צריך לבדוק את הבית שיוצא ממנו, ובערב פסח יבטל החמץ. [שו"ע (סי תלו סעי א) ומי"ב (סי"ק ה). ומש"כ למקום רחוק, כ"כ במי"ב (סי"ק ט). ועיי באור לציון (חי'ג פי"ז אות יח) שבהז"ז דוקא אם יוצא לחו"ל חשיב רחוק. ועיי עוד במי"ב (סי"ק ה) שבאופן שידוע שבדאי יש לו חמץ, י"א שצריך לבערו ויש מקילים].

ב. דעתו לחזור

אם דעתו לחזור לביתו קודם או תוך ימי הפסח, צריך לבדוק לפני שעוזב. [שו"ע (שם) ומי"ב (סי"ק ח)].

ג. יוצא מביתו רוב לי יום לפני הפסח

העוזב ביתו קודם ליל י"ד ניסן תוך לי יום קודם הפסח, אף אם אין דעתו לחזור לביתו עד לאחר הפסח, חלה עליו חובת בדיקת חמץ. ועליו לבדוק בלילה שלפני יציאתו לאור הנר ללא ברכה, ואם אי אפשר לו לבדוק בלילה שלפני יציאתו יבדוק קודם לכן. [שו"ע (סי תלו סעי א) וכח"ח (אות ו). ועיי באבני"ז (סי שבב) שפירש דהיינו לי יום קודם ליל י"ד ניסן שהוא זמן בדיקת חמץ. ועיי בבאור הלכה (שם ד"ה ולא) שהביא מחו לענין הברכה. ועיי בכח"ח (אות לט) שכתב דספק ברכות להקל. וכן נראה מהשבט הלוי (חי"ט סי ק"ח)]. ועיי בסמוך לענין היוצא לפני פסח ומשכיר ביתו לעכו"ם.

ד. למנות שליח

היוצא לפני פסח יכול למנות שליח שיבדוק ויבטל החמץ במקומו בליל י"ד ניסן. וכן בני ביתו הגדולים יכולים לעשות כן עבורו (ובשעת הדחק יכול שיהיה על בדיקת קטנים). [מי"ב (סי תלו סי"ק א). ועיי"ש שכת' שבשעת הדחק סומכין גם על נשים. ובזמננו נמנה העולם לסמוך על התינוק שנשים אפשר שמתחמט רובו לימי הפסח (מקומות חשיב כשעת הדחק)].

ה. הבית שייך לעכו"ם

ישראל יוצא מבית השייך לעכו"ם תוך לי יום, דעת השו"ע (סי תלו סעי א) שצריך לבדוק אחר חמצו כדי לבערו. ואף על פי שעתיד להכנס עכו"ם במקומו מיי"מ הדין כן, כי חלה המצוה עליו לבער חמצו. אולם אם עתיד להכנס עד הפסח לבית אחר, בודק שם ואין צריך לבדוק במקום הראשון (וכן אם עתיד ישראל אחר להכנס במקומו החיוב חל על השני). אמנם דעת הרמ"א (שם) להקל שכל שעתיד להכנס שם עכו"ם אין צריך לבדוק. ודעת החק יעקב (שם) להקל אפילו אם עדיין העכו"ם לא נכנס בבית כיון שהישראל הפקיר חמצו.

ומסקנת המי"ב (סי"ב) שאם נכנס בו הנכרי יש להקל.

ו. המשכיר ביתו לעכו"ם (מכירת המין)

המשכיר ביתו לעכו"ם ומוכר לו גם חמצו לימי הפסח, תוך לי יום לפסח, לדעת הרמ"א הני"ל נפטר מבדיקה. [וכי"כ החת"ס (אוי"ח סי קלא)]. ולדעת השו"ע עליו לבדוק אלא אם כן מתחייב בבדיקה במקום אחר. ולענין אם צריך למכור או להשכירו ביום י"ג או י"ד עיי לקמן.

ז. המתארח בבית של אחרים ויהדו לו הדר

המתארח עם משפחתו בבית הורויו וכדו' לקראת ימי החג, ויחדו לו חדר מיוחד שהוא דר בו עם משפחתו (אפי' ללא קבלת קנין), בודקו אור ליי"ד בברכה. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ה אות יח)].

ח. המשכיר בית לחבירו

המשכיר בית לחבירו לפני י"ד ניסן לצורך יום י"ד ואילך, וקנהו בא' מהדרכים ששכירות קרקע נקנת בו (בכסף, בשטר, בחזקה או בקנין סודר), אם מסר לו המפתח לפני ליל י"ד, על השוכר לבדוק, ואם לא מסר לו המפתח עד ליל י"ד על המשכיר לבדוק. [שו"ע (סי תלו סעי א)].
ויש סוברים דבמסירת מפתח לבד קודם ליל י"ד חלה חובת הבדיקה על השוכר (משום דאין המשכיר יכול להכנס בו שאין המפתח בידו) ונכון להחמיר כשתי השיטות ועל כן יבדוק א' מהם והשני ימנהו להיות שליח שלו. [מי"ב (שם סי"ק א) ולענין מכירה עיי"ש במי"ב (סי"ק א)].

ט. נוסע לפסח לבית הארחה

הנוסע לפסח להתארח במקום שידוע שלא בדקו שם החמץ כדין, חייב מן הדין לבדוק שם את החמץ. ולכן הנוסע לבתי מלון ובתי ארחה וכדומה, וידוע לו שלא בדקו שם החמץ, צריך לבדוק שם החמץ. [הגר"מ זצ"ל (חוט שני חי'ב עמי ש"ז אות ט)].

ביטול חמץ

א. ביטול המין

אף על פי שבדק אחר החמץ שברשותו וביערו, מיי"מ חייבו חכמים לבטל החמץ. [מי"ב (סי תלד סי"ק ו)]. ואף מי שמכר חמצו לעכו"ם, עליו לבטל החמץ. (כך המנהג. והטעם כי על הצד שהמכירה לא תחול כדין מאיזה טעם, עי"פ החמץ בוטל. ועיי בזה בשמעתא עמיקתא גליון קל"ז)].

ב. זמן הביטול

יש לבטל החמץ מיד אחר הבדיקה. [שו"ע (סי תלד סעי ב)]. אלא שבביטול זה מבטל כל החמץ חוץ מהחמץ שמשויר למחר. [שו"ע (שם) ומי"ב (שם סי"ק ז)]. ויש לחזור ולבטל כל החמץ לאחר שריפת החמץ (לפני שעזה השישית שהוא סוף זמן שריפת החמץ). [שם ומי"ב (סי תלד סי"ק א)].

ג. לשון הביטול

נוסח הביטול נתקן לכתחלה בלשון ארמי. [עיי בבאר היטב (סי תלד סי"ה) הטעם בזה. ועיי עוד בגר"ז (שם קו"א אות ד). וכתב הכה"ח (אות לו) שאם מבין הלשון לכתחלה יאמר בלשון זה]. ומיי"מ מי שאינו מבין לשון זה עליו לאומרו בלשון שמבין. [רמ"א (שם סעי ב)].

ד. אמר בלשון שאינו מבין

אם אמר נוסח הביטול בלשון שאינו מבין, אם יודע לפחות ענין הביטול שידוע שמפקיר חמצו, יצא בדיעבד. אבל אם אינו מבין וסובר שאומר איזו תחינה, לא יצא. [מי"ב (סי"ק ט)].

ה. ביטל החמץ בלבד

יש לבטל החמץ בדבור. ואם ביטלו בלבד בלבד, בדיעבד (שעבר זמן הביטול ואינו יכול לחזור ולבטלו) ביטולו ביטול. [עיי בשו"ע סימן תלי"ד (סעי ב) שמבואר שצריך לומר נוסח הביטול. ומיי"מ עיי בסי תלי"ז (סעי ב) שכתב שדיי בביטול בלב. ועיי"ש בבאור הלכה (ד"ה ומבטלו בלב) שהביא שכן עיקר הלכתי].

מכירת חמץ

א. מכירת המין לעכו"ם

ישראל רשאי למכור או לתת במתנה גמורה חמצו לאינו יהודי, אפילו שידוע שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו. [שו"ע (סי תמח סעי א)].

ב. על מנת להפטר מהבדיקה

במקום שיש טרחה מרובה מחמת הבדיקה, יש להקל למכור או להשכיר מקום (סי"ק ב). ועיי"ש בסי תליו (סי"ק לב). ומיי"מ אינו ראוי להיפטר מהצוה, דהרי מצינו דבעידן דריתחא ענישין על עשה, וכן הוא בגשמת אדם (סי קיט אות ח) ועיי כ"ש להשאיר עכו"ם כזית חמץ (ולא למכור לעכו"ם) כדי לקיים מצות "תשבייתו", וכן מבואר במי"ב (סי תמה סי"ק ז)]. ועיי לקמן בדיני מילוי השטר אות ג', האם יש למכור (או להשכיר) במכירת י"ג או במכירת י"ד.

ג. בעלי מניות

בעלי מניות בחברות שברשותם חמץ, עליהם להחמיר ולמכור לנכרי המניות קודם פסח. [מנח"י (חי"ג סי" א אות כו), הגריש"א זצ"ל (נתיבות שלום סי' קעג סעי ט אות לג) והגר"ש ואונר זצ"ל (מבית לוי ניסן עמ"י כו)]. ועיי בחשב האמוד (ח"א סי" פב) שמקל בוה].

ד. חברות ביטוח

בעל חברת ביטוח המקבל אחריות על נכסים וביניהם חמץ, אינו צריך למכור חמץ זה לעכו"ם. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ו אות א), כיון שאינו מקבל עליו שמירת החמץ בפועל אלא לשלם על הפסד].

מילוי השטר

א. מכירה על ידי שטר הרשאה

בזמנינו נהגו למכור החמץ על ידי שליח, והיינו שהקהל נותן לרב שטר הרשאה לבית הדין למכור החמץ עבורו, והקהל ממנה את הרב להיות שליח למוסרו לבית הדין, ובית הדין מוכר החמץ לעכו"ם.

ב. מכירת י"ג או י"ד

מי שמחמת טרחה צריך להפטר מבדיקת חמץ בחלק מהדברים וכדומה, על ידי השכרת המקום ומכירת החמץ לעכו"ם, י"א שצריך לעשות כן ביום י"ג ניסן. [נהי"א (כלל קיט אות יח) ומקור חיים (סי תלו סי"ק ד)]. ויש חולקים וסוברים שאף אם מוכר החמץ ביום י"ד בניסן נפטר מהבדיקה. [בנין עולם (סי"ו)]. ואין למחות ביד המקילים, ומיי"מ המוכר ביום י"ג שפיר עדיין טפ"י. [מי"ב (סי תלו סי"ק לב)]. והמנהג להקל. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ה הגה ו). וכן פסק החו"מא (חוט שני פסח עמי קז) והאור לציון (חי"ג פי"ז אות יט)].

ג. איזה המין נמכר במכירת י"ג (למהמירים לעיל)

במכירת יום י"ג משכירים לעכו"ם את המקומות שרוצים להפטר מלבדוק. גם מוכרים החמץ שאינו ידוע המונח בהם. אבל שאר החמץ שבתכן שירצה עדיין לאוכלו מוכרים לנכרי רק ביום י"ד. [הגר"מ זצ"ל (חוט שני פסח עמי רנא)].

ד. הדר בדירה שכורה

הדר בדירה שכורה רשאי להשכירה לעכו"ם על ידי המכירה המקובלת, על מנת להפטר מבדיקת חמץ. [עיי מי"ב (תמח סי"ק יט), דברי מלאכי (חי"ד סי' כב), בצל החכמה (חי"ו סי' לה) ותו"ה (חי"ב סי' ריט) ואכמ"ל].

ה. קנין סודר

הממנה שליח אע"פ שמעיקר הדין לא צריך קנין, מיי"מ לענין מכירת חמץ נהגו לכתחלה לעשות קנין חליפין להראות שגומר בלבד למכור. [עיי רמב"ם (מכירה פ"ה הי"א - ג). ועיי עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון של"ח].

ו. מכירה על ידי שליח או דרך הטלפון

מי שאין בידו למסור השטר הרשאה בעצמו, יכול למנות שליח במקומו, ויכול לעשות כן אף ע"י הטלפון. [הגרשו"א זצ"ל (סידור פסח כהלכתו פי"א אות ד)].

ז. ההמין נמצא בארץ אחת והבעלים בארץ אחרת

כשהחמץ נמצא במקום אחד והבעלים במקום אחר, ובמקום שהבעלים נמצאים הוא עדיין קודם התחלת ששעות, והחמץ מונח במקום אשר לפי ערך שעות היום הוא אחר שש שעות או לפני וכדומה, י"א שהולכים לפי המקום שהחמץ מונח שם. [ועניג יו"ט (סי לו) וכח"ח (סי תמג אות יז)]. ודעת רוב הפוסקים שהולכים לפי המקום בו בעל החמץ נמצאים. [לבושי מרדכי (תני סי' מז) וארץ צבי (ח"א סי' פג)]. ומיי"מ לכתחלה יש לחוש לדעה ראשונה. ועל כן אם החמץ נמצא במקום שלפי ערך שעות היום, יגיע זמן ביעור חמץ קודם שיגיע זמנו במקום שנמצא בעל החמץ ישתדל למכור את החמץ קודם שיגיע זמן זה. [אג"מ (חי"ד ססי צח) ומנחת יצחק (חי"ו סי' כה ד"ה ומיי"מ למעשה)].

ח. שימוש במקומות שנמכרו במכירת י"ג

המוכר חמצו במכירת י"ג ומשכיר גם מקומות להפטר מבדיקה, רשאי להשתמש בהם רק בצורה עראית כמבואר לקמן לענין השתמשות בפסח במקומות שהושכרו לעכו"ם. ועל כן מקומות שצרכים להשתמש בהם עד זמן איסור חמץ, ישכירם במכירת י"ד, או עכ"פ יתנה שיהיה לו רשות להכנס שם עד פסח.

ט. מכירת המין שיש בו קדושת שביעית

מותר למכור לעכו"ם במכירת חמץ, חמץ שיש בו קדושת שביעית. [להורות נתן (חי"ב סי" כו). ועיי עוד בספר פירות שביעית (פני"ב סי"ק קבג)]. ומיי"מ עדיף לשורפו מאשר למכורו לעכו"ם. [חשוקי חמד (פסחים ע"ב שיט) ושיעורי שביעית (עמ"י קטו)]. ועיי בספר מכירת חמץ כהלכתו (שטרן פ"ד הגה ח)].

חמץ הנמכר לנכרי בימי הפסח

א. להכנס בהדר הנמכר לעכו"ם בימי הפסח

אין להכנס לחדר המושכר לעכו"ם. אולם אם שכח משהו הנצרך לפסח מותר להכנס בו (אף בפסח). [הגר"מ זצ"ל (חוט שני חי"ב עמי ש"ח). והגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ו אות ח) נקט להקל במקום צורך גדול].

ב. שימוש בתרופות שנמכרו במכירת המין

אף על פי שנוהגים לכלול התרופות במכירת חמץ שמתרופות חשש תערובת חמץ. מיי"מ לצורך חולה וכדומה מותר להשתמש בהם, כי בית הדין מתנה מראש עם הנכרי שירשה לישראל להשתמש בהם במידת הצורך. [כן נוהגים בתי דינים מהשכרים המהודרים במכירת חמץ]. ועיין בסמוך לענין לקיחת תרופות בפסח.

ג. מוצא חמץ בביתו בימי הפסח

אם מצא חמץ בפסח חייב להוציאו מרשותו ולבערו. [שו"ע (סי תמו סעי א) ומי"ב (שם)]. ואם מצאו בשבת או יו"ט שאסור ליטלו משום מוקצה, וכמו כן אסור לשורפו, עליו לכסותו בכלי, ובמוצאי שבת או מוצאי יו"ט יבערנו. [שו"ע (שם) ובמי"ב (שם)]. ובזמנינו שמוכרים החמץ לעכו"ם, אם מצא חמץ אפילו מהחמץ שלא פירט בשטר מכירה אינו חייב לשורפו, ויעשה מחיצה. [נשבט הלוי (חי"ט סי' שח אות ב)]. ואם אינו יכול לעשות מחיצה ורוצה להוליכו למקום שהחמץ של הגוי נמצא שם יעשה כן על ידי עכו"ם, ואם אין עכו"ם יכול לסלקו בעצמו ויגלה דעתו במוצא (בפה מלא) שלא רוצה לזכות בו. [נשבט הלוי (חי"ו סי' ג)]. ועיי"ש איך שביאר דברי הריב"ש המובה בבח"י (שם ד"ה ד"ה בביתו)].

דין החמץ במוצאי החג

א. לחזור לקנות החמץ מהגוי במוצאי החג.

כיון שמכירת החמץ לעכו"ם צריכה להיות מכירה גמורה בלי הערמה, אחר הפסח כשיחזיר הנכרי החמץ לישראל צריך לקנותו באחד מדרכי הקנאה ולא לקבל ממנו החמץ בחזרה סתם. [בה"ש (סי' תמח סעי ג' ד"ה מכירה גמורה), ועיי"ש אופן ההקנאה]. ומ"מ הרבה נוהגים להנות מהחמץ במוצאי החג אף על פי שעדיין הבית דין לא קנה החמץ בחזרה מהעכו"ם, כי העכו"ם אינו מקפיד בכך. ועוד שיש שבתים בשטר שהעכו"ם נותן רשות להחזיר להם, ומנח"י (ח"ו סי' מ"ה ד"ה הנה גם)].

ב. במוצי הטייך לבני הוי"ל (שמצלבם הוא יו"ט שני)

במוצאי החג חוזרים וקונים החמץ בחזרה מעכו"ם, אף על פי שיש אנשים מחו"ל שאצלם עדיין יו"ט, מ"מ אין עליהם לחוש שיקנו החמץ בפסח, דכיון שאין רצונם לקנותו עכשיו כלל אינם קונים בעל כרחם (ולרווחא דמילתא יש ב"ד שמתנים עם העכו"ם שחמץ של בני חו"ל קנויים לו עד אחר יו"ט שני). [מנח"י (ח"ו סי' מה) כי למאן דלא ניחא ליה בודאי לא יוכל להקנות להם בע"כ דידהו, ולא קנו החמץ בהקנאה ידידה. ועי' מקראי קדש (ח"א סי' עג) ויו"ט שני כהלכתו (פ"ז הגה ח)].

ביעור חמץ

א. ביעור החמץ

צטווינו בתורה לבער או לאבד החמץ מרשותנו. [שו"ע (סי' תמג) ומ"ב (סי"א)]. וניתן לאבדו על ידי שריפה, או על ידי שמפורר החמץ לפירורים דקים וזורה אותם לרוח, או וורקו לים או לנהר. ומ"מ המנהג לשורפו. [שו"ע ורמ"א (סי' תמה סעי' א) ומ"ב (שם)].

ב. זמן ביעור החמץ

מהתורה חיוב ביעור חמץ אינו אלא מתחלת שעה שביעית [דהיינו חצות] של יום י"ד ניסן. אלא שחכמים חיבו לבער החמץ שעה זמנית קודם לכן והיינו בתחילת שעה ששית. [עי' בפסחים (יא)]. וכיון שיש לבטל החמץ לאחר ביעורו, יש לשרוף את החמץ קודם שעה הששית ואחר כך יבטלנו קודם שיתחל שעה ששית. [מ"ב (סי' תלד סי"ק ג)].

ג. להשאיר בזית חמץ על מנת לקיים מצות ביעור

נכון שלא למכור לעכו"ם כל החמץ הנשאר ברשותו, על מנת לקיים מצות השבתה בשעה ששית בחמץ שלו. ולכל הפחות ישאיר בזית חמץ. [מ"ב (סי' תמה ס"ק י' וס"י תלו)]. [ובתי הדינים מההכשרים המהודרים מתנים עם עכו"ם במכירת החמץ, שיקנה החמץ רק בסוף השעה הששית, על מנת שיוכלו לקיים מצות שריפה בחמץ שלהם].

ד. פירוויים שאין בהם בית

י"א שאין חובה לבער פירורים שאין בהם בזית, משום שממילא בטלים. [עי' ברא"ז הובא בשלטי"ג (פסחים יד. ברי"ף) ובמרה"ם חלאהו (פסחים ו). וכן פסק הפרי"ח (סי' תמד ס"ק ד' וסי' תמב ס"ק ז-ח). וכן מובאר במ"א (סי' תס ס"ק ב' וסי' תמד ס"ק ו' וסי"ק יח)]. וי"א שחייב לבער פירורים פחות מכזית. [נח"י"א (כלל קוט אות ו). חזו"ניא (סי' קטז ס"ק יח)]. ולמעשה אם מצא פירורי לחם טוב לבערם (ואם הם קצת מטונפין אינם צריכים ביעור). אולם אם מצא פירורי בצק צריך להחמיר לבערם. [עי' במ"י (סי' תמב ס"ק לג) לענין חובת ביעור שמעמד להחמיר דחייבים לבער פירורים (שאינם מטונפים כלל) אפי' הם פחות מכזית ואפי"ח הם תוך כלי שבכה"ג ודאי מצטרפים אפי"ח הם דבוקים אליו כדי לחזקו]. ועיי"ש (סי' תס ס"ק ט) שזה בפירוורו בעיני כבוד הבית יתקבצו יחד לשעינור בזית, אבל פירוי לחם דכל פירור הוא בפני"ם, מתבטלים מאליהם. אלא דעי' עוד שם (סי' תמד ס"ק טו) דמ"מ טוב לבער גם פירוירי לחם].

אכילת קטניות

א. אכילת קטניות בפסח

מנהג אשכנז להחמיר שלא לאכול קטניות בפסח. [רמ"א (סי' תג סעי' א)]. ונאמרו ב' טעמים בחומרא זו: [א'] כי לפעמים התבואה מעורבת במיני קטניות ואי אפשר לברר יפה יבא לידו חמץ שכאיפא אם יש בשלם. [ב'] כמה פעמים טוחנים האורז ושאר מיני קטניות לקמח, ופעמים שאופנין גם כן מהם לחם, ויש עמה הארץ של יבחינו בין קמח זה לקמח של מיני דגן ובין פת לפת של מיני דגן, ואתי לאקולי גם בפת וקמח של מיני דגן, לפיכך החמירו עליהם לאסור כל פת וכל תבשיל. ואפילו לבשל אורז וקטניות שלמות גם כן אסרו משום לא פלוג, ועוד דדילמא נמצא פסח גרעינין של מיני דגן. [מ"ב (סי"ק ו). ועי' בביאור הלכה (ד"ה ויש)].

ב. אכילת קטניות ערב פסח

י"א שאסור לאכול קטניות ערב פסח אחר חצות. [ח"ק יעקב (סי' תעא סי' ב), מהרש"ם (ח"י"א סי' קפג ד"ה הנה) ושבט הלוי (ח"ג סי' לא)]. וי"א שמצד הדין מותר אלא שנהגו שלא לאכול, ועל כן בשעת הצורך אפשר להתיר. [הגרש"ניא זצ"ל (סידור פסח כהלכתו פט"ו הגה 42)].

ג. להשהות מיני קטניות בבית בפסח. [רמ"א (שם סעי' א)]. והיינו אפילו נפלו עליהן מים מדשא תבואה כה"ג אסור להשהות בהא לא גזרינן דלא קבלו עליהו רק לאסור אכילתן. והוא הדין שמותר ליהנות מהן. [מ"ב (סי"ק ב)].

ד. הנאה מקטניות

קטניות אינם אסורים בהנאה ועל כן מותר למכור ולקנות קטניות. וכן מותר להדליק שמן קטניות או להאכילם לבהמתו. [רמ"א (סי' תג סעי' א) ומ"ב (סי"ק ו)].

ה. נפלו תוך התבשיל

אם נפלו תוך התבשיל אין אוסרים בדיעבד. [רמ"א (שם)]. ומ"מ אותם גרגרין שמוצאים צריך לורקם אלא אם כן אינם ניכרים. [מ"ב (סי"ק ח)]. וכל זה כשיש על כל פנים רוב בהיתר שאם לא כן לא מקרי תערובת. [מ"ב (סי"ק ט)].

ו. בישול בכלים המצויים בקטניות

כלים שנתבשלו בהם מיני קטניות או הם בני יומם אסור לבשל בתוכם, ורק במקרה שכבר בישל בתוכם יש להתיר. [קובץ תשובות (ח"ג סי' פא אות ו)]. וכן בשעת הדחק כשמתארח אצל אנשים שלא יבינו ועלולים להפגע מכך, ניתן להקל באינו בן יומו. [הגרש"ניא זצ"ל (אשרי האיש פני"ט אות ד)]. ועי' עוד בכל זה בשמעתא עמיקתא גליון ש"ו.

ז. כלי אינו בן יומו בלוט בקטניות

כלי שבושלו בו קטניות ואינו בן יומו י"א שמותר לבשל בו לכתחלה. [כה"ח (סי' תג אות כז)]. ויש מחמירים. [הגרש"ניא (הליכ"ש פי"ד הגה 102)]. ובשעת הדחק יש להקל. [הגרש"ניא זצ"ל (שם)].

ח. ספרייה הנשואה לאשכנזי

אשה ספרדיה הנשואה לאשכנזי נוהגת כבעלה ואסורה בקטניות, ואם אין בעלה מקפיד אינה צריכה לנהוג איסור. [הגרש"ניא זצ"ל (הליכ"ש פי"ד אות כ). ועי' בתשב"ץ (ח"ג סי' קטט) ובפנים מאירות (ח"ב סי' קה), באג"מ (אוי"ח סי' קנח) ובהליכ"ש (פי"ד אות כ) ועי' עוד בארחת רבינו (ח"ב עמ' פג) בשם החזו"ניא שדעתו שמי"מ א"א לכופה על כך]. וי"א שלא צריכה התרה. [אג"מ (שם) ועי' במנח"י (שם)].

י. מלטלי קטניות בשבת ויו"ט (לנהגיהם בהם איסור)

אף מ"ל שנהג איסור בקטניות, ראשי לטלטלם בפסח, ואין בהם משום מוקצה, מחמת שהן מותרות למי שאינו נוהג בהן איסור. [חזו"ניא (סי' מט ס"ק טו - טז). וכ"כ השיש"כ (פי"ב הגה קיב ואת דל)].

יא. לבשלם בחול המועד לצורך מי שנוהג בהם היתר

י"א שמי שנוהג איסור בקטניות לא יבשל אותם לצורך מי שנוהג בהם היתר משום חשש מראית העין. אבל אם עושה איזה היכר שאינו מבשל לעצמו מותר. [רב פעלים (ח"ג סי' ל) וכה"ח (סי' תג אות יז)]. ויש מקילים בזה. [כן מוכח מהרע"א והחת"ס (הובאו בחת"ס או"ח סי' עט ד"ה זה) דלא חששו לזה]. וכן עיקר. [כן יוצא מהש"ד (יו"ד סי' פז ס"ק ז) דכל שניתן לתלות שהוא לצורך חולה אין חשש מרה"ע וכן הוא בני"ד כמבואר להלן שחולה רשאי לאכול קטניות בפסח. והכא עדיף מהא דהש"ד דהרי שכחי מבני עדות המזרח האוכלים קטניות בפסח. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רס"א].

יב. לבשל ביו"ט קטניות לצורך מי שנוהג בהם היתר

י"א שמי שנוהג איסור בקטניות, אסור לו לבשלם ביו"ט לצורך אחרים הנוהגים בהם היתר או לצורך שבת החל במוצאי החג כיון דלא חזי ליה. [הלכות קטנות (ח"א סי' קיא) וכנה"ג (אוי"ח סי' סג)]. ויש סוברים שמותר לו לבשלם (ואם עשה עירוב תבשילין, רשאי לעשות כן לצורך שבת החל במוצאי החג). [רע"א (הובאו בחת"ס או"ח סי' עט ד"ה זה) ולוח ארי"י (לגרימ"ט סוף חודש ניסן). והכה"ח (סי' תג אות טו) כתב שבעת הצורך יש להקל. ועי' במנח"י (ח"ז סי' לג ד"ה ובכן) ובשש"כ (פי"ב הגה ו)]. ועל המיקל בזה להזהר ליחד כלים מיוחדים לצורך בישולם. [עי' במנה"י"ם שיק (סי' רמא). וכן פסקו הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"א עמ' מד) והגר"ניק זצ"ל (חוט שני פסח פי"ב ס"ק ג)].

מה בכלל קטניות

פתיחה

כל דבר שהנאכל הנורע אחד, הוא קטניות. [עי' ברמב"ם (כלאים פי"א ה"ח) ובחזו"ניא (שביעית סי' כז ס"ק ז' וס"ד"ה א"ח) ומנהג אשכנז להחמיר שלא לאכולו בפסח. [רמ"א (סי' תג סעי' א)]. והארכנו לעל בעטם הדיבר. ומבואר בפרוסקים שיש כמה מינים שאינם גדרו קטניות אלא שהם גדלים כדרך חמשת מיני דגן וקטניות, או שעושין מהן תבשילים כעין קטניות וגם עליהם החמירו. [עי' ברמ"א (סי' תסד) ומ"ב (סי"ק ח)].

א. בוטנים

י"א שבוטנים אינן בכלל קטניות לענין זה. [אג"מ (ח"ג סי' סג), שרידי אש (ח"א סי' ג) ושו"ת חבלים בנעמים (ח"א סי' ז)]. וי"א שהמנהג (כגון בירושלים) לאסור. [שו"ת תלמד להועיל (אוי"ח סי' פח) וחלקת יעקב (סי' רז)]. ובמקום שאין מנהג ידוע אין להקל. [אג"מ (שם)].

ב. שמן בוטנים

שמן בוטנים מותר אם נבררו הבוטנים היטב מחשש דגן, והשמן הופק לפני פסח. ובמקום שנהגו בו איסור אין להקל. [בעל חר צבי (מקראי קדש פסח ח"ב סי' ס) וחלקת יעקב (שם)].

ג. שמן כותנה

שמן כותנה י"א שאם נעשה בהכשר מותר. [בעל חר צבי (מקראי קדש פסח ח"ב סי' ס) ושכן שמע מהגר"ח (סולוב"ציק. וכן דעת בעל האג"מ (סידור פסח כהלכתו פט"ו הגה 26)]. וי"א שאין להשתמש בו לפסח. [מנח"י (ח"ג סי' קלח), קובץ תשובות (ח"ג סי' פא) והגרש"ניא זצ"ל (הליכ"ש פי"ד אות יז)].

ד. תפוח אדמה

תפוח אדמה אינו בכלל קטניות. [הגרש"ניא זצ"ל (פי"ד אות כח והגה 109) ואג"מ (ח"ג סי' ס) דלא כהנשמת אדם (פסח סי' כ)].

ה. קמח תפוח אדמה

יש מקומות שנהגו שלא לאכול קמח תפוח אדמה. אולם המנהג הפשוט להקל בזה. [דברי מלאיאל (ח"ב סס"י קיב), אג"מ (ח"ג סי' סג) ועוד].

ו. קפה

פולי קפה אינם בכלל קטניות. ויש שנוהגים להחמיר. [עי' בשע"ת (סי' תג ס"ק א)].

ז. גרעינים שבתוך הפרי

האוכל פרי ובתוכו גרעינים (כגון אבטיח או דלעת) אין בבליעת הגרעין משום איסור קטניות. [הגרש"ניא זצ"ל (פי"ד אות כז) והגר"ניק זצ"ל (חוט שני עמ' קסא)].

ח. קטניות חיים ללא מוגע במים

יש מתירים לאכול קטניות חיים שלא באו עליהם מים. [גר"ז (סי' תמד אות ח)]. ואף אם באו עליהם מים אם שמרו אותם מחמוץ וכגון שאפו מהם מצות י"א שמותר. [נח"י"א (כלל קצו אות יח) ודעת תורה (סי' תמד)]. ויש אוסרים בכל זה. [שואל ומשיב (ק' ח"א סי' קעה) וכה"ח (אות יח). ובמנח"י (סדור פסח כהלכתו פט"ו הגה 29) כתב שמנהג ירושלים כהחמיריים]. והכל לפי המנהג.

ט. יי"ש הנעשה מקטניות

י"א שייש"ש שמעורב טעם הבא מקטניות אסור. [נשמת אדם (הלי פסח סי' לב)]. וי"א שמותר. [באר יצחק (אוי"ח סי' יא)].

חמץ וקטניות לצורך חולים

א. הולה באכילת חמץ לצורך רפואתו

איסור חמץ הותר לצורך חולה שיש בו סכנה הצריך לכך. [מ"ב (סי' תסו ס"סי"א) וכה"ח (אות ז)].

ב. חמץ שלא בדרך אכילה להולה שאין בו סכנה

חולה שאבב ין בו סכנה אסור לו לאכול חמץ, מיהו אם צריך חמץ להתרפאות, כגון תרופה שיש בה חמץ ראוי לאכילה (ואין לה תחליף), רשאי לאוכלה שלא כדרך הנאתה [רמב"ם (יסה"ת פי"ה ה"ח), ש"י"ד (סי' קנה ס"ק יד) ומ"ב (סי' תסו ס"סי"א)], ושלא כדרך הנאתה, היינו כגון שיערבב בה דבר מר. [רמב"ם (ססה"ת פי"ה ה"ח), חזו"ניא (אוי"ח סי' קטז ס"סי"ז ד' ד"ה שם הי"ב) ועוד]. או שיכרכנה בנייר וכדומה. [שו"ע (סי' תעה סעי' ג) ובשמה למלך (מא"י פי"ד ה"י-יא)]. וכן מועיל לעטוף בקפסולה נקייה התינוק לכמה פעמים, ויאמר בפירוש שאינו רוצה לקנות את החמץ, ויוצה לקנותו בפסח שיש בהם משום איסור חמץ. אלא דשו"מ דדעת הגרש"ניא זצ"ל (הליכ"ש פי"ה אות יח) להסתפק אודו ב"ד והבדל, ועי' מה שהסתפק במנח"ש (ק' י"ז סי' יז אות ג). ולמעשה מסתימת הפוסקים משמע כהאו"ל].

ג. דבר הולה שאין בו סכנה שהותר לו אכילה שלא כדרךה

גדר חולה שאין בו סכנה להיתר אכילה שלא כדרךה, הוא כמו שמיניו בהלכות שבת [שו"ע (סי' שכח סעי' יז) והוא שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה, או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו אע"פ שהולך כב"יא, בכלל חולה שאב"ס ינהנו. [נאר לציון (ח"ג פי"ה בהגה אות ב) וד"ה ובגדר], ועי' מה שהסתפק במנח"ש (ק' י"ז סי' יז אות ג). ולמעשה מסתימת הפוסקים משמע כהאו"ל].

ד. קמן באכילת חמץ לצורך רפואתו

תינוק אפילו חולה קצת הזקוק לתרופה שהיא חמץ גמור, ניתן לתת לו על ידי עכו"ם שיאכילנו מחמץ שלו (של העכו"ם) מחוץ הבית של ישראל. [מ"ב (סי' שמג ס"ק ח)]. ואם אי אפשר למצוא נכרי על כל פעם ופעם, יש להקל שישאיר העכו"ם חמץ בביתו של ישראל כדי שסיפקי התינוק לכמה פעמים, ויאמר בפירוש שאינו רוצה לקנות את החמץ, ויוצה לקטן שיאכיל לתינוק, אבל הוא בעצמו אין לו להאכילו, וכל זה אם אין התינוק מסוכן לזה. [ד"ש סכנה אין צריך לדקדק בכל זה. [מ"ב (סי' תג ס"סי"ק ח)].

ה. אכילת קטניות לצורך רפואה

כשיש צורך באכילת קטניות לצורך רפואה, כגון בעמילן קטניות וכדו', אף לבני אשכנז המחמירים על עצמם שלא לאכול קטניות בפסח, מ"מ לחולה שאין בו סכנה (אם אין תחליף) שריי אלא שבמקום לפנות לתותם לרפוי (כלומר לתת אותם בשעה שהם רותחים) צריך ליתיה. [מ"ב (סי' תג ס"ק ז)]. ובתרופות כאלו אין אבשר לעשות כן כי התרופה עלולה להתקלקל. [ובלא"ה אם הקטניות צבתורפה נפסדו מאכילת כלב ליבא איסור כלל כמ"ש בשבות יעקב (ח"ב סי' ה). ועי' בנשמת אברהם (ח"א סי' תסו עמ' רסה ד"ה ובזמנינו) שברוב נפסל].

ו. קמן באכילת קטניות לצורך רפואתו

קטניות מותרים לצורך קטנים שיש להם מיחושים (אפילו אינם חולים) ולא צריכים לתיתתן. [הגרש"ניא זצ"ל (אשרי האיש פני"ט אות ח - ט)]. ומותר לתת לו אף תוך פיו ואין בזה משום איסור ספיה לקטן. [שד"ח (חמץ ומצה סי' ו אות ו)].

ז. אופן הכנת קטניות לצורך חולה או לצורך קטן

כשמבשל קטניות לצורך חולה או לצורך קטן (עיי לעיל אופנים המותרים) צריך לייחד כלים מיוחדים לצורך הקטניות. [מהרה"ם שיק (סי רמא). וכן פסקו הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"יא עמ' מד) והגר"ינן זצ"ל (חוט שני פסח פ"יב ס"ק יב)]. ומי"מ יכול לבשל על כירה שמבשל בה גם לפסח ויקפיד לנקותה לאחר השימוש ויזהר שלא יתזו מהתבשיל מקטניות על מאכלים אחרים [ומי"מ בדיעבד אם ניתז, אם יש רוב, התבשיל מותר כנ"ל]. [הגר"ש ואזנר זצ"ל (סם)].

ח. השש המזן וקטניות בתרופות

עיי משי"כ בזה לענין כשרות המוצרים לפסח.

תעניות בכורות

א. חיוב

הבכורות מתענין בערב פסח, והטעם זכר לנס שניצלו ממכת בכורות. [ש"י"ע (סי' תע סעי' א)]. ואף מיי שאינו בכור אם יש לו בן בכור, האב מתענה בעד בנו עד שיגדל. [הרמ"א (סם)].

ב. חיוב הנשים

נשים פטורות מתענית זו. [רמ"א (סם)]. וכן הוא לעדות המזרח כמי"ש במחז"ב (שם ס"ק ב), הבן איש חי (פרי צו) והאור לציון (חי"ג פ"ייב אות ב)].

ג. בכור הבא אחר נפלים

בכור הבא אחר נפלים חייב להתענות. [מ"ב (שם ס"ק ב)].

ד. יוצא דופן

י"א שבכור יוצא דופן (נולד על ידי ניתוח קיסרי) פטור מלהתענות. [כח"ח (שם אות ג)]. וי"א שחייב להתענות. [הגרש"זא זצ"ל (נשמת אברהם סי' שה ס"ק ה) ותשובות והנהגות (חי"ג סי' קיג)]. ועל כן ישתדל להשתתף בסיום מסכת כדי להיפטר מהתענית לכולי עלמא.

ה. קשה עליו התענית

אדם שהתענית קשה לו ואחר התענית אין יכול לאכול רק דברים קלים ובשיעור מועט מאד וקרוב הדבר שיש יד זה לא יוכל לקיים אכילת מצה ומרור ושתיית ד' כוסות כתיקונם מוטב שלא להתענות כדי שיקיים מצות הלילה כתיקונם ומי"מ בזה טוב יותר שיאכל רק מיני תרגימא. [מ"ב (שם סס"ק ב)]. וישתדל להשתתף בסיום מסכת כדי להיפטר מהתענית. [מבית לוי (ח"יא עמי לט)].

ו. חיוב תענית למסיום מסכת

נוהגים כהיום להקל ולאכול בסעודת סיום מסכת, ואף שהבכורים עצמם לא למדו את מסכת מ"מ כיון שאצל המסיים הוא סעודת מצוה ומצטרפים לסעודתו, והמנהג שמתקבלים להמסיים קודם שסיים ומסיים לפניהם המסכת ושומעים ומצטרפים עמו בסיומו ואחר כך עושין סעודה. [מ"ב (שם סס"ק ז)]. ועיי במנח"י (ח"ב סי' צג אות ד) שביאר הטעם שנתנו להקל בזה].

ז. סיום משניות

י"א שאין סומכים אלא על סיום מסכת גמרא ולא על סיום מסכת מהמשניות. ובשעת הדחק יש מקום להקל בזה. [הגרש"זא זצ"ל (הליכ"ש פי"ח הגה ט)].

ח. סיום מקרא הנלמד בעיון

מי שלמד כל החומש בעיון על פי פירושים של הקדמונים, וכן חבורה שלומדים מקרא בעיון והרב דורש לפניהם מדרשות הז"ל על הפסוקים, כשמסיימים, סעודתם סעודת מצוה ופטורת מתענית בכורות. [אגי"מ (ח"א סי' קנז)].

ט. לא מבין דברי המסיום

י"א שעל מנת להפטר על ידי הסיום צריך שיבין מה שלומדים בעת הסיום. [הגר"ח פלאגי (סי' חיים לראש דף די ע"ב) ובסו' איש חי (פרי צו אות ח)]. והמנהג להקל בזה.

י. לא משתתף בסיום רק בסעודה

אם לא משתתף בסיום מסכת אלא רק אוכל ושותה עמה בדיעבד נפטר מהצום. [בעל הקהלות יעקב (הובא בתשובות והנהגות ח"א סי' ש' וח"ג סי' קיד)]. ועיי במנחת יצחק (ח"ט סס"י מה) אם לא היה בשעת הסיום אם מסייע לעשות הסעודה סגי. ועיי במ"ב בביאור (סי' תקנא)].

יא. אכילת שיעור כזית בסעודת הבוא

לכתחלה יש לאכול שיעור כזית מזונות או עכ"פ תמרים, ולא יסמוך על שתיית יי"ש וכיוצא. ואף על פי שהמנהג להקל אף בזה מ"מ יש להקפיד בדבר. [עיי במנח"י (ח"ט סס"י מה)]

ובתשובות והנהגות (חי"ג סי' קד). וכן קטל האור לציון (שם אות א)].

יב. אכל משאריות הסיום בביתו

אם שלחו לו מהסעודת מצוה לביתו אינו נפטר מהתענית. [עיי ברמ"א (סי' תקסח ע"ג) ובה"ר (סי' תקנא ס"ק כח)].

יג. עשה סיום יום לפני, ועושה הסעודה ערב פסח

י"א שאפשר לעשות סיום אפילו למחרת היום שסיים ואפשר דאף תוך שבוע מהסיום מקרי סעודת סיום. [חזו"א (חוט שני ח"ד עמי סשה) ע"פ החו"י (סי' ט)].

יד. סיום של קטן

קטן המסיים מסכת פיטר את עצמו ואת אביו מן התענית, וכן אחרים המשתתפים בסיומו פטורים. וכמו כן אם משתתף הקטן בסיום ומבין את הסיום נראה דנפטר על ידי זה מן התענית. [בצל החכמה (ח"ד סי' ק) ומבית לוי (ח"א עמי מ)]. ועיי משי"כ בשמעתא עמיקתא גליון קל"ו].

קביעות סעודה ערב פסח

א. אכילת פת

אסור לאכול פת (כגון מצה עשירה) משעה עשירית ולמעלה, כדי שיאכל מצה לתיאבון, אבל אוכל מעט פירות או ירקות (והוא הדין בשר, דגים וביצים), אבל לא ימלא כריסו מהם. וישו מעט לא שנתה, משום דמיסעד סעיד, אבל אם רצה לשתות יין הרבה, שותה, מפני שכשהוא שותה הרבה גורר תאות המאכל. [ש"י"ע (סי' תעא סעי' א) ומ"ב (ס"ק א-ג)]. ואם הוא איסטנטי שאפילו אוכל מעט מזיק באכילתו הכל אסור. [רמ"א (סם)].

ב. אכילת מצה

מצה הראויה לצאת בה ידי חובה בלילה, אסורה באכילה כל יום ארבעה עשר כדי שיהיה היכר לאכילתה בערב. [רמ"א (שם סעי' ב) ומ"ב (ס"ק יא-ב)]. ועיי"ש במ"ב שמצה נפוחה או כפולה אף שמממירין בה לחשבה כחמץ כמבואר בסיומן תשי"א מכל מקום אסור לאכילה מעמוד השחר ואילך דבכלל מצה היא מעיקר הדין]. ויש נוהגים שלא לאכול מצה מר"ח. [מ"ב (ס"ק יב)]. וי"א שהאיסור בערב פסח אינו אלא מעמוד השחר. [מ"ב (ס"ק יב)]. ויש סוברים שהאיסור הוא מהלילה. [רב פעלים (א"ח ח"ג סי' כז)]. ועיי באגי"מ (א"וי"ח ח"א סי' קנה ד"יה ויש גם)]. וראוי להחמיר מליל יו"ד. [אגי"מ (ח"א סס"י קנה) והגרש"זא זצ"ל (הגדה של פסח פסקי הגר"יש עמ' 18)].

ג. מצה עשירה

לדעת השו"ע (שם סעי' ב) מותר לאכול מצה עשירה עד השעה עשירית (שאז אסורה משום איסור קביעות סעודה), אולם לדעת הרמ"א (סי' תמד סעי' א) מותרת באכילה עד שעת איסור אכילת חמץ. [נלא געו"ש בשער"ת (אות א')] בשם הטוב"י (סי' כא) שחולק על הרמ"א שעת צרות מותר. ועיי"ש אצל המורה להקל כל היום (בער"ט) במקום צורך קצת. והביאו גם הכה"ח (סי' תמד אות ד'). ועיי עוד בהכ"ח (שם אות טו וס"י' תסב אות מא) שכת' שיש מבני ספרד שנוהגים להחמיר שלא לאכול מצה עשירה כמנהג בני אשכנז].

ד. אכילת פת

אסור לאכול פת (כגון מצה עשירה) משעה עשירית ולמעלה, כדי שיאכל מצה לתיאבון, אבל אוכל מעט פירות או ירקות (והוא הדין בשר, דגים וביצים), אבל לא ימלא כריסו מהם. וישו מעט לא שנתה, משום דמיסעד סעיד, אבל אם רצה לשתות יין הרבה, שותה, מפני שכשהוא שותה הרבה גורר תאות המאכל. [ש"י"ע (סי' תעא סעי' א) ומ"ב (ס"ק א-ג)]. ואם הוא איסטנטי שאפילו אוכל מעט מזיק באכילתו הכל אסור. [רמ"א (סם)].

ה. קטן באכילת מצה ערב פסח

קטן או קטנה שאינן יודעים מה שמפריים בלילה מיציאת מצרים, מותר להאכילם מצה בערב פסח. אבל בלאו הכי אסור. [רמ"א (סם)].

ו. חולה הצריך לאכול מצה ערב פסח

חולה הזקוק לאכול פת רשאי לאכול מצה בערב פסח (הדבר מצוי בבתי חולים בערב החג). [דברי יציב (א"וי"ח סי' קפח)].

מלאכה ערב פסח

א. אחר הצות

אסור לעשות מלאכה ערב פסח אחר הצות [ש"י"ע (סי' תסח סעי' א) ומ"ב (סם)], ויש מקומות שנהגו לאסור אף לפני הצות (והמנהג הפשוט הוא לאסור אחר הצות ומי"מ כל אחד ינהג כפי מנהג מקומו). [ש"י"ע (סעי' ג) ומ"ב (ס"ק יב)]. ועיי באור לציון (חי"ג פ"י"ג אות א בהגה)]. ועיי נכרי מותר אף אחר הצות. [ש"י"ע (שם סעי' א)].

ב. עושה כחנם

איסור מלאכה הינו כשעושה מלאכה להשתכר, אבל כשעושה כחנם מותר. [ש"י"ע (סי' תסח סעי' א)]. וכל זה בעושה מלאכה בעלמא, אבל אם עושה מלאכה ממורה כגון לתפור בגדים, תספורת וכדומה, אסור אפילו כחנם ואף כשעושה לצורך יו"ט. [רמ"א (שם)]. ועיי במ"ב (ס"ק ז) ובשעה"צ (אות ז) דגדר האיסור הוא כאיסור מלאכה בחוה"מ ואפילו קילא ממנה].

ג. כיבוס

אסור לכבס בגדים לאחר הצות. אבל מותר לתת לכובסת עכו"ם אחר הצות אף בשכר. [מ"ב (שם ס"ק ז)]. ומי"מ מותר להפעיל מכונת כביסה קודם הצות אף שתסתיים פעולתה לאחר מכן. [כן נראה פשוט. ודעת הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש חי"ג פ"יא אות ה) שמותר להעמיד שעון מערב החג שיפעיל את מכונה הכביסה בחוה"מ כי אין כאן מעשה מלאכה. ואם קיוו בג"ד דשרין]. וי"א שבזמנינו שמכבסים על ידי מכונת כביסה בשעת הדחק גדול אפשר שיש מקום להתייר לכבס אף אחר הצות. [בצל השו"ע (כן מסר בשמו הגר"י פוקס שליט"א)].

ד. כיבוס בגדי קטנים

אם לא הספיק או שכח לכבס בגדים של קטנים לצורך יום טוב או חולו של מועד, מותר לכבסם אפילו אחר הצות. [דהרי"ג בס' חוה"מ שרי' בכה"ג. ודעת האגי"מ (תשובה בספר חוה"מ אנגלית אות יא) שאם בגד של קטן לא מתאים לו (כי השני טאה יותר) מותר לו לכבס מה שמתאים לו. ואעפ"י שהגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"יא אות א) חולק על האגי"מ. לענין ערב פסח דקילא טפי יש להקל].

ה. צהצוזה נעלים

אם לא צהצז הנעליים לפני הצות בדיעבד מותר לצחצחם אף אחר הצות. [עיי בבאר משה (ח"א סי' פח) דאף בחוה"מ שרי. ועיי עוד בדברי בעל האגי"מ (הל' חוה"מ בתשובות) ובתשובות והנהגות (ח"א סי' שא)]. ולענין ערב פסח יש להקל. [ובצחצוזה על ידי נוזל המצוי בזמנינו ניתן להקל אף לכתחלה אחרי הצות. [ונראה דלכו"ע יש להקל אף בחוה"מ, עיין במקורות לדעיל בזה לא שייך טעם האוסרים].

ו. גיהוץ

אם לא הספיק לגהץ לפני הצות מותר לגהץ בגדים לצורך המועד אף לאחר הצות. [חזו"א (ארחות רבנו ח"י"ב) ואור לציון (סם)].

ז. תפירת קרע או כפתור

כלי ישן שנתקלקל קצת או בגדיו שנקרעו קצת רשאי לתקן ולתפורם לצורך יום טוב אפילו מעשה אומן מותר בזה. וכן הדין לתפור וכדומה. [רמ"א (סעי' א) ומ"ב (ס"ק ז)].

ח. תספורת

אסור להסתפר אחר הצות היום אפילו על ידי ישראל אחר כחנם. ובדיעבד רשאי להסתפר על ידי נכרי. [מ"ב (סי' תסח ס"ק ה)]. ועיי עוד לקמן אות י"ג.

ט. גילוח הזקן

יש מי שאומר שמוותר לגלח הזקן אחר הצות. [אור לציון (סם)].

י. לספר קטן

קטן ששערו ארוך, אם לא גלחו לפני הצות מותר לגלחו לאחר הצות. [דומיא דחוה"מ דשרי כמבואר בש"י"ע (סי' תקלא סעי' ז)]. וכן א"ל הגר"יזא אולמן שליט"א].

יא. הסרת שער הגוף

נשים רשאיות להעביר שער הגבות ושאר הגוף לצורך פיו, אפילו אחר הצות (אולם שער ראשה אסור בכל אופן. ועיי בסמוך)]. [עיי בשו"ע (סי' תקמו סעי' ה), בפמ"ג (א"י ס"ק ט) ובששי"כ (פס"ו הגה קט) לענין חוה"מ, וה"ה בערב פסח כמבואר לעיל].

יב. לגלח שער ראשה מפני צניעות וכדומה

אשה נשואה רשאית לגלח שער ראשה אף אחר הצות במקום שעושה כן לצורך צניעות, ועל כל כל ששיער יוצא מחוץ למטפחת או מחוץ לפאה שלה, ואי אפשר לכסותו, יכולה לגלחו. [שש"כ (פס"ו אות כט) לענין חוה"מ וה"ה בערב פסח כמבואר לעיל]. וכמו כן רשאית לגלח שערותיה במקום שעושה כן משום חציצה בטבילה. [שם (הגה קכה)].

יג. סידור וסירוק פאה נכרית

מותר לסרק ולסדר פיאה נכרית לאחר הצות. ובשעת הצורך מותר גם לעצב אותה על ידי מעשה אומן. [דהרי" תכשיטי נשים מותרים אף בחוה"מ כמבואר בשו"ע (סי' תקמו סעי' ה). וכן פסק הבאר משה (ח"ז סי' ה) וה"ל חוה"מ אנגלית תשובה לא) לענין חוה"מ וה"ה בדעת בעל האגי"מ (שם תשובה ד) לאסור בחוה"מ דזה בכלל גזרת גילוח. ועכ"פ בערב פסח, בשעת הצורך יש מקום להקל]. אלא שעל ידי אשה אחרת מותר רק כחנם. [כני"ל באות ב'].]

יד. נטילת צפורניים

לכתחלה יש ליטול הצפורנים קודם הצות ואם שכח ליטול אותן קודם הצות יש להקל אפילו על ידי עצמו או על ידי אחר כחנם. [מ"ב (סי' תסח ס"ק ה)].

טו. דבר האבד (ושאר מלאכות המותרות בחולו של מועד)

כל מה שמותר לעשות בחולו של מועד כגון דבר האבד או שעושה מעשה הדיעט ולא מעשה אומן ויש בו צורך למועד וכיוצ"ב משאר דברים המותרים בחולו של מועד כל שכן שמותרים בערב פסח אחר הצות, וכן כל אותן שהתירו לספר ולכבס בחולו של מועד כגון הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורין [עיי בס"י תקל"א ותקל"ז] מותרין גם כן בערב פסח אחר הצות. [מ"ב (ס"ק ז)].

ביעור זוידוי מעשרות

א. ביעור מעשרות בערב יום טוב (בשנה הרביעית ושביעית)

בערב יום טוב ראשון או עכ"פ ערב יו"ט אחרון של פסח בשנה הרביעית לשמיטה וכן בשנה השביעית, חייב כל אדם לבער מביתו את כל המעשרות של השנים הקודמות. [חזו"א (דמאי סי' ב ס"ק ז)]. ואם פסח שחל במוצי"ש צריך לבער הכל מערי"ש.

ב. חיוב הנשים

אף נשים חייבות בביעור המעשרות. [חזו"א (שם ד"ה נראה דאינו)].

ג. איך מבערים

מקיימים בעיור על ידי שמפרישים את המתנות שטרם ניתנו. מוסרים מעשור עני לעניים (אם הוא ודאי, אבל אם הוא ספק רשאי לעכב אותם לעצמו), מחללים על פרוטה את המעשר שני והרבעי, ומבערים את הפרוטה שחיללו עליה קדושת מעשר שני, וזאת על ידי קלקול צורת המטבע בהכאה בפטיש וכדומה או על ידי השלכתו לים. [חזו"א (שם)].

עבר ולא ביער

עבר ולא ביער אין הפירות נאסרים, אבל יש לזרז לבער מיד כי כל רגע עובר עליו. [חזו"א (שם ד"ה ונראה שאם) ומנח"ש (ק' שי סה בהגה)].

להשתדל להתחייב בביעור מעשרות

אינו חייב להשתדל אחר פירות בערב יו"ט לקיים מצות ביעור. [חזו"א (שם ד"ה נראה דאינו)].

סיפור יציאת מצרים לפני הצות

מצוה זו נוהגת מתחלת הלילה (אפילו כשאין מצה ומרור מונחים לפניו). ועי' בפמ"ג (סי' תפה מי"ז סס"ק א') ובחסד לאברהם (תאומים סי' נד), והארננו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון ט"ו]. ויש להקפיד לקיימה כע"פ לפני חצות הלילה. [משום ממצוה זו נעקרה בזמן אכילת מצה כמ"ש בחינוך (מצוה כא). וכן מבואר ברמב"ם (שם) ובמניח (שם אות ב). וכן משמע מהמ"ב (סי' תעג ס"ד ד). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רל"ט]. ואם החשיך לו קודם אמירת הגדה עד סמוך לחצות יקדש וישתה כוס ראשון ויטול ידיו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל וגם יברך על המרור תיכף קודם חצות ואח"כ יאמר הגדה ויסעד סעודתו. [מ"ב (סי' תעו ס"ק ו').]

לשון אמירתה

יש לומר ההגדה וסיפור יצ"מ בלשון שמבינים הנשים והקטנים, או יפרש להם הענין. [רמ"א (סי' תעג סעי' ו').]

אמירת פסח, מצה ומרור

חייב לומר ג' דברים, פסח, מצה ומרור ולפרש טעמן, ואם לא אמרם לא יצא ידי חובת סיפור יצ"מ (י"א מדרבנן וי"א מה"ת). [מ"ב (סי' תעג ס"ק סד). ועי' בשמעתא עמקתא גליון רל"ט].

חובת הנשים

נשים חייבות באמירת ההגדה. [שו"ע (סי' תעב סעי' יד) ומ"ב (שם ס"ק מד). ועי' בכה"ח (אות פט)]. ואם אינן יכולות לשמוע כל ההגדה (כגון צעריכות לטפל בילדהן), מחויבות על כל פנים לשמוע הקידוש ושגויעו הבעל הבית "לרבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים וכו"ו, תכנס ותשמע עד לאחר שתית כוס ב', שהרי מי שלא אמר "ג' דברים שלוו" לא יצא. ונוהגין שתשמע סדר עשר המכות שהביא הקב"ה על מצרים כדי להגיד להם כמה נסים עשה הקדוש ברוך הוא בשביל ישראל. [מ"ב (סי' תעג ס"ק סד).]

מסתפקת אם שמוע כדין

איש המסתפק אם אמר או שמע ההגדה כדין, צריך לחזור ולומר דברים המעכבים (עי' בזה לעיל), אולם אשה המסתפקת מעיקר הדין יד"ח. [עני' פמ"ג (סי' תעט א"א ס"ק ב).]

אשה הוצי' איש ידי חובתו

אם אינו יכול לומר ההגדה בעצמו, אם אין איש, אשה יכולה הוציאו יד"ח. [אג"מ (א"ו"ח ח"ה סי' כ אות לג), אולם לענין בהמ"ז אינה יכול להוציאו אם אכל כדי שביעה].

כוס שני

הדחת הכוס

כוס שני אינו צריך הדחה. [מ"ב (סי' תעג ס"ק סח וסי' תעט ס"ק א). ועי' מש"כ לעיל לענין הדחת כוס ראשון].

מזיגה

לפני "מה נשתנה" מוזגים כוס שני. [שו"ע (שם סעי' ז)].

שתייתו

לאחר ברכת גאל ישראל שותים כוס שני. [שו"ע (שם)]. ויש לשתותו בהסיבה. [שו"ע (סי' תעג סעי' ז)]. ואם שכח להסב חוזר ושותה בהסיבה. [מ"ב (ס"ק כא)].

ברכה עליו

לדעת השו"ע (סי' תעד סעי' א) אין מברכים על כוס שני. אולם לדעת הרמ"א (שם) מברכים, וכן מנהג בני אשכנז.

שתיה אחריו

לאחר כוס שני מותר לשתות. [מ"ב (סי' תעג ס"ק כ)].

נוטלים ידים לסעודה בברכה. [שו"ע (סי' תעה סעי' א)]. ואם שמר ידיו מלטמא אותם לאחר נט"י שעל הכרפס, יטמא ידיו קודם הנטילה ויברך על הנטילה השניה. [ביאור הלכה (שם ד"ה יטול)].

מוציא מצה

חייב אדם לאכול כזית מצה בליל פסח דכתיב (שמות יב, יח) "בי"ד יום לחודש בערב תאכלו מצות". [שו"ע (סי' תעה סעי' ג)]. ויש לכוון בשעת אכילת המצה לצאת יד"ח המצוה. [מ"ב (ס"ק לג)].

אחיזת המצות

יקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו. [שו"ע (סי' תעה סעי' א)].

ברכה על אכילת מצה

יברך המוציא, ויניח מצה השלישית להשטמ מידו, ויברך על הפרוסה עם תפיסת העליונה "על אכילת מצה". ויברך שתי הברכות טרם ישברם. [שו"ע (שם) ומ"ב (ס"ק ב)]. ואח"כ יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה, משתניהן ביחד. [שו"ע (שם)]. ויש לכוון בברכת על "אכילת מצה" לפטור את הכזית מצה שצריך לאכול ב"כורד", ואין להסיח בדבור שאינו מצורך הסעודה עד אכילת הכריכה, ובדיעבד אם סח א"צ לחזור ולברך. [שו"ע (שם) ומ"ב (ס"ק דד)]. ולכתחלה יכוון לפטור גם אכילת האפיקומן. [עני' שעשה"צ (סי' תעו אות ד) וכה"ח (סי' תעה אות לה)].

אכילת המצה

כיון שיש ספק "על אכילת מצה" חלה על הפרוסה או שחלה על השלמה יש לאכול שתי כזיתים ביחד. [שו"ע (סי' תעה סעי' א). וביאר המ"ב (ס"ק ח) דבעינן ביחד כדי שלא יהיה הפסק בין ברכת אכילת מצה ברכה לאכילה לכל שיטה כדאית ליה. ועי' בארחות רבנו (ח"ב עמי' ט) שהחזו"א נהג לאכול רק כזית אחד]. והיינו שיכניס לפיהו את שני הזיתים בבת א' וירסקם, אבל אין מחויב לבולעם בבת אחת, אלא די שיבלע כזית לערך בבת אחת ואח"כ יבלע השאר ובדיעבד אפילו בלע הכזית מעט מעט יצא כל שלא שהה מתחלת אכילתו עד סופה יותר מכדי אכילת פרס. [מ"ב (שם ס"ק ט)]. והזמן של כדי אכילת פרס התבאר להלן בדיני השיעורים (עיי"ש שבארנו שע"י אכילת כזית אחת לפי שיעור החזו"ו מקיימים דין ב' הכזיתים לפי שיעור הגר"ח נאה וממילא יוצאים יד"ח גם אם חובת אכילת ב' הכזיתים)].

אינו יכול להכניס וילעוס ב' כזיתים יחד

אם אינו יכול להכניסם וילעוס אותם ביחד יאכל בתחילה כזית מהמצה העליונה שברך עליה "המוציא", ולאחר מכן יאכל את הכזית מהמצה הפרוסה שבירך עליה על אכילת מצה. [מ"ב (סי' ז)]. ובדיעבד אין אם לא אכל אלא כזית אחת בלבד בין מהשלמה ובין מהפרוסה, ואפי' אם הכניס לפיו מעט ואכלו והפסיק ושוב נתן לפיו מעט ואכלו והפסיק ושוב נתן לפיו מעט ואכלו והפסיק ושוב נתן לפיו מעט ואכלו אם לא שהה מתחלת אכילתו עד סופה בכדי ואכילת פרס יצא ידי חובתו. [מ"ב (ס"ק יא) וכה"ח (אות יט). ועי' בארחות רבנו (ח"ב עמי' ט) שהחזו"א נהג לאכול רק כזית אחד].

המסובים באכילת שני כזיתים

י"א שדין אכילת שני כזיתים נאמר רק על בעל הבית הנוצק על לחם משנה ומוציא את המסובים, אבל שאר המסובים לא הם בכזית אחד. [הגרש"ו"א זצ"ל והגר"ש"א זצ"ל (הסדר הערוך עמי' תנו). ועי' באור לציון (ח"ג פט"ו אות יב ובהה שם) שהביא שהמנהג שכל המסובים אוכלים ב' כזיתים. והטעם לזה כדי להחמיר בשיעור אכילת במצה דא"ו דיש סוברים ששיעור הזית הוא כפול מזית של זמננו].

בלע כזית מצה ללא לעיפה

אם בלע מצה ללא לעיפה יצא בדיעבד. [שו"ע (סי' תעה סעי' ג) ומ"ב (ס"ק כט). ועי' במנח"י (ח"ג סי' יח אות כב) שמי שאינו יכול לאכול אלא על ידי צנורית הנכנסת לתוך מעיו, אינו יוצא ידי חובתו במצות התלויות באכילה או שתיה כי אין זה דרך אכילה, כמבאר בשו"ע (שם בסוף הסעיף)].

טיבול המצה במלח

אחר הברכות לדעת השו"ע (סי' תעה סעי' א) יש להטביל המצה במלח. אולם לדעת הרמ"א (שם) דאין המנהג לטבלה במלח (ובח"ו"ל אף ביו"ט שני), משום שפת נקיה אין צריך מלח. **המסובים באכילת כזית של הלחם משנה**

לכתחלה צריך הנוצק לתת לכל אחד מהמסובים כזית מהמצות שבצעו מהם. [רמ"א (סי' קסז סעי' א), אג"מ (א"ו"ח ח"ה סי' טז אות ד) והגר"ש"א זצ"ל (שבות יצחק פסח פמ"ב)].

לא מספיק הלחם משנה לכל המסובים

כיון שברך כלל במצות הדקות אין בהן די לכל הכזיתים לצורך המסובים, י"א שיש לסדר לכל אחד מהמסובים באכילת מצה לחם משנה (והבנות יקבלו מבמנים, ואם יש לו רק בעת ג' להן הייה לחם משנה). [אג"מ (שם), הגר"ש"א זצ"ל (שם) האור לציון (ח"ג פט"ו אות יב). ועיי"ש דאין להוסיף לצורך זה מצות בקערה של הנוצק. דעת הגר"ני"ק זצ"ל (חוט שני פסח פ"ז ס"ק כ) שמועיל לעשות כן]. וי"א שדי שיאכלו המסובים מעט מהמצה השלמה של הנוצק, וישלימו השיעור במצות אחרות. [הגרש"ו"א זצ"ל (שש"כ פמ"ה טהו נה והליכ"ש פ"ט אות מ)].

הסיבה

מצות אכילת מצה יש לעשותה בהסיבה. ולכתחלה יש להסב בשתי הכזיתים. [מ"ב (סי' תעה סס"ק ז). ועי' בביאור הלכה (ד"ה לא יצא) שאם הסיב עכ"פ ככזית א' יד"ח]. ואם לא הסב (אפי' לא בכזית אחד) צריך לחזור ולאכול כזית אחד בהסיבה ללא ברכה. [שו"ע (סי' תעב סעי' ז) ומ"ב (ס"ק כב)].

אכילת המצה לפני הצות

יש להזהר לאכול כזית מצה קודם חצות. [שו"ע (סי' תעו סעי' א)]. ובדיעבד אם איחר יאכל הכזית מצה ללא ברכת "אכילת מצה". [מ"ב (ס"ק ו').]

שריית המצה במים כדי לרככה

יוצא אדם במצה שרויה הוא שלא נימוחה (אבל אם בשלה, אינו יוצא בה). [שו"ע (סי' תסא סעי' א)]. וכל זה בדיעבד, ומ"מ זקן וחולה שקשה להם לאכול מצה יבשה רשאים אפי' לכתחלה לשרות המצה במים [אך צריך ליהרר שלא יהיה שרוי מעליעו משום שכבושו דינו כמבושל]. [מ"ב (ס"ק יז)]. ויוצא ע"י מצה שרויה (במים) דוקא כששורה כזית שלם ביחד, אבל אם ישרה פרוסות פחותות מכזית אינו יוצא בהן יד"ח אם נישרו כ"כ שנתלבנו המים מחמתן, שכבר נתבטלו מתורת לחם. [מ"ב (ס"ק יח). ויש נוהגים שלא לשרות המצות משום "שרויה"'].‏

שריית המצה בשאר משקים כדי לרככה

י"א שאסור לשרות המצה בשאר משקין כגון מי פירות או מרק, לפי שהן מפיגין את טעם המצה ויש מתירים. ועל כן זקן או חולה שא"א לו לאכול מצה השרויה במים מותר לו לשרותה בין או בשאר משקין, אבל שאר כל אדם שאכל מצה השרויה בשאר משקין חוץ ממים לא יצא יד"ח וצריך לחזור ולאכול מצה אחרת בין הכזית של ברכת מצה בין הכזית של האפיקומן. וכ"ז דוקא כששורה את המצה בהן, אבל "להטביל" אותה בהן מותר כי בזה לא נתבטל טעם מצה. [מ"ב (שם ס"ק יח). ויש נוהגים שלא לשרות המצות משום "שרויה", עיי' בזה להלן].

מצה מהמשת מיני דגן

יוצאים ידי חובת מצה במצות מחטים, שעורים, כוסמין, שכולת שועל ושיפון. [שו"ע (סי' תנג סעי' א)]. ומ"מ המנהג ליקח לכתחלה חטים. [הרמ"א (שם). וביאר המ"ב (ס"ק ב) דהיינו משום שהוא חביב לאדם ביותר ואיכא משום הידור מצוה].

מצה משכולת שועל

אנשים אשר אכילת חיטה קשה לבריאותם ושיכולת שועל יותר נח להם, מותר להם לעשות מצה משכולת שועל (ואין לחוש שהשימור קשה יותר, אע"פ שהשיכולת שועל קשה מהחיטה). [הגר"ש"א זצ"ל [קובץ דרכי הוראה ח"א עמי' קצד] וחשב האפוד (ח"ג סי' ט). ועי' במנח"י (ח"ט סי' מט)].

מצה מקמח נטויל גלוטן

מצה העשויה מקמח חיטה שהוציאו ממנו הגלוטן [שהוא ממרכיבי החיטה הגורם להחמצה] יש להחמיר שאין יוצאים בה ידי חובת מצה. [הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"י"ח עמי' קיז). וכן מצד הגר"ש"א זצ"ל (קובץ דרכי הוראה ח"י"ג עמי' מב)]. ומ"מ מי שאינו יכול לאכול מצה אחרת מחמת טעמי בריאות, יאכל מצה זו. [ועי' בסמוך].

אכילת מצה למי שהמצה גורמת לו חולי

י"א שאף מי שאכילת מצה מזיקה לו כל זמן שהוא בגדר חולה שאין בו סכנה חייב לקיים המצוה. [מהר"ם שיק (א"ו"ח סי' רס ד"ה עכ"פ) ושבת הלוי (ח"ה סי' רט)]. אולם י"א שאין צריך להכנס לחולי כדי לקיים מצוה זו. וכן עיקר. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פסח פ"ס אות עג), הצ"ח (ח"יד רסי' כז) והתשובות והנהגות (ח"ה סי' קמא)]. ועיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון צ"ו].

יש סכנה מחמת אכילת המצה

חולה שיש בו סכנה שאמרו לו הרופאים שאם יאכל מצה יסתכן אם אכל עבר על "וחי בהם" ואף אם בסוף לא הזיק לו לא יצא ידי חובת המצוה. [עונג יו"ט (סי' מא) ומהר"י אסאד (א"ו"ח סי' קס) ו"ק ד"ה ע"ד השאלה על החולה]. ועיי' בצ"ח (ח"י"ב סי' מג בשולי המכתב). ועיי' עוד במ"ב (סי' תרח ס"ק ה) רס"י שכח ס"ק ז). ועיי' מש"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון פ"ח].

אינו יכול לאכול כזית שלם

מי שאינו יכול לאכול כזית מצה אם יכול לאכול על כל פנים פחות מכשיעור עליו לאכול מה שבידו, אך לא יברך "על אכילת מצה". [ערוה"ש (סי' תעו אות א) ואור לציון (ח"א סי' לה). ועיי' בברכ"י (סי' תפכ אות ד), בשאג"א (סי' ק ד"ה ואומר) וברב פעלים (א"ו"ח ח"ג סי' לב). ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון נ"ח].

מצוה להרבות באכילת מצה בליל פסח

מצוה להרבות באכילת מצה בליל הסדר. [מהר"ל (גבורות ה' פמ"ח) הובא בב"ח (סי' תעב ד"ה השמש), הגנ"ב (עמק שאלה שאלתא נג אות א), הר צבי (א"ו"ח סי' ב) ואור לציון (ח"ג פט"ו אותיות י טו)]. ועיי' גליון קל"ו].

בשאר ימי חג

מצוה לאכול מצה כל ז' ימי החג. [הגר"א (מעשה רב אות קפה) מובא במ"ב (סי' תעה ס"ק מה). וככ"כ באול"צ (שם) והוסף דבשאר הימים מקיימים אף במצה עשירה (לנוהגים בה היתר). ועיי' בש. עמיקתא גליון צ"ו].

מרור

צריך לאכול כזית מרור. ובזמן הזה חיוב זה הינו מדרבנן. [שו"ע (סי' תעג) ומ"ב (שם ס"ק לג)]. ויברך "על אכילת מרור". [שו"ע (שם סעי' ה)].

אכילת הכזית כבת אחת

מצוה מן המבוחר לאכול המרור כשהוא מרוסק בבת אחת, ומ"מ מי שהוא חולה או איסטניס מותר לו ליקח מאיה מין שערב עליו ביותר (עיי' לקמן מהם המינים), וגם יאכל הכזית מעט מעט בכדי שיעור אכילת פרס שמעיקר הדין יוצא בזה. [מ"ב (סי' תעג ס"ק מג) ושיעה"צ (אות ס)].

מי שאינו יכול לאכול כזית

מי שאינו יכול לאכול כזית מרור מפני בריאותו על כל פנים יאכל מעט או ילעוס בפיו לזכר טעם מרירות אך לא יברך על זה. [מ"ב (סי' תעג ס"ק מג)].

אם בלע מרור ללא לעיסה, לא יצא כי צריך להרגיש המרירות. [שו"ע (סי' תעה סעי' ג) ומ"ב (ס"ק ד)]. ועל כן מי שאין לו חוש טעם מחמת חולי, כמו שמצוי אצל חולי קורונה אינו מברך על אכילת מרור בליל פסח. [הגרמ"ש"ק שליט"א (עיסורי מרדכי הל' מגיפה)].

חובת הסיבה

מרור אוכלים ללא הסיבה. [שו"ע (סי' תעג סעי' ה) ומ"ב (ס"ק דד)].

ירקות שמקיימים בהם אכילת מרור

מקיימים מצוה זו על ידי אכילת חזרת [חררין] וחסה. ומצוה לחזור אחר חסה אף שהיא עדיין מתוקה. [שו"ע (שם) ומ"ב (ס"ק ד' ומ"ב)]. ועיי' בכה"ח (אות עב). דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"י"ב ניסן עמי' נח) שחסה הגדלת בחממות ברכתה בפה"א ויוצאים בה יד"ח. ועיי' בחזו"א (סי' קכד ס"ק ד) דאין לצאת באכילת חסה אלא משתדר ממנה המרירות. ועיי' בהליכ"ש (פ"י אות כא)]. ויש להזהר מחשך תולעים. [מ"ב (שם)].

פירור המרור [הרייץ]

יש ליהרר שלא לאכול את המרור כשהוא שלם, כי קרוב לסכנה לאוכלו כך. ולכן צריך לפרור ולהעמידן כך מגולה ואז מפגל חריפותו. [וכשחל פסח בשבת יפרר אותו מבעוד יום ויניח בכלי ויכסנו עד התחלת הסדר]. [מ"ב (שם ס"ק לו) ועיי"ש שבביא שהגר"א הנגיג שלא לפרר אותו קודם ביאתו מביהכ"נ כדי שלא יפגז הטעם)].

חזרת הקדושה בקדושת שביעית

מותר לאכול למצות אכילת מרור חזרת [חריין] כמו שהוא אף שקדושה בקדושת שביעית. [הגרשו"א זצ"ל (פסח פ"ט הגה 320), מנח"י (חיי"י סיי קיח) וחוט שני (פסח פ"יה אות א)].

מרור כבוש או מבושל

אין יוצאים יד"ח באכילת מרור כבוש או מבושל. [שו"ע (סי תעג סעי ה). ועיי במ"ב (סיק הלוט) בזה].

טיבול המרור בהירות

יש לקחת את הכזית מרור ולפני אכילתו יש לטובלו כולו בחרוסת ולא יהנו בתוכו שלא יבטל טעם מרירותו, ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו. [שו"ע (סי תעג סעי ה)].

הכנת החרוסת

עושה חרוסת זכר לטיט שנשתעבדו בו מצרים. ואח"כ נותנין בו מעט חומץ או יין אדום זכר לדם. ועושין החרוסת מפירות שנמשלו בהם ישראל: כגון, תפוחים, תאנים, אגוזים, רימונים, שקדים, ונותנין עליו תבלין, כגון קנמון וזנגביל הדומים לתבן שהיו מגבלין בו הטיט. [רמ"א (סי תעג סעי ה). ועיי במ"ב (סי"ק מח) שאם חל בשבת יתן את החומת או היין מערי"ש].

הכנת החרוסת כיו"ט

יש להכיז את החרוסת מערב יו"ט, ואם שכח מותר לעשותו ביום טוב. [מ"ב (שם ס"ק מז)].

ריפוק פירות שביעית להכנת החרוסת

מותר לרסק פרות שביעית לצורך הכנת החרוסת אפילו פרות שאין הדרך לרסקם בשאר ימות השנה כיון שהדרך תמיד לרסקם לחרושת. ומי"מ לכתחלה ראוי שיקח פירות שאין בהם קדושת שביעית. [הגרני"ק זצ"ל (חוט שני שמטיה עמי רדד)].

הוליה באכילת מרור

הוליה פטור מאכילת מרור אם קשה לו הדבר לבריאותו. [מ"ב (סי תעג ס"ק מג)].

היוב באכילת מרור כשהדבר גורם הולי

בן אדם בריא שאכילת מרור מזיק לו, וי"א שכל זמן שגורם לו רק חולי שאין בו סכנה חיוב לאכול. [מהר"ם שיק (או"ח סי רס ד"ה ע"ט), שבט הלוי (ח"ה סי רטט)]. אולם וי"א שאין צריך להכנס לחולי לקיים מצוה זו. וכן עיקר. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פסח פ"ט אות עג), צ"מ (חיי"ד רסי כז),

כה"ח (סי תעג אות פח) ותשובות והנהגות (ח"ה סי קמא). ועיי בשמעתא עמיקתא גילין צ"ח].

אכילת מרור לפני הצות

יש לאכול המרור קודם הצות. ואם נתאחר עד לאחר הצות יאכלנו בלא ברכה. [מ"ב (תעו, ו)].

כורך

נוטל מצה שלישית ורוצע ממנה וכורכה עם המרור וטובלה בחרושת. [שו"ע (סי תעה סעי א)].

וי"א שאין לטובלה. וכל מקום לפי מנהגו. [מ"ב (סי"ק טז)]. ואומר: זכר למקדש כהלל, ואוכלן

ביחד. [רמ"א (שם)].

שיעור הכריכה

יש לאכול כזית מהמצה וכזית מרור ולאוכלם יחד. [שו"ע (סי תעה סעי א)]. ומי"מ אין צריך לבלוע ביחד רק להכניסם בפיהו בבת אחת. [מ"ב (סי"ק כב)].

חובת הסיבה

כורך צריך הסיבה, ומי"מ אם אכלו ללא הסיבה א"צ לחזור לאוכלו. [שו"ע (שם) ומ"ב (סי"ק כב)].

שולחן עורך

אוכלים סעודת חג. ולא יאכל ולא ישתה יותר מדי, שלא יאכל האפיקומן על אכילה גסה. [רמ"א (סי תעו סעי א)]. וכמו כן לא ישתה משקים המשכרים שלא ישתכר וישן מיד. [שם].

הסיבה

לכתחלה יסב כל הסעודה באכילתו ובשתייתו ובדיעבד יצא בשעת אכילת כזית מצה ודי כסות. [רמ"א (סי תעב סעי ז) ומ"ב (סי"ק כג)]. ושמש כיון שהוא טרוד לייננין ליה כבדיעבד לגבי כל אדם. [מ"ב (שם)]. וי"א שבזמננו נוהגים להקל שלא להסב כל הסעודה כי אין זה דרך חירות כי אין אנו רגילים בזה. [וינג משה (עמי רל)].

אכילת משר צלי

נהגו שלא לאכול בשר צלי בליל יו"ט (אף ביו"ט שני של גלויות), אף אם נצלה בקדירה בלא מים ומשקה ("יציל קידרי"). ואם היה צלוי ואח"כ בשלו מותר. [שו"ע (שם סעי א) ומ"ב (סי"ק א)].

אכילת שאר מאכלים צלויים

דגים וביצים מותר לאכלם צלויים. ואפילו הביצה שמניחים על הקערה מותר לאכלה אף אם היא צלוייה. [מ"ב (סי תעו סי ט) וכה"ח (אות כא)].

מנהג אכילת ביצים

נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים, זכר לאבלות, וי"א שהטעם הוא משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח ועוד זכר לחורבן שהיו מקריבין קרבן פסח. [רמ"א (סי תעו סעי ב) ועיי במ"ב (שם ס"ק יב - יג) וכה"ח (אות כה)].

טיבול בסעודה

יש נוהגים שלא לאכול שום טבול בלילה זה, רק ב' טבולים שעושים בסדר (הכרפס במי מלח והמרור בחרוסת), כדי שיהיה ניכר שטבולים אלו הם לשם מצוה. [רמ"א (שם סעי ב) גרי"ז (אות ז)].

צפון

לאחר גמר הסעודה אוכלים כזית ממצה השמורה תחת המפה, זכר לפסח הנאכל על השובע, ולא יברך עליו. [שו"ע (סי תעו סעי א)]. ולכתחלה טוב שיקח שני זיתים, אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עמו. [מ"ב (סי"ק א) וכה"ח (אות א)].

חובת נשים

אף נשים חייבות באכילת האפיקומן. [מ"ב (סי"ק ב) וכה"ח (אות ב)].

חובת הסיבה

האפיקומן יש לאוכלו בהסביבה. [שו"ע (שם)]. ואם אכל האפיקומן ללא הסיבה, אם לא בירך ברכת המזון ולא נטל מים אחרונים ולא אמר תב לן נברך, חוזר ואוכל בהסיבה, ואם כבר בירך ברכת המזון אינו חוזר לאכול. [מ"ב במ"ב בסי תע"ב (סי"ק כב) שכת' שאם שכח לאכול בהסיבה לא יחזור ויאכלנו דהא אסור לאכול שני פעמים אפיקומן. אולם בסי תע"ז (סי"ק ד) כת שצריך לחזור. וכת' האג"מ (ח"ג סי מג) לחלק בין לפני ואחרי בהמי"ז. ועיי בכה"ח (סי תעג אות מה וסי תעו אות ז) ובמנח"י (ח"ט סי מז)].

סוף זמן אכילת האפיקומן

לכתחלה יש לאכול את האפיקומן לפני הצות, כי הוא נאכל זכר לקרבן פסח הנאכל עד הצות. ובדיעבד אף אם איחר עליו לאכלו. [שו"ע (סי תעו סעי ט), מ"ב (סי"ק ו) ופמ"ג (א"א סי"ק א)].

אכילת אפיקומן בשתי מקומות

כיון שהאפיקומן הוא זכר לקרבן פסח אין לאוכלו בשני מקומות ואפילו בחדר אחד אין לאוכלו מקצתו בשולחן אחד ומקצתו בשולחן אחר. [שו"ע (סי תעח סעי א) ומ"ב (סי"ק ד)].

שכח לאכול האפיקומן

שכח לאכול האפיקומן אפרכה אם כבר נטל מים אחרונים או אמר "הב לן ונברך", יאכל יעתה את האפיקומן ללא ברכת המוציא. [שו"ע (תעו סעי ב) ומ"ב (סי"ק ח)]. ואם נזכר לאחר בהמי"ז לפני ברכת הגפן על כוס שליש, צריך לטטול ידיו בלא ברכה, ויברך המוציא ויאכל האפיקומן, ויברך ברכת המזון פעם שניה וישתה כוס שליש. [מ"ב (סי"ק ט). ועיי שבה"צ (אות ט)]. ואם שתה כוס שליש ואח"כ נזכר שלא אכל האפיקומן, דעת השו"ע (סי תעו סעי ב) שאינו אוכל האפיקומן וסומך על המצה שתאכל בתוך הסעודה. ויש חולקים וסוברים שעליו לטטול ידיו ולא ברכה ולאכול האפיקומן ולברך ברכת המזון. [מ"ב (סי"ק יא)]. ויש מפורסקי עדה"מ שסוברים שאם אכל כזית מצה שמורה מלבד מה שאכל לשם מצות אכילת מצה לא יאכל שוב האפיקומן. [אור לציון (ח"ג פט"ו אות כא). ועיי בכה"ח (אות ב)].

אכילה לאחר האפיקומן

אחר האפיקומן אין לאכול שום מאכל אחר כדי שלא יעבור מפיו טעם מצת האפיקומן. [שו"ע (סי תעח סעי א) ומ"ב (סי"ק א)].

שכח ואכל לאחר האפיקומן

אם שכח ואכל לאחר האפיקומן יחזור ויאכל כזית מצה לשם האפיקומן. [שו"ע (שם) ומ"ב (סי"ק א) ועיי בכה"ח (אותג וסי תעו אות כא)].

שתיה לאחר אכילת האפיקומן

לכתחלה אין לשתות שום משקה המשכר (חוץ מכוס ג' וד'). ונכון להזהר שלא לשתות שום משקה חוץ ממים. [שו"ע (שם) ומ"ב (סי"ק ב)]. אמנם במקום צורך גדול מותר לשתות שאר משקין שאינם משכרים. [מ"ב (סי תפא ססי"ק א)]. ומי"מ מים מותר לשתות אחר האפיקומן כני"ל. [קפה ותה בלי סוכר ד"נס כמים. [מ"ב (סי"ק ב) ואור לציון (ח"ג פט"ו אות כג). ועיי בכה"ח (אות ד)].

עד מתי אסור לאכול או לשתות

האיסור לאכול ולשתות הינו כל הלילה עד עלות השחר. [כן משמע מסתימת השו"ע. וכ"כ בשבט הקהתי (ח"א סי קמד). ועיי באבני"ז (סי שפא אות ה) שנקט שלפי הסוברים דמצות אכילת מצה היא עד הצות, לאחר זמן זה מותר לאכול]. ואם נרדם ושוב התעורר יש מתירים לשתות (אף משקים המשכרים) אפי' אם עדיין לא הגיע עלות השחר. [חק יעקב (שם סי"ק א) הובא בפמ"ג (שם א"א ורסי תפא)]. ומי"מ זה לדעת הסוברים דדוקא משקה המשכר אסור לשתות לאחר האפיקומן. ולמעשה יש להחמיר אף באופן זה. [התעוררות בשתובה (סי רעא). וכן הוא לפי המ"ב שהרי מחמיר לשתות אף שאר משקים].

ברך / כוס שלישי

מברכים בהמי"ז. ואם יש להם זימון, נהגו בלילה זה שבעל הבית האומר ההגדה הוא מברך אף אם יש שם אורח. ומי"מ יכול ליתן רשות לאחר. [רמ"א (סי תעט), גרי"ז (אות ט) ומ"ב (סי"ק ג)].

הדהת כוס שלישי

יש להדיח כוס זה. [מ"ב (סי תעג ס"ק ט וסי תעט ס"ק א). והערה"ש נקט שרק כוס ראשון צריך הדחה].

שכח ושתה ולא הסיבה

שותים כוס שלישי בהסיבה, ואם שכח ושתה בלא הסיבה, דעת השו"ע (סי תעב סעי ז) שיש לחזור ולשתותו בהסיבה. ולדעת הרמ"א (שם) אינו חוזר לשתות. [מ"ב (סי"ק ב) ואור לציון (ח"ג פט"ו אות כג). ועיי בכה"ח (אות ד)].

שתית שאר משקים אחר כוס שלישי

אחר שתיתת כוס שליש אין לשתות יין ושאר משקה משכר מלבד שתיית כוס רביעי. [שו"ע (רסי תעט) ועיי הטעמים לזה במ"ב (סי"ק ה)]. ויש להחמיר שלא לשתות משקה שהוא חמר מדינה. [מ"ב].

מזיגת כוס רביעי

אחר שתיתת כוס שלישי מוזגים כוס רביעי. [שו"ע (סי תפ סעי א)].

חלל / כוס רביעי

אומרים ההלל, ולכתחלה יש לגמרו (עם הברכה) קודם הצות. [רמ"א (סי תעו סעי א) ומ"ב (שם סי"ק א)]. ואם גמר אחר הצות מי"מ חותם את ההלל בברכה. [משמעות המ"ב דלא כמ"ש בנדחי ישראל (פ"ייב אות ג). וכ"כ בצ"מ (ח"ז סי א אות ד) אליבא דהמ"ב]. ויש מפורסקי עדות המזרח הסוברים שבאופן זה אינו מברך. [אור לציון (ח"ג פט"ו אות כב בהגה סד"ה ותנה), ועיי"ש שמי"מ יש מקום להוסיף בין ז' עד 14 דקי' לזמן חצות הכתוב בלחות, ע"כ. אולם הכה"ח (אות יד) נקט שיש לברך אף אחר הצות].

אמירת ההלל בשלשה

מצוה לחזר אחר זימון באמירת הלל כדי שא' יאמר ויענו אחריו "הודו לה"". ומצוה מן המובחר שיהו שלשה (כדי ששנים יענו אחריו). [שו"ע (סי תעט סעי א) ומ"ב (סי"ק ט)]. ויכול לצרף לזימון כדי שיענה אחריו, אף את מי שלא ראת עמחם. [רמ"א (שם)]. ואם אין בביתו ג' אנשים יכול לצרף את אשתו ובניו שהגיעו לחינד. [מ"ב (סי"ק ט)]. ובאופן שאין שלשה אלא רק שנים שניהם אומרים "הודו"". [מ"ב (סי"ק יא)]. ואם הוא לבד יאמר הודו פעם אחת בלבד.

הדהת כוס רביעי

אין צריך להדיח את הכוס הרביעי. [מ"ב (סי תעג ס"ק סח וסי תעט ס"ק א). ועיי בערה"ש שנקט שרק כוס ראשון צריך הדחה. והכה"ח (שם אות א) כתב ע"פ הזהרה דד' כסוות צריכים שטיפה והדחת].

שתיתו

אחר גמר ההלל שותים כוס רביעי בהסיבה. [שו"ע (סי תפ סעי א)]. ויש לשתותו בהסיבה. [שו"ע (שם)] ואם שתה כוס הרביעי בלא הסיבה, דעת השו"ע (שם סעי ז) שחוזר ושותה בהסיבה ומברך על הכוס. ודעת הרמ"א (שם) שאינו חוזר ושותה. [ועיי במ"ב (שם סי"ק ט וסי תעב סי"ק ב)].

בריכה עליו

דעת השו"ע (סי תפ סעי א) שלא מברכים על כוס זה (מחמת שנפטר בברכת כוס השלישי). ודעת הרמ"א (סי תעד) שמברך אף על כוס רביעי (כי כל כוס היא מצוה בפני"ע). [ועיי"ש במ"ב (סי"ק ז)].

נרצח / שאר דיני הלילה

אחר כוס רביעי נוהגים לומר פיוטים כפי המנהג. [מ"ב (סי תפ ס"ק ו)].

סיפור יציאת מצרים עד שיהטפנו שינה

חייב אדם לעסוק ביציאת מצרים, ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה. [שו"ע (סי תפא סעי ב)]. ולימוד הלכות חג הפסח בכלל מצוה זו. [עיי שו"ע (שם)]. וכן נקט הגרי"ו (חי בית הלוי עה"ת אות רז ואז נדברו ח"י"ב סי לו), הבצל החכמה (ח"ו סי מז) והאור לציון (ח"ג פט"ו אות ז). ועיי מ"ש"כ בזה בס"ד בשמעתא עמקתא גילין שלי"ט].

השח"מ

אין לקיים תשח"מ בליל א' של פסח. [מ"ב (סי רמ סי"ק ז ושעה"צ אות ד) ע"פ הקבלה]. והדין כן אפילו אם חל בשבת. [שער"ת (סי תפא אות ד)]. ומי"מ אם יצרו מתגבר עליו אין להחמיר. [מ"ב (שם)]. וכמו כן אין להחמיר בליל טבילה [מ"ב (שם)] ולצורך מצות פו"ר. [עיי בביאור הלכה (סי רמ ק"א סעי א ד"ה מליל בשב) בשם הישועות יעקב, וציון לדבריו במ"ב (סי תעד ס"ק א)].

קריאת שמע על המטה

נוהגים לקרות על מטתו רק פרשת שמע, ולא שאר דברים שקורין בשאר לילות כדי להגן, כי ליל שמורים הוא מן המזיקין. [רמ"א (סי תפא סעי ב)]. וצריך לברך ברכת המפיל. [מ"ב (סי"ק ד)]. ועיי בכה"ח (אות ג) בשם הבן איש חי (פ"ר צו אות לה) דצ"ל ק"יש על המטה עם הפוסקים הנוהגים בכל הלילה כסדר הרא"י ז"ל ואם הוא ניעור עד אחר הצות יאמר אותה מעט קודם הצות. ומי"מ עיי"ש (אות יד) שלפי הרא"י ז"ל אין מקום לברכת המפיל בליל פסח].

דיני השיעורים

שיעור אכילה

א. אכילה כדי אכילת פרם

אין אכילת כזית במצוות ואיסורים נחשבת אכילה אלא אם כן אוכל כזית ללא שיהוי זמן שהוא יותר מכדי אכילת פרס. ודבר זה הוא מהשיעורים שנמסרו מהלכה למשה מסיני.

[עי' בפסחים (מד.) וברשי"י (שם)].

ב. שיעור כדי אכילת פרם

שיעור אכילת פרס, וי"א שהוא שיהוי זמן של אכילת ד' ביצים, וי"א ג' ביצים (שוחקות). [שו"ע (סי תריב סעי ד)]. ולענין הלכה כל שהוא בשל תורה הלך אחרי המחמיר, וכל שהוא בשל דבריהם הלך אחרי המיקל. [מ"ב (סי תריב סי"ק ח)]. ושיעור אכילת ד' ביצים בדקות, וי"א שבאכילת של מצוה כגון מצה ומרור על כל פנים צריך להיזהר שלא לשהות באכילת הכזית יותר מארבע דקות ולכתחלה נכון לחוש שלא לשהות מתחלת הכזית עד סופו יותר משתי דקות. [שיעורין של תורה (שיעור המצוות אות ל). ולענין שיהוי באכילת חולה שיש בו סכנה ביוה"כ עיין מ"ש"כ בס"ד בהלכות מצוות ליהו"כ].

ג. אם השיעור מתחיל מהלעיטה או מהבליעה

י"א ששיעור אכילת פרס מונים משעת הבליעה (ולא משעת הלעיטה). [אור לציון (ח"ג פט"ו אות ג)]. וי"א משעת הלעיטה. [שבט הלוי (ח"ט סי קעא)].

ד. שיעור כזית וכביצה

כל מצוה שנשטונו בלשון אכילה היינו אכילה בשיעור כזית. [עני עירובין ד. וסוכה ה: דשיעור זה הוא מהלמ"מ וכ"כ הרמב"ם (מ"א"א פ"ב ה"י"א)]. ונחלקו הראשונים מה שיעור של כזית: י"א שהוא כתצ"ל ביצה בינונית. [עני ב"י (תפ) ונשיא כ"ז טו] ונראה דעת התוס' (חולין קג: ד"ה חלקן). וי"א שהוא כשליש ביצה. [עני ברמב"ם (שבת פ"ח ה"ה וערובין פ"א ה"ט) שמבאר שהגוררת היא כשליש ביצה. וכתב הפ"ח (רס"י תפ) שכזית הוא פחות מרגורת. ועני בחזו"א (א"ח"ס"י לט ס"ק יז) ששיעור זה הוא ביצה בקליפתה. ועני בסמוך]. ולהלכה דעת השו"ע (ס"י תפ טו א.) כדעה הראשונה (שהוא חצי ביצה). והכרעת הפוסקים להחמיר כדעה זו במצות מהתורה. [מ"ב (ס"ק א) ועיי"ש שהוא חצי ביצה בקליפתה. אולם דעת החזו"א (א"ח"ס"י לט ס"ק יז) שהיא בלא קליפה]. ועני עוד בסמוך.

ה. האם משיערים לפי ביצה של זמנינו

י"א ששיעור ביצה הוא שיעור ביצה המצויה בזמנינו. [הגר"ח נאה (שיעורין של תורה). ועני בבח"ח (ס"י קסח אות מו ס"ז) קצ אור טו] ושהיא מופסקי הספרדים שס"ל כן. ועני באר"צ (ח"י שיעורי המצוות ענף א) שכן מנהג הספרדים]. וי"א שהביצים של זמנינו נתקטנו. [צ"ח (פסחים קטו ג); גרי"א (מעשה רב ס"י קה), חזו"א (א"ח"ס"י לט קונטרס השיעורים) ועוד. והובאו דברי הצ"ח בבבלי (ס"י רע"ד ה"ה) של (מ"ב) (ס"י תפ ס"ק א). והכרעת המ"ב (רס"י תפ וס"י רע"א ס"ק ס"ק טח) שבדינין שחיובם מהתורה יש להחמיר.

ו. נפח או משקל

י"א שמידות אלו נמדדות לפי נפח (שהוא פחות ממשקל מכזית). וכן מנהג בני אשכנז. [כן מוכח מהרמ"א (ס"י תפ) ונשיא כ"ז טו]. וי"א שמודדים לפי משקל. וכן מנהג מבני ספרד. [עני בבח"ח ס"י קסח אות מו ס"ז קצ אות טו וס"י תפ א] וטו א) ג) שהביא שיתות הפוסקים בזה ושהמנהג אצל בעלי הוראה למדוד לפי משקל. ועני קצ אור לציון (ח"י שיעורי המצוות ענף א) מה שהביא בזה ומי"מ מסקן שש מודדים לפי נפח. ויש לדעת שרק במים מידת הנפח ומידת המשקל מקבילות, כלומר מים שנפחם הוא 1 סמ"ק (1 ס"מ אורך על 1 ס"מ רוחב בגובה 1 ס"מ של מים) משקל המים הוא 1 גרם. ונפח של 57.6 סמ"ק מים הוא 57.6 גרם.

ז. שיעור כביצה

שיטת הגר"ח נאה (לשיטתו שהולכים לפי ביצים של זמנינו): הוא הנפח של כ – 57.6 סמ"ק (שהוא כ- 57.6 גרם מים בקירוב (OZ.2)). [עני בזו"א הברה (עמ' 8)]. **שיטת החזו"א** (לשיטתו שהולכים לפי ביצים של זמנם): הוא הנפח של כ – 100 סמ"ק (שהוא כ- 100 גרם מים בקירוב (OZ.2)). [שיעורין של תורה שיעורי המצוות (אותיות יח וכו)].

ח. שיעור כזית

שיטת הגר"ח נאה (לשיטתו שהולכים לפי ביצים של זמנינו): הוא נפח של כ – 27 סמ"ק (OZ.1) והוא קצת יותר מהנפח של קופסת גפרורים (לא הסוג הצר יותר), או כנפח של כוסית קטנה של משקה חרף. [נ"ש. ובהזאת הברה (עמ' 8)]. **שיטת החזו"א** (לשיטתו שהולכים לפי ביצים של זמנם, וכן לשיטתו שכזית הוא שליש ביצה): הוא הנפח של כ – 33.5 סמ"ק (OZ. 1.3) מים. [שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אותיות יח וכו)]. והוא קצת יותר מהנפח של קופסת גפרורים. אמנם דעת רוב הפוסקים (הובאו לעיל) דשיעור כזית הוא חצי ביצה ועל כן השיעור (לפי מידת החזו"א) הוא כ- 50 סמ"ק.

ט. המנהג למעשה בשיעור אכילת מצה

במצות אכילת מצה שחיובה מהתורה יש לתפוס כשיטת הפוסקים המחמירים ששיעורם הוא כזית או כביצה וכמו כן כדעת הפוסקים שביצים שלנו נתקטנו, והוא נפח של כ – 50 סמ"ק. [מ"ב (ס"י תפ ס"ק א) ושיעורין של תורה (שיעורי המצוות ס"ק א)]. ולפי בדיקות שנערכו הוא קרוב לשני שלישי מצה מכוונה. [שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות כז). ומשקל מצת מכוונה המצויה הוא כ- 32-33 גרם, ומי"מ הדבר לעיל להשתנות. וכ"ז במצות דקה. אבל במצה עבה 50 סמ"ק הוא קצת יותר משליש (משוער). ועני באור לציון (ח"י שיעורי המצוות ענף ב) שכת: שיש לשער לפי נפח של כ- 29 סמ"ק, עיי"ש]. והוא כ- 30 גרם. ועני בהגה ה"ח (כ"י הבד"ץ ע"ה (מרדכי המצוות עמ' 160)). וי"א שאפשר להקל (אך בכזית מצה) כדעת הסוברים שכזית הוא שליש ביצה. והוא שיעור של כ – 33.5 סמ"ק. [חזו"א (קונטרס השיעורים ס"ק יז ושיעורין של תורה בשיעורי המצוות ס"ק כד ושונה הלכות ס"י תפ אות ג). והוא כ- 20 גרם. (הבד"ץ הע"ח (שם)).

י. המנהג למעשה בשיעור אכילת מצה ביו"ט שני

ביו"ט שני של גלויות אפי"ב בכזית מצה הראשון אפשר להקל בשיעור הקטן. [הגרשו"א צ"ל (מעדני שלמה עמ' יז)].

יא. המנהג למעשה בשיעור אכילת אפיקומן

במצות מדרבנן, כגון אכילת מצה של אפיקומן, אפשר להקל בשיעור הקטן כהסוברים שכביצה הוא שליש ביצה המצויה בימינו. [מ"ב (ס"י תפ ס"ק א)]. והוא כ – 20 סמ"ק. (כ-15 גרם).

יב. המנהג למעשה בשיעור אכילת מנור

לענין אכילת מנור לכתחלה יש להחמיר כשיטת המחמירים שהוא שיעור חצי ביצה, שאף על פי שמנור הינו מדרבנן בזמן הזה, מ"מ כיון שמברכים על אכילתו בלשון על "אכילת וכו", יש בזה חשש ברכה לבטלה ועל כן יש להחמיר לאכול כשיעור הגדול. ובדיעבד אם יכל רק כשיעור שליש ביצה יצא. [מ"ב (ס"י תפ ס"ק א)].

יג. קשה לו לאכול בשיעור גדול

מי שקשה לו לאכול בשיעור גדול (מצוי אצל אנשים שעברו ניתוח בריאטרי - קיצור קיבה) יכול להקל כדעת המקילים לעיל שכזית הוא שליש ביצה. [מ"ב (ס"י תפ ס"ק א)]. והוא כ – 20 סמ"ק. [עני לעיל בשיעור של הגר"ח]. והוא כ – 20 גרם (מצה או מנור) לפי שיעור החזו"א וכ – 15 גרם לפי שיעור הגר"ח. (עלה של חסה בינוני משקלו כ-27 גרם). [הבד"ץ הע"ח (מרדכי המצוות עמ' 160)]. ואם גם זה אינו יכול יאכל על כל פנים כפי שיעור זית של זמנינו. [שיעורין של תורה (ס"י יא)]. (ואם גם זה אינו יכול יאכל מה שבידו לאכול עכ"פ תוך תשע דקות).

יד. שיעור שני הכזיתים הראשונים

בילי הסדר על הבוצע להחמיר לאכול שני כזיתים מהמצות העליונה והאמצעית. [שו"ע (ס"י תפ טע"א) ועל כן יקח 25 סמ"ק מראשצית ו-25 סמ"ק (כ-15 גרם) מהעליונה ונמצא שאוכל שני כזיתים קטנים שדי בהם לקיים הדין של אכילת שני כזיתים, ועל ידי שיעור זה מקיים גם אכילת כזית אחת לחורמא של 50 סמ"ק (כ-30 גרם כמבואר לעיל) של קיום מצות אכילת מצה. [הגרשו"א צ"ל והגר"ח צ"ל (סידור פסח כהלכתו פ"ח הגה 24)].

יז. נשאר מהכזית דבק בין ההנכיים

כל המצות שכתוב בהם "אכילה" אפילו אכל כזית מצומצם ונשאר לו ממנו בין החניכיים יוצא ידי חובה. [כן מבואר בפמ"ז (ס"י ר"א א"א ד"א) ע"פ הרמב"ם (מ"א"א פ"ד ה"ה)]. וכ"כ התוס' (א"ח"ס"י קכז ד"ה ואלשלם) אלא שכתבו שלחוב בהמ"ז דאי אינו מצטרף כי כתוב בו שביעה. ועני במהרש"ג (ס"י כ"ד"ה) וס"י שמו"ב (מ"כ"ח) שכתב: דהמ"ז יראה שאף לד"ה מצטרף מה שבחניכיים לחוב בהמ"ז דאי, עיי"ש].

שיעור השתייה

א. כוס של ד' כוסות

כל כוס של ד' כוסות צריך שיחזיק לפחות רביעית. וצריך לשתות ממנו כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית. [שו"ע (ס"י תעב טו ע"ג)]. וכ"כ השו"ע (ס"י רע"א טע"ג) לענין קידוש]. ולכתחלה צריך לשתות את כל הכוס בכל אחת מהד' כוסות. ובדיעבד אם שתה רוב הכוס יצא. [מ"ב (ס"ק ל)]. וי"א שאף בעוס גדולה שיש בה יותר מרביעית לכתחלה יש לשתות כולה. ויש חולקים שבאופן זה די בשתיית רביעית או עכ"פ רוב רביעית וכן עיקר. אלא שלכתי' יש לחוש לשיטה הראשונה ועל כן יש לדקדק לקחת כוס שמוחיקה רביעית וישתה כולה. ובכוס רביעית לכולי עלמא לכתחלה יש לשתות רביעית דוקא ע"מ שיוכל לברך ברכה אחרונה. [מ"ב (שם)].

ב. זמן צירוף השתייה

כתב השו"ע (ס"י תריב ט"ו ע"ג) שאם שתה מעט וחזר ושתה, אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית, מצטרפים לכשיעור, ואם לאו, אין מצטרפים. וי"א ששיעור צירוף השתיית כדי אכילת פרס, כמו צירוף אכילות, ע"כ. [וכתב המ"ב (ס"ק לא) שמשולשנו משמע שהעיקר כדעה הראשונה, אבל הפ"ח והגר"א כתבו שהעיקר כדעה השניה. ולמעשה לענין שתייה בקיום מצוות יש להחמיר לשתות תוך שיעור של כדי שתיית רביעית. וסתם שתיית רביעית משערים כדרך שתיית בני אדם, שאינו שותהו בבת אחת כי אם בשתי פעמים. [מ"ב (ס"י תעב ס"ק לד) ושעה"צ (ס"י ר"א אות א)]. ועני באור לציון (ח"י פ"ז אות ד)]. וי"א שכתחלה נכון לשתות רוב הרביעית של הד' כוסות בבת אחת. [מ"ב (ס"י תעב ס"ק לד)].

ג. מידת רביעית

רביעית הוא רבע ממידת הלוג. והלוג הוא שש ביצים ומידת רביעית היא ביצה ומחצה. [עני ברשב"ם (ב"ב פט: ד"ה תומן) וברמב"ם (עירובין פ"א ה"י"ג)]. והנה מבואר לעיל שנחלקו הפוסקים בענין שיעור הביצה בזמנינו. ולדעת הסוברים שמודדים לפי גודל הביצה המצויה בזמנינו הוא הדין לענין זה. אולם לדעת הסוברים שהביצים נתקטנו עד מחצה שיעור רביעית הוא כשלב ביצים של זמנינו. [עני ביאור הלכה (ס"י רע"א ד"ה של רביעית) ושעה"צ (ס"י תפ אות ה)]. שיטת הגר"ח נאה (לשיטתו הוא שיעור ביצה ומחצה) שהוא הנפח של כ – 86 סמ"ק (OZ.3). והוא קצת פחות משיעור של חצי גביע אשד, לבן, שמנת שנפחם 200 מ"ל. [שיעורין של תורה (עמ' קעז)]. ועני בזו"א הברה (עמ' 8)]. שיטת החזו"א: הוא הנפח של כ – 150 גרם (OZ. 5.3). [שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אותיות יח וכו)].

ד. שיעור מלא לוגמיו

שיעור "הוא לוגמיו" הוא נפח המים שמכניס לפיו ומסלקו לצד אחד ויראה מלא לוגמיו כל אחד לפי גודלו. ובאדם בינוני הוא רוב רביעית. [עני שו"ע (ס"י רע"א טע"ג) ובמ"ב (שם) ובביאור הלכה (ס"י תעב ד"ה וישתה)]. ולשיטת הגר"ח נאה: הוא כ – 44 גרם (OZ. 1.6). לשיטת החזו"א: הוא כ – 76 גרם. (OZ. 2.8).

ה. המנהג למעשה בשיעור שתיית רביעית של קידוש

לענין קידוש הלילה שהוא מהתורה (עכ"פ בשבת) יש להחמיר שהכוס יחזיק כ – 150 גרם (OZ. 5.3). [מ"ב (ס"י רע"א ס"ק טח) וביאור הלכה (שם ד"ה של רביעית)]. ועיי"ש שכתב דעכ"פ יראה לכתחלה שיחזיק הכוס כבי ביצים עם הקליפה]. ומ"מ היוצאים ידי חובת קידוש ע"י המקדש מדין "שומע כעונה", יכולים להקל להחזיק לפנייהם כוס בשיעור הקטן שהוא כ – 86 סמ"ק (OZ.3). [שהרי די בזה שמקדש מחזיק כוס גדול ומוציא אותם ידי"ח קידוש דאי. וכן פסק בתשובות והנהגות (ח"י ס"י רמב)].

ו. המנהג למעשה בשיעור שתיית רביעית של ד' כוסות

לענין ד' כוסות (או קידוש היום) שחיובם מדרבנן ניתן להקל שהכוס יחזיק שיעור של 86 סמ"ק (OZ.3). [מ"ב (ס"י תפ ס"ק א) וס"י רע"א טע"ג)].

ז. שיעור לקטנים החייבים מדין חינוך

קטן החייב לאכול מצה ולשתות ד' כוסות ושאר המצות מדין חינוך, יש להקל בשיעור הקטן וכן לענין שיעור כדי אכילת פרס יכול לשער השיעור הקל ביותר להינינו תשע דקות.

[הגרשו"א צ"ל (חינוך הבנים למצוות להגר"י גויבירט, הגה עב)].

ח. מדידת השיעורים ביו"ט

אם לא מדד שיעור הכזית מערב יו"ט, בדיעבד מותר למדוד אף ביו"ט משקל המצה וכ"י בכלי משקל ביתיים שניכר שהיא מדידה לצורך מצוה. [הגרשו"א צ"ל (שולחן שלמה ס"י תק ס"ב)]. ודעת האור לציון (ח"י פ"ח אות ב) שמותר לשתות כן לכת כיון שהיו לצורך מצוה. וכן דעת הגר"ש"א צ"ל (ה"ל שבת בשבתו ח"י עמ' קח).

ש ב י ע י ש ל פ ס ח ש ח ל ב ע ר ב

א. עירוב תבשילין

יום טוב בערב שבת, אין אופין בו, אין מבשלין בו ואין מכניסין בו כל מאכל לצורך שבת. אבל מכין תבשיל ופת בערב יום טוב וסומך עליו שיהא בהכנה זו משום תחילת הכנתו לצורכי שבת, רשאי לאפות ולהכין כל מאכל ביום טוב לצורך השבת, ותבשיל זה שהוא סומך עליו נקרא עירובי תבשילין. [עני בשו"ע (ס"י תקצו)]. ועני הפרטים בזה בשמעתא עמיקתא - הלכות מצוות לימים שבת.

ב. בישול קטניות לצורך שבת

יש אומרים שאם שביעי של פסח חל בערב שבת מותר לבשל לצורך שבת (אם עשו עירוב תבשילין) קטניות או פירות יבשים כצמיקים (שמנהג בני אשכנז שלא לאוכלם בפסח) כיון שמצוי חולים שאין בהם סכנה המותרים באכילת קטניות (ועל כן אמרין "הואיל"). [רע"א (ח"א"ס"י ה"ח) ביצה מערכה ו]. וכן נקט החזו"א (ס"י מט ס"ק טו), עיי"ש טעמון]. בפרט במקום ששכיחים בני ספרד שאינם נוהגים איסור באכילת קטניות. [נד"ח (מע' חו"מ א"ס"ד ס"ו ס"ק ו) ולוח אר"י (להגר"מ"ט) לדעת המקילין שמותר לאכלן בשבת. ואע"פ שהחת"ס (א"ח"ס"י עט) מחמיר י"ל שבזמנינו שכתחי מהנוהגים לאכול קטניות יודת דשרי. וכן מבואר במד"ח (ע"ת). ויש סוברים להחמיר בזה. [הלכות קטנות (ח"א"ס"י ק"א) וכנה"ח (א"ח"ס"י סב)]. ועני בזה בהרמ"ש (דעת תורה ס"י תקצו אות כ) ובהלכות נטן (ח"ח"ס"י כח - כט)]. והעיקר כהמתירין. [הגרשו"א צ"ל (הליכ"ש פסח פ"י אות טו)]. והכח"ח (ס"י תג אות טו) כתב שבעת הצורך יש להקל. ועני מש"כ לעיל לענין בישול קטניות בפסח].

ג. לאכול המין שנמכר לעכו"ם בשבת שחל מוצאי פסח

שבת שחל מוצאי שביעי של פסח, יש אומרים שמותר לאכול חמץ שנמכר לעכו"ם אף שעדיין לא קנו מהנכרי את החמץ כיון שמתנאים עם העכו"ם בשטר מכירה שיתן רשות להשתמש בחמץ ביום זה. והמין משום מוקצה שאין אומרים מיגו דאיתקצאי בבין השמשות דבבר שנאסר ממתנת יום שעבר. [עני ביאור הלכה (רס"י תרס"ה ד"ה אתרוג) ובלוח אר"י (להגר"מ"ט חודש ניסן) שיש מקילים בזה]. ויש חוששים שלא לאכול משום מוקצה (אבל בטלטול מותר). [עני בלוח אר"י (להגר"מ"ט) שהביא שיש מחמירים בזה]. ולמעשה יש מקום לירא שמים להחמיר בזה. [הגרשו"א צ"ל (שם)]. ועני בזה בשמעתא עמיקתא גליון רס"א].

ד. להשתמש בכלי המין בשבת שחל מוצאי פסח

מותר להשתמש בכלי חמץ בשבת זו. [הגרשו"א צ"ל (מנור השבת שם)]. ועני בלוח אר"י (שם)].

ה. אכילת קטניות בשבת שחל במוצאי פסח

מותר לאכול קטניות בשבת שחל במוצאי פסח. [הגרשו"א צ"ל (מנור השבת מכתב יא אות יב והליכ"ש פסח פ"י אות טז)]. ועני בזה בשמעתא עמיקתא גליון רס"א].

ו. לאכול מצה שרויה בשבת שחל מוצאי פסח

מצה השרויה בפסח לדעת כל הדעות מותרת באכילה בשבת שבמוצאי פסח אף לנוהגים בה איסור בחג. [חזו"א (שם), מנח"י (ע"ה) סס"י ל"ג ועוד].

📍 ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3-3-1 שלווחה 65

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

הגליון נתרם בעילום שם להצאת התורם ומשמחתו | שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503